

Pyhäjärven Varhaiskasvatussuunnitelma 2022

Nimi	Pyhjärven Varhaiskasvatussuunnitelma 2022
Kunta	Pyhäjärvi
Hyväksymispäivämäärä	1.11.2023
Pdf luotu	6.11.2023

SISÄLTÖ

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat.	1
1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.	3
1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.	3
1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.	6
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	12
2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	12
2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.	17
2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.	23
2.4. Arvoperusta.	25
2.5. Oppimiskäsitys.	28
2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.	29
2.7. Laaja-alainen osaaminen.	32
2.7.1. Ajattelu ja oppiminen.	34
2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.	36
2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.	37
2.7.4. Monilukutaito.	40
2.7.5. Digitaalinen osaaminen.	41
2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen.	42
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.	45
3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.	46
3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.	47
3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö.	49
3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.	51
3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus.	54
3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.	55
3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.	58
3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.	60
3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.	61
3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa.	63
Lapsen kasvun tukiryhmä.	65
Varhaiskasvatuksen erityisopettaja.	65
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen.	67
4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys.	68

4.1.1. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja ominaispiirteitä eri toimintamuodoissa.	73
4.2. Pedagoginen dokumentointi.	75
4.3. Monipuoliset työtavat.	77
4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä.	78
4.5. Oppimisen alueet.	80
4.5.1. Kielten rikas maailma.	80
4.5.2. Ilmaisun monet muodot.	83
4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme.	86
4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	90
4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	93
4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia.	98
4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus.	101
4.7. Paikallisesti päätettävät asiat.	102
5. Lapsen tuki.	103
5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut.	106
5.2. Yhteistyö tuen aikana.	111
5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.	113
5.2.2. Monialainen yhteistyö.	115
5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa.	117
5.3.1. Yleinen tuki.	119
5.3.2. Tehostettu tuki.	121
5.3.3. Erityinen tuki.	122
5.3.4. Tuen muodot.	123
5.4. Lapsen tuen arviointi.	129
5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana.	130
5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.	133
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.	136
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa.	137
7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen.	138

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki², on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusiivisuuden periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1 Varhaiskasvatuslaki (540/2018)

2 Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

3 Varhaiskasvatuslaki 3 §

4 HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 30–31

Pyhäjärvi, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lapsille tärkeä kasvu- ja kehitysympäristö sekä keskeinen pienten lasten hyvinvointia, kehitystä ja oppimista edistävä palvelu.

Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, lapsen vasu. Opetushallituksen laatimat uudistetut varhaiskasvatussuunnitelman perusteet astuivat voimaan vuoden 2022 maaliskuusta alkaen. Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty kansallisten perusteiden mukaiseksi ja tämä on otettu käyttöön Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa. Uudistetuissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on huomioitu yhteiskunnassa ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä sekä laissa tapahtuneet muutokset sekä tutkimuksen tuoma viimeisin tieto.

Paikalliset suunnitelmat velvoittavat varhaiskasvatuksen henkilöstöä sitoutumaan varhaiskasvatuslain sekä perusteiden arvoperustan, tavoitteiden ja sisältöjen mukaiseen toimintaan niin päiväkodeissa, perhepäivähoidossa kuin avoimessa varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja tukeen. Sensitiivinen vuorovaikutus, lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen, oppimisympäristöjen rakentaminen yhdessä lasten kanssa, välittävä huolenpito, lapsen tuki sekä leikin ja oppimisen mahdollistaminen ovat keskeisiä asioita vaikuttavaa varhaiskasvatusta toteutettaessa. Varhaislapsuus on intensiivistä kehityksen ja oppimisen aikaa. Keskeiset kehitykselliset muutokset tapahtuvat jo ennen kouluikää. Siksi se, mitä lasten elämässä tapahtuu tuona aikana, on merkityksellistä sekä lapsen tämän hetkisen, että tulevan elämä kannalta.

Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa toimii Pyhäjärven varhaiskasvatuksen yhtenäistävänä suunnannäyttäjänä toimintaa ja kasvatuskäsitystä rakennettaessa. Varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa toimintaa lapsi- ja perhelähtöisemmäksi sekä korostaa kaikkien lapsen lähipiirissä olevien aikuisten yhteistyön tärkeyttä. Lapsia kuuntelemalla saamme arvokasta tietoa lapsista itsestään, ja samalla päiväkotiarkeen avautuu näkökulmia, jotka muuten jäisivät ehkä kokonaan huomiotta. Lapsille itselleen kuulluksi tuleminen merkitsee kokemusta siitä,

että hän on arvokas, tärkeä ja hyväksytty. Aidosti läsnäoleva aikuinen on lapsen hyvinvoinnin mahdollistaja. Nämä asiat puolestaan vaikuttavat ratkaisevasti lasten hyvinvointiin.

Tehdään yhdessä hyvä arki lapselle. Hyvän lapsuuden edellytyksenä ovat arkiset yhteiset hetket ja vaikkapa metsään tehdyt retket. Tärkeää on, että lapsella on turvallinen olo ja että hän tulee hyväksytyksi itsensä. Lapsen hyvän arjen resepti on yksinkertainen, yhdessäoloa, huolenpitoa, rajoja, rakkautta ja tulevaisuuden toivoa.

Pyhäjärvellä 1.6.2023 Hoijakan päiväkodinjohtaja Katja Malila

1.1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

*Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.*

1.2. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä⁸.

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

5 Varhaiskasvatustalaki 2 §

6 Varhaiskasvatustalaki 21 §

7 Varhaiskasvatustalaki 1 §

8 Varhaiskasvatustalaki 22 §

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 b § ja yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 a §

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 65–73§

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee hyväksyä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava ja sitä arvioidaan ja kehitetään arvioinnin pohjalta.

Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelma (myöhemmin kuntavasu) on laadittu Opetushallituksen 18.10.2016 hyväksymien varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta ja sitä on päivitetty kevään 2022- vuoden 2023 välillä vastaamaan uusia valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja varhaiskasvatustakia. Uudistuksessa on päivitetty varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käsitteet, lähteet sekä sisältö varhaiskasvatustakia mukaisesti. Päivityksessä on huomioitu Karvin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) toteuttaman varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoon liittyvän arvioinnin tuloksia. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Varhaiskasvatussuunnitelma toimii kaikkien varhaiskasvatusmuotojen ja -yksiköiden toiminnan suunnittelun perustana ja on laadittu ohjaamaan varhaiskasvatustyötä useamman vuoden kerrallaan. Kuntakohtaista suunnitelmaa tarkistetaan säännöllisesti tarpeen mukaan valtakunnallisten linjausten ja ajankotaisten tietojen päivittämiseksi. Koko varhaiskasvatusthenkilöstö sitoutuu arvioimaan suunnitelman toimivuutta, toteuttamista ja pohtimaan sekä esittämään siihen tarvittavia muutoksia.

Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelma on kokonaisuus, joka yhdessä esiopetussuunnitelman ja perusopetuksen opetussuunnitelman kanssa muodostavat lapselle ehjän kasvun, kehityksen ja oppimisen polun varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Suunnitelmaa laadittaessa on huomioitu Pyhjärven kaupungin strategia, Pyhjärven kaupungin hyvinvointikertomus ja hyvinvointisuunnitelma 2022-2025, aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, Pyhjärven kaupungin opiskeluhuollon opas, kotouttamisohjelma, valmistavan opetuksen opetussuunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatustalvelujen toiminnan toteuttamiseksi on laadittu varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi varhaiskasvatustuksen toimintasuunnitelma ja -kertomus, lääkehoitosuunnitelma, kiusaamisen ehkäisy-suunnitelma, toiminnan ohjauksen vuosikello, S2-opetussuunnitelma, varhaiskasvatustuksen turvallisuus -ja retkisuunnitelma, pelastussuunnitelma, varhaiskasvatustuksen henkilöstön ilmoitusvelvollisuusohjeistus ja varhaiskasvatustalveluiden omavalvontasuunnitelma. Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun velvoite astui voimaan 1.6.2023. Yhdenvertaisuussuunnitelmalla on siirtymäaika. Pyhjärvellä suunnitelman valmistelu on aloitettu ja suunnitelman on oltava valmiina 1.6.2025. Tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikkia ihmisiä kohdellaan samanarvoisesti, kunnioittavasti sekä yksilöllisyys hyväksyen. Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, etnisestä tai kansallisesta alkuperästään, kansallisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on oleellinen osa laadunhallintaa, joka perustuu valtakunnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirjaan ja ohjaa omaleimaista kunnallista varhaiskasvatustuksen toteuttamista. Kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma on varhaiskasvatusthenkilöstön tärkeä työväline, jonka pohjalta varhaiskasvatustuksen eri toimintamuodoissa ja -yksiköissä sekä lapsiryhmissä toimintaa järjestetään. Lisäksi kuntavasu on tarkoitettu vanhemmille ja muille yhteistyökumppaneille esittelemään kaupungissa toteutettavaa varhaiskasvatustusta.

Kuntavasun pohjalta arvioidaan kaupungin varhaiskasvatustalvelujen toteutumista ja laatua, sekä seurataan kuntavasuun kirjattujen varhaiskasvatustuksen sisältöjen ja toimintatapojen toteutumista. Kuntavasun arvioinnissa hyödynnetään kansallista varhaiskasvatustuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutustuksen arviointikeskuksen (Karvi) tuottamia arviointityökaluja.

Opetushallitus julkaisi uudet varhaiskasvatustussuunnitelman perusteet alkuvuonna 2022. Pyhjärven paikallista suunnitelmaa päivitettiin näiden perusteiden pohjalta. Päivitystyötä tehtiin pienissä työryhmissä ja päivitettyt asiat koottiin yhdeksi asiakirjaksi Hoijakan päiväkodin johtajan toimesta. Päivitystyöhän osallistui koko Pyhjärven kaupungin varhaiskasvatustuksen henkilöstö.

Hoijakan päiväkodinjohtaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa käsittelivät ja linjasivat perusteisiin liittyviä kokonaisuuksia koko henkilöstön yhteisissä varhaiskasvatuksen iltapalaverissa. Huoltajia ja lapsia haluttiin osallistaa päivitysprosessiin laaditun kyselyn avulla sekä järjestämällä huoltajille mikä muuttuu vasussa -ilta. Varhaiskasvatussuunnitelman valmistelun ja päivityksen lähtökohtana on ollut tuoda esille muuttuvan toimintakulttuurin, osaamisen ja oppimisen, lapsen muuttuvan roolin merkitys, inklusiivisuus ja lapsen etu. Pedagoginen puhe on ollut vahvasti esillä vasu-työskentelyssä. Uutta toimintakulttuuria, varhaiskasvatuslain tavoitteita ja kolmitasoista tukea ja tuen prosessia on työstetty ja avattu käytännön tasolle.

Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään lapsilta, huoltajilta, henkilöstöltä ja yhteistyökumppaneilta saadun palautteen perusteella. Pyhjärven kaupunkivasu julkaistaan Pyhjärven kaupungin varhaiskasvatuksen www.sivuilla. Varhaiskasvatussuunnitelma on hyväksytty Pyhjärven kaupungin hyvinvointilautakunnassa.

Pyhjärvellä varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin pohjautuen:

- edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista koko kunnassa
- ohjata varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä ja yhdenmukaista toimintaa
- tukea henkilöstön ammatillista tietoisuutta
- lisätä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa
- toteuttaa ja kehittää monialaista yhteistyötä lasta ja perhettä tuettaessa

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 luvussa 1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma, alaviitettä 11 muutetaan niin, että sana suositus poistetaan ja se korvataan viittauksella lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 b §:än ja yhdenvertaisuuslain 6 a §:än.)

1.3. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista²⁰.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot²².

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy²⁵. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset

21 Varhaiskasvatuslaki 23 §

22 Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

23 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

24 Varhaiskasvatuslaki 41 §

25 Varhaiskasvatuslaki 23 §

26 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

27 Varhaiskasvatuslaki 40 §

tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä²⁸.

Pyhäjärvi, Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatus-, opetus- ja hoitoa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (myöhemmin lapsen vasu) laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle ja se on lakisääteinen, pedagoginen asiakirja. Suunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi perustuu lapsen tuntemiseen, kuulemiseen ja havainnointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen kasvatus.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma koostuu seuraavista asiakirjoista

- Tutustumislomake (esitietolomake)
- Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma Daisyssa
- Lääkehoidosuunnitelma (tarvittaessa)
- Lapsikohtaiset kuvaus- ja julkaisuluvat, joka sisältää lapsen tekemät työt varhaiskasvatuksessa
- Huoltajan suostumuslomake (retket, whatsapp, teatteri- ja elokuvavierailut, uskontokasvatus, yhteistyölupa)

Tutustumislomakkeessa huoltajat kuvaavat lastaan ja lapselle tärkeitä asioita. Varhaiskasvatussuhteen alussa lomake toimii huoltajan ja henkilöstön vuoropuhelun tukena.

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Tutustumislomakkeen pohjalta käydyssä aloituskeskustelussa esille tulevat toiveet ja tavoitteet toiminnalle voidaan kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan sähköisesti Daisy-järjestelmässä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan lasta, hänen vahvuuksiaan ja mielenkiinnon kohteitaan ja siinä painottuvat huoltajien ja henkilöstön yhdessä sopimat tavoitteet toiminnalle lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Lapselle annettava kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana sekä tehostetun ja erityiseen tukeen liittyvien hallintopäätösten tekeminen on kuvattu tarkemmin luvussa 5. Säännöllistä lääkitystä tarvitsevalle lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lääkehoitosuunnitelmasta se tieto, mikä vaikuttaa varhaiskasvatuksen järjestämiseen.

Pyhäjärvellä esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma ja LEOPS varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen esikoulunopettajan sekä lapsen ja huoltajan kanssa käytävässä yhteisessä vasu/LEOPS keskustelussa. Tehostettua tukea saavalle oppilaalle laaditaan vasun lisäksi perusopetuslain mukainen oppimissuunnitelma tehostettuun tukeen ja erityistä tukea saavalle oppilaalle tulee vasun lisäksi laatia perusopetuslain mukainen HOJKS.

Asiakirjat laaditaan erillisinä koskevien erilaisten arkistointivelvoitteiden takia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on aina pysyvästi arkistoitava ja LEOPS sen sijaan on määräaikaikaisesti säilytettävä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen ja koulun välillä tukee lapsen yhtenäistä kasvun ja opin polkua. Lapsen kannalta on tärkeää, että myös tuen muodot muodostavat johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Lapsi voi osallistua oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laatimiseen esimerkiksi seuraavin keinoin:

1-3 -vuotiaat lapset:

Henkilöstö havainnoi lapsen arkea varhaiskasvatuksessa ja ottaa valokuvia sekä videoklippejä tilanteista, jotka ilmentävät lapsen mielenkiinnon kohteita, tuen tarvetta tai oppimista. Havaintojen, kuvien ja videoiden kautta henkilöstö voi tuoda konkreettisesti esille lapsen näkökulmaa varhaiskasvatuskeskusteluissa.

3-5 -vuotiaat;

Ennen huoltajan kanssa käytävää varhaiskasvatuskeskustelua henkilöstä keskusteleo lapsen kanssa varhaiskasvatuksen arjesta ja kiinnostuksen kohteista. Keskustelun tukena voidaan käyttää päiväjärjestyskuvia ja hymiökuvia.

- Onko sinulla kivaa päiväkodissa/perhepäivähoidossa?
- Onko sinulla ystäviä päiväkodissa/perhepäivähoidossa?
- Mikä tekeminen on sinulle mieluisinta päiväkodissa/perhepäivähoidossa?
- Mitkä asiat ovat sinusta tylsiä päiväkodissa/perhepäivähoidossa?
- Mistä leikeistä pidät?

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen on henkilöstön ja huoltajien yhteinen prosessi, joka etenee koko lapsen varhaiskasvatuksen ajan. Henkilöstön tehtävänä on kuulla huoltajaa ja tarttua huoltajien aloitteisiin sekä tuoda henkilöstön yhteinen pedagoginen näkemys lapsesta varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluun. Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelma muotoutuu huoltajien kanssa käytävien päivittäisten keskustelujen pohjalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tehdään kirjauksia koko toimintavuoden ajan, vaikka varhaiskasvatussuunnitelma keskustelut käydään kaksi kertaa toimintavuodessa. Keskustelun alussa varhaiskasvatuksen opettaja ja huoltaja yhdessä arvioivat edellisessä keskustelussa sovittujen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevien tavoitteiden ja menetelmien toteutumista. Suunnitelmaan tehtävien kirjausten on oltava selkeitä, ymmärrettäviä ja lasta kuvaavia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa esiin nousevat lapsen

yksilölliset tarpeet kirjataan ryhmän toimintasuunnitelman ryhmävasuosaan, johon pedagogisen toiminnan suunnittelu pohjautuu. Ryhmän toimintasuunnitelma/ryhmävasu on ryhmän henkilöstön yhteinen työväline.

Päiväkodissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin toteutumista ja siinä yhdistyvät lapsen mielipiteet ja näkemykset sekä huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön havainnot lapsesta. Vasun kirjaukset niin huoltajan kuin opettajan toimesta tehdään Daisy varhaiskasvatusjärjestelmään.

Perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma keskustelun käy lapsen oman ryhmän varhaiskasvatuksen lastenhoitaja tai perhepäivähoitaja yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntemusta hyödynnetään varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja hänellä on kokonaisvastuu lapsen vasun laadinnasta.

Varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut käydään syksyisin lokakuun loppuun mennessä ja keväällä maaliskuun loppuun mennessä. Uuden lapsen keskustelu käydään yhden tai kahden kuukauden kuluessa hoidon aloituksesta. Lapsen vasuun kirjataan lapselle tärkeitä kokemuksia, vahvuuksia, mielenkiinnon kohteita sekä pedagogisen toiminnan tavoitteita ja mahdolliset tukitoimet. Vasuun kirjataan myös lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät yhteydenotot ja tapaamiset. Lapsen kielellinen, katsomuksellinen ja kulttuurinen tausta huomioidaan lapsen vasun laadinnassa, joka on edellytys lapsen edun mukaisen yhteistyön toteuttamiseen. Varhaiskasvatushenkilöstö huomioi huoltajien kielitaustan siten, että lapsen huoltajat ymmärtävät vasukeskustelun sisällön ja vasuun kirjatut asiat. Tarvittaessa käytetään tulkki- ja käännöspalveluita.

Lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, uuteen varhaiskasvatuspaikkaan tai esiopetukseen edellisen lapsiryhmän varhaiskasvatuksen opettaja kutsuu tarvittaessa koolle siirtopalaverin, johon osallistuu tulevan ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja huoltaja niin halutessaan sekä tarvittaessa monialaiset yhteistyötahot. Siirtopalaverin jälkeen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma siirretään Daisyssä huoltajan suostumuksella tulevan ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalle. Huoltajan suostumus asiakirjan siirtämiseksi tarvitaan, koska varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman siirtämisen tavoitteena on helpottaa lapsen hoidon aloitusta uudessa hoitopaikassa. Mikäli muutoksen yhteydessä varhaiskasvatuksen järjestäjä vaihtuu eri kuntaan siirretään asiakirjasta huoltajan suostumuksella kopio (kopioon kirjataan aina merkintä, että se on kopio alkuperäisestä asiakirjasta). Alkuperäinen asiakirja arkistoidaan kunnassa ja siihen merkitään kopio annetuksi. Jos huoltaja ei anna suostumusta varhaiskasvatussuunnitelman siirtämisestä voidaan varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, tuottamiseksi ja tuen arvioimiseksi tarvittava välttämätön tieto siirtää ilman huoltajan suostumusta. Tällaista välttämätöntä tietoa on lapsen pedagogisiin tukitoimiin ja turvalliseen varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvä tieto. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mitä tietoa on luovutettu ja kenelle.

Pyhäjärven varhaiskasvatus

**Kynää ja paperia tarvitaan,
myös paljon tietotekniikkaa
jotta suunnitelmat pienet suuret,
tilastoinnit ja päätökset uudet
saadaan käyttöön varhikseen,
avuksi toimivaan arkeen.
Suunta kaikilla sama,
arvokkaan lapsuuden mahdollistajana
luoda puitteet, opit hyvät,
toiminnot ja ympäristöt kehittyvät
ihan joka paikkaan missä,
lapset ovat näkyvissä.
(Merja Kinnunen 2022)**

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Kodinomaista hoitoa tarjoavat

perhepäivähoitajat.

Yhteisiä suunnitelmia noudattavat,

moniin tapahtumiin osallistuvat.

Lapset nauttivat hoitajasta omasta,

kiirettömästä arjesta ja

ryhmästä tutun turvallisesta.

Yhdessä arjen touhut hoituvat,

pienien toiveet toteutuvat

joustavan leppoisasti.

(Merja Kinnunen 2022)

2.1. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun

käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustalain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystalain lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakiä³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁹, tasa-arvolaki⁴⁰, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan

29 Varhaiskasvatustalain 5 § 4 momentti

30 Varhaiskasvatustalain 1 §

31 Varhaiskasvatustalain 1 ja 12 §

32 Varhaiskasvatustalain 5 § 2 momentti

33 Varhaiskasvatustalain 52 §

34 Varhaiskasvatustalain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

35 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

36 Hallintolaki (434/2003)

37 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

38 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

39 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

40 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

41 Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999

42 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

43 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

44 YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

45 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

46 Varhaiskasvatustalain 15 a §

47 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

varhaiskasvatustalakeia⁴⁸, sosiaalihuoltalakeia⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakeia⁵⁰, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakeia⁵¹ ja terveydenhuoltalakeia⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalakeissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatustalakein laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalakein⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatustalakein;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatustalakein välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatustalakein tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatusuudessa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisäateisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatustalakein on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa.

48 Varhaiskasvatustalakein 15 a §

49 Sosiaalihuoltalakein (1301/2014)

50 Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu lakein (380/1987)

51 Lakein kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

52 Terveydenhuoltalakein (1326/2010)

53 Varhaiskasvatustalakein 3 §

54 Varhaiskasvatustalakein 12 ja 19 §

55 Varhaiskasvatustalakein 10 §

Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu⁵⁶. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵⁷. Kunnan käytävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla⁶⁰ (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

Pyhäjärven varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Pyhäjärvisen lapsen etu tulee huomioida sekä järjestäjä- että yksikkötasolla päätöksiä tehtäessä. Huoltajien hakiessa lastaan varhaiskasvatuspalvelujen piiriin tulee palveluohjauksen lähteä lapsen edun näkökulmasta. Lapsen varhaiskasvatus järjestetään aina kun mahdollista lähipäiväkodissa tai huoltajien niin toivoessa perhepäivähoidossa tai aamu- ja iltapäiväkerhossa.

56 Varhaiskasvatuslaki 11 §

57 Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

58 Varhaiskasvatuslaki 25 §

59 Varhaiskasvatuslaki 75 §

60 Varhaiskasvatuslaki 10 §

61 Varhaiskasvatuslaki 7 §

62 Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

Pyhäjärvellä kaikki yksiköt toimivat Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Yksikön toimintasuunnitelmassa kuvataan tarkemmin yksiköiden ominaispiirteet. Yksikön henkilöstö ja toimintakulttuuri luovat jokaiseen yksikköön oman leimansa. Henkilöstön tehtävänä on suunnitella ja ohjata toimintaa, joka lähtee lapsen tarpeesta ja huomio lapsen edun. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti järjestäjä-, yksikkö ja yksilötasolla. Myös lapset ja huoltajat otetaan mukaan arviontiin.

**Pyhäjärven päiväkodit Muksuteekki ja Hoijakka,
ryhmikset Hiisimuori ja Salmenportin Veijarit ja eskarit
vielä perhepäivähoitajat**

**niin saadaan lapset hoivaan sopivaan
työn ja kodin arkea helpottamaan.**

**Rajoilla ja rakkaudella,
sylillä ja kohtaamisella aidolla,
yhteistyöllä rakennamme
ohjaten ja leikkien mahdollistamme
kasvamisen, oppimisen ihmettä
ja onnistumisen hetkiä
arvostaen ja hyväksyen jokaisen,
vaikka erilaisen.**

(Merja Kinnunen 2022)

2.2. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatustoinnista ja varhaiskasvatustalouden perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustalossa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶³. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatustaloutta laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustalouksista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatustalouksiin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä⁶⁴.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatustalouksien toimintamuotoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoituksen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁵. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatustalouden voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁶.

Varhaiskasvatustalouksien korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatustalouden opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁷. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatustalouden opettajilla. Varhaiskasvatustalouden opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatustalouden henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatustaloutta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁸. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatustalouksena⁶⁹. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷⁰. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustalouden toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatustalouden järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustaloutta voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustalouksien toiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatustaloutta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustalouksien toiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta

63 Varhaiskasvatustalouksien 1 §

64 Varhaiskasvatustalouksien 4 ja 16 §

65 Varhaiskasvatustalouksien 34–38 §

66 Varhaiskasvatustalouksien 25 §

67 Varhaiskasvatustalouksien 2, 25 ja 35 §

68 Varhaiskasvatustalouksien 1 ja 38 §

69 Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatustalouksista (753/2018) 2 §

70 Varhaiskasvatustalouksien 38 §

varhaiskasvatustalain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän⁷¹.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa⁷².

Pyhäjärvi, Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Pyhäjärvellä varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisena varhaiskasvatuksena. Kunnallisen varhaiskasvatuksen toimintamuodot Pyhäjärvellä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito, jossa on mukana hoitajan kotona tapahtuva perhepäivähoito sekä eskareiden aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta. Kunnallisen varhaiskasvatuksen vaihtoehtona perheet voivat valita kotihoidontuen, kuntalisän tai yksityisen hoidon tuen. Tukia haetaan Kelalta.

Kotihoidon tuki

Tukea voi saada perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole kunnan järjestämässä varhaiskasvatuksessa. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja (esim. sukulainen) tai yksityisen varhaiskasvatuksen tuottaja (esim. yksityinen päiväkotitoiminta). Lasten kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha sekä hoitolisä, johon vaikuttavat perheen tulot. Hoitorahaan eivät vaikuta perheen tulot. Vanhemmat voivat siis olla töissä tai esim. palkallisella vuosilomalla kotona ja saada hoitorahaa.

Kotihoidontuen kuntalisä

Pyhäjärvellä maksetaan harkinnanvaraista tukea, kotihoidon tuen kuntalisää, jonka ehdot perustuvat lasten kotihoidon ja yksityisen hoidontukea koskevaan lakiin (1128/96). Kuntalisällä vahvistetaan lapsiperheiden työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisen valinnanvapautta ja hyvinvoinnin tukemista. Maksatusperusteista päättää vuosittain kaupunginvaltuusto. Kuntalisää perheet voivat hakea kotihoidon tuen hakemuksen yhteydessä KELA:sta.

Lasten kotihoidontuen piirissä olevien lasten kuntalisän maksamisen edellytykset:

- lasta hoitaa vanhempi

⁷¹ Varhaiskasvatustalain 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷² Varhaiskasvatustalain 13 §

- perheen kaikista lastenhoidon tukeen oikeuttavaista lapsista on valittu maksettavaksi kotihoidon tuki
- kuntalisää maksetaan vain perheen nuorimmasta alle 3-vuotiaasta lapsesta
- kuntalisää ei makseta kotihoidontuen piirissä olevista lapsista samalta ajalta kuin perheelle on myönnetty vanhempainpäivärahaa
- kuntalisää maksetaan täydeltä kuukaudelta

Kuntalisän suuruus on 150 €/kk perheen nuorimmasta alle 3-vuotiaasta lapsesta

Lasten yksityisen hoidon tuki

Tukea voi hakea perhe, jonka alle kouluikäistä lasta hoitaa perheen palkkaama hoitaja tai yksityisen päivähoidon tuottaja. Lasten yksityisen hoidon tukeen kuuluu hoitoraha sekä perheen tulojen perusteella hoitolisä. Molemmat maksetaan erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. Yksityisen hoidon tuki maksetaan hoidon tuottajalle, jonka Pyhäjärven kaupunki on hyväksynyt.

Isyysrahajakso

Lapsella, josta maksetaan isyysrahaa, ei ole oikeutta käyttää päivähoitopaikkaa isyysrahajakson aikana.

Isyysrahajaksosta johtuvasta poissaolosta ilmoitetaan lapsen hoitopaikkaan.

Oikeus varhaiskasvatukseen

Pyhäjärvellä lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen äitiys-, vanhempain- ja isyysvapaan jälkeen oppivelvollisuuden alkuun asti. Kun toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona, lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen klo 8 -16 välisenä aikana tai huomioiden perheen tarve. Päiväkoti Hoijakassa tarjotaan varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille pääsääntöisesti klo 6.30 - 17.00 välisenä aikana perheiden tarpeiden mukaan.

Ryhmät muodostetaan vuosittain tarkoituksenmukaisiksi. Ryhmiä muodostettaessa huomioidaan mm. lapsimäärät ja lasten tuen tarpeet. Ryhmät muodostetaan pääosin ikäryhmittäin. Vuorohoitoa on tarjolla vanhempien työssäkäynnin mahdollistamiseksi vuoropäiväkoti Muksuteekissa. Vuorohoidolla tarkoitetaan arki-aamuisin ja -iltoisin, viikonloppuisin tai ympärivuorokautisesti järjestettävää hoitoa. Vuorohoidolle on ominaista, että lapsen hoitoajat ovat vaihtelevia ja painottuvat usein aamuun, iltaan ja viikonloppuun. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia suunnitelmalliselle varhaiskasvatuksen toteuttamiselle sekä kiintymyssuhteiden ja turvallisuuden tunteen luomiselle. Lapselle pyritään rakentamaan säännöllinen päivärytmi vaihtelevista hoitoajoista huolimatta.

Varhaiskasvatuksen historia Pyhäjärvellä

Päivähoitolain astuttua voimaan 1973 Pyhäjärven kunnassa alettiin järjestää perhepäivähoitotoimintaa saman vuoden syyskuusta alkaen. Vuoden 1976 aikana perustettiin myös ensimmäinen päiväkotitoiminta entisen apteekin kiinteistöön, missä oli tilat yhdelle hoitolapsiryhmälle. Päiväkodin nimeksi tuli Muksuteekki tilan aiemman käyttötarkoituksen mukaan. Nimi säilyi myös päiväkodin muuttaessa uusiin tiloihin vuonna 1991. Tilat olivat laajentuneet nyt kahden ryhmän käyttöön. Vuonna 1991 alkoi myös ryhmäperhepäivähoito ja ryhmäperhepäiväkoteja perustettiin molempiin taajamiin Pyhäsalmele ja Ruotaselle. Vuonna 2015 valmistui päiväkotitoiminta Hoijakassa, jolloin Pyhäsalmen ryhmikset muuttivat saman katon alle. Ruotasella ryhmäperhepäiväkotitoiminta on jatkunut Hiisimuorin hoivassa sekä keskustassa Salmenportin Veijareissa.

Vuonna 2020 Pyhäjärvellä siirryttiin maksuttomaan päivähoitoon.

Päiväkotitoiminta

Päiväkoti Hoijakka

Päiväkodeissa tarjotaan varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille perheiden tarpeiden mukaan. Päiväkotien lapsiryhmät muodostetaan siten, että alle 3-vuotiaita voi olla yhtä kelpoista henkilöä kohden läsnä enintään neljä ja 3-6 -vuotiaita enintään seitsemän lasta silloin, kun lasten hoitoaika ylittää viisi tuntia päivässä (kokopäivähoito). Mikäli lapsen hoitoaika on enintään viisi tuntia päivässä (osapäivähoito) voi 3-6 -vuotiaita lapsia olla 13 lasta yhtä henkilöä kohden. Päiväkodissa

yksikön pedagogiikan johtamisesta vastaa päiväkodin johtaja ja ryhmän pedagogiigasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Pyhjärven varhaiskasvatuksessa on käytössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut ostopalveluna. Palveluun sisältyy lähityöskentelyä, etätyöskentelyä ja joustavaa konsultointia. Erityisopettajan palvelut suunnataan tarpeen mukaan ja tällä pyritään takaamaan lapsen tuen toteutuminen tasalaatuisesti koko Pyhjärven varhaiskasvatuksessa. Päiväkoti Hoijakassa toimii neljä lapsiryhmää. Lapsiryhmän rakenteita muokataan joustavasti lapsen tarpeiden ja ikäryhmän lapsimäärän mukaisesti.

Vuorohoitopäiväkoti Muksuteekki tarjoaa ympärivuorokautista varhaiskasvatusta vanhempien työssäkäynnin tai opiskelun mahdollistamiseksi. Toimiannan tavoitteena on mahdollistaa lapselle mahdollisimman hyvä ja turvattu arki huoltajien vuorotyön aiheuttamasta epäsäännöllisestä arkirytmistä huolimatta. Tämä edellyttää huoltajien ja henkilöstön aktiivista viestintää lapsen ja perheen asioissa. Jokaisen vuoropäiväkodin asiakasperheen kanssa laaditaan lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa vuorohitosopimus, jossa kuvataan huoltajien työaikoihin perustuva lapsen varhaiskasvatuksen tarve. Huoltajat toimittavat heidän työvuorosuunnitelmat tiedoksi hoitoaikavarausten rinnalla vuorohoidon päiväkodinjohtajalle.

Päiväkodin henkilöstön moniammatillisuus (varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja (ostopalveluna toteutus Pyhjärvellä) varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja varhaiskasvatuksen avustaja) on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät, taidot ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajan vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajalla. Toimintaa toteutetaan moniammatillisesti yhdessä koko ryhmän henkilökunnan kanssa.

Pyhjärvellä päiväkotihenkilöstön vastuut, tehtävät ja ammattiroolit on avattu työnkuvina. Vastuualueet ja -tehtävät kirjataan tiimisopimukseen ja ryhmävasuun aina toimintavuoden alkaessa ja päivitetään tarvittaessa.

Perhepäivähoito

Pienessä ryhmässä lapsi saa kodinomaisessa ympäristössä turvallista ja yksilöllistä varhaiskasvatusta. Ryhmäperhepäivähoitoa järjestetään Hiisimuorin Hoivassa, noin viisi kilometriä Pyhäsalmen keskustasta Ruotasen kylällä sekä keskustan alueella Salmenportin Veijareissa. Pyhjärvellä on lisäksi yksi hoitajan kotona varhaiskasvatusta järjestävä perhepäivähoitaja. Perhepäivähoitajalla voi olla hoidossa 4 alle kouluikäistä lasta (kotona hoitavalla hoitajan alle kouluikäiset lapset mukaan lukien), sekä osapäiväisesti esikoululainen. Kahden hoitajan ryhmäperhepäiväkodissa lapsia voi olla kahdeksan, tilapäisesti kunnan tarve huomioiden ryhmäperhepäiväkodissa voi olla 12 lasta. Ryhmän toiminnasta vastaa varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja hänellä on työparina tällöin kaksi perhepäivähoitajaa. Hoitajan kotona tapahtuvan perhepäivähoidon lasten varahoito on toteutettu päiväkodissa tai ryhmäperhepäivähoidossa. Tämä muodostaa luonnollisen väylän kotona tapahtuvan perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon yhteistyölle. Kotona tapahtuvan perhepäivähoidon hoitajat ja lapset ovat suunnitelmien mukaan mukana päiväkodin eri tapahtumissa.

Perhepäivähoidon tavoitteena on lasten turvallinen ja tasapainoinen lapsuus, joka näkyy seuraavasti:

- Joustava ja kodinomainen arki, jossa lapselle taataan turvallinen päivä
- Toiminta on pedagogisesti perusteltua
- Lapsen perustarpeista huolehditaan yksittäisesti
- Lapsi saa osallistua arjen toimintaan ja lapsi saa vaikuttaa toiminnan suunnitteluun
- Lapselle annetaan aikaa, tilaa ja tukea leikkiin sekä uuden oppimiseen
- Lapsi saa mahdollisuuden päivittäiseen ulkoiluun ja lasta kannustetaan liikkumaan
- Lasta ohjataan kunnioittamaan toista ihmistä, luontoa ja eläimiä
- Erilaisuuden hyväksyminen
- Toiminta pienryhmätoimintaa

- Yhteistyö päiväkodin ja muiden toimijoiden kanssa.

Eskarilasten täydentävä varhaiskasvatus tai kerhotoiminta

Pyhäjärvellä esiopetus on perusopetuksen alaisuudessa olevaa toimintaa. Eskarilaisten huoltajat voivat valita Salmenportin aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan tai täydentävän varhaiskasvatuksen Hoijakan päiväkodissa sekä tarvittaessa huoltajan vuorotyö huomioiden vuoropäiväkoti Muksuteekissa tapahtuvan hoidon esikoulupäivää täydentävänä palveluna.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tai kerhotoiminnan tehtävänä on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisen oppimis- ja leikkikokemuksen avulla ja tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen. Täydentävässä toiminnassa tärkeää on leikki, liikunta ja ulkoilu. Koulun kanssa tehtävällä yhteistyöllä kehitetään varhaiskasvatuksen ja opetuksen sisältöä siten, että lapselle varmistetaan kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo, tavoitteena eheä oppimisen polku.

Siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on lapselle tärkeä ja jännittävä elämänvaihe. Onnistunut ja suunnitelmallinen siirtyminen edistää lapsen turvallisuuden tunnetta ja kasvu- ja oppimisen edellytyksiä. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esiopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen esiopetuksen alkua. Siirtymistä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen valmistellaan hyvissä ajoin suunnitelmallisesti henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Jokaiselle lapselle laaditun tiedonsiirtolomakkeen avulla välitetään tietoa lapsen vahvuuksista, kiinnostuksen kohteista sekä tarvittaessa kasvun ja oppimisen tuen tarpeista. Mahdollisuus on järjestää myös erillinen tiedonsiirtopalaveri, jossa tavataan huoltajien, varhaiskasvatuksen ja -esiopetuksen henkilöstön kanssa kevään aikana kasvokkain. Varhaiskasvatussuunnitelman kopio siirretään tiedonsiirtolomakkeen kanssa esiopetuksen henkilökunnalle. Tiedonsiirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Eskarilasten täydentävä varhaiskasvatus tai kerhotoiminta tavoite:

- Tarjota lapselle mahdollisuus osallistua monipuoliseen, virkistävään ja turvalliseen toimintaan ammattitaitoisten ohjaajien toteuttamana
- Huomioida toiminnan suunnittelussa yksilölliset ja ryhmän yhteiset tavoitteet
- Tarjota lapselle kiireetön kasvuympäristö, jossa monipuolisen tekemisen lisäksi löytyy mahdollisuus rauhoittumiseen
- Lisätä osallisuuden mahdollisuuksia ja vahvistaa sosiaalisia taitoja

Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatus on hyvinvointilautakunnan alaista toimintaa. Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatuksesta vastaa hyvinvointijohtaja. Päiväkoti Hoijakan johtaja vastaa varhaiskasvatuksen hallinnosta, palveluohjauksesta, perhepäivähoitajan kotona tapahtuvasta varhaiskasvatuksesta, eskarilaisten aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnasta sekä Hoijakan päiväkodin toiminnasta. Muksuteekin päiväkodinjohtaja vastaa vuorohoitoyksikön toiminnasta, Salmenportin Veijarit ja Hiisimuorin Hoivan ryhmäperhepäiväkodin toiminnasta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön kelpoisuutta ja varhaiskasvatuksessa työskentelevien kasvattajien ja lasten välistä määrää säätelee varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus. Varhaiskasvatuspalveluissa on oltava käytettävissä varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut

Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus:

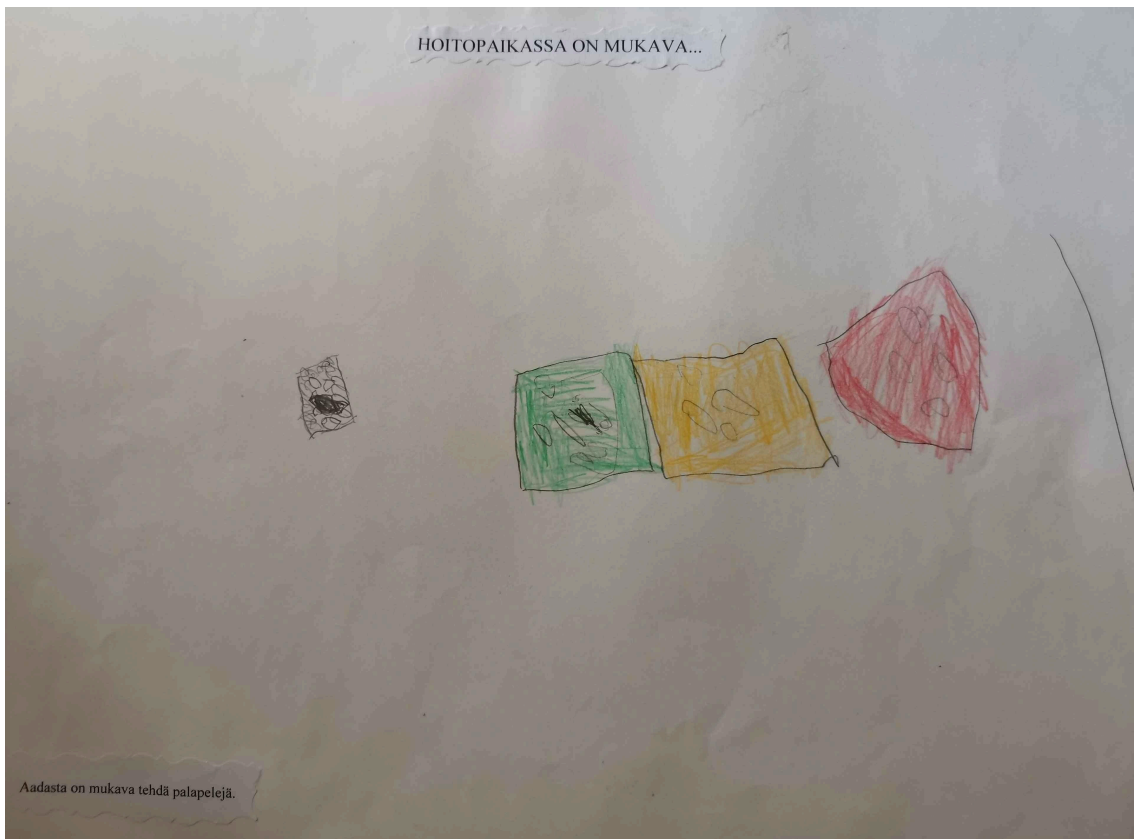
Varhaiskasvatus tarjoaa lapsille mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen kasvatukseen, opetukseen ja hoitoon, leikkiin sekä ystävyyssuhteisiin. Tavoitteena on yhteistyössä huoltajien kanssa hyvän itsetunnon, moninaisuuden sallivan ja hyvien tapojen omaksuminen turvallisessa ja hyväksytyssä ilmapiirissä.

Tärkein tehtävämme Pyhäjärvellä on tarjota lapsillemme hyvä päivä, joka päivä, yhteistyössä perheiden kanssa. Päiviämme siivittää rento ja joustava tekemisen meininki, jossa kyllä onnistuu

ja kaunis kiitos ovat usein kuultuja lausahduksia. Toiminta-ajatukseemme kuuluu, että lapsi saa monipuolisia elämyksiä, oppimisen ja onnistumisen kokemuksia turvallisessa ja luovuutta tukevassa kasvu- ja oppimisympäristössä. Leikin ja tunne-elämysten avulla lasta rohkaistaan kokeilemaan, tutkimaan ja osallistumaan. Panostamme myönteiseen ja kannustavaan ilmapiiriin, jossa jokaisella lapsella on mahdollisuus tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Tarkoituksemme on luoda hyvä ja suvaitseva toimintaympäristö yhdessä lasten, vanhempien ja henkilökunnan kanssa.

Päiväkotitoiminnan tavoitteena on lapsen turvallinen ja tasapainoinen lapsuus:

- Lapsen tarpeista huolehditaan
- Lapselle annetaan tilaa, aikaa ja tukea leikkiin ja ulkoiluun
- Lasta ohjataan kunnioittamaan toista ihmistä, luontoa ja eläimiä
- Lasta opastetaan hyväksymään erilaisuutta
- Pienryhmätoiminnan kautta luodaan mahdollisuus kiireettömälle arjelle ja sosiaalisten taitojen luomiselle
- Lasta kunnioitetaan omana persoonana ja tuetaan lasten kasvua ja kehitystä
- Tilanneherkkyys ja lapsen kohtaaminen, lapsen tunteet ja olosuhteet otetaan aina huomioon
- Osallisuuden mahdollistaminen lapsen ikä- ja kehitystaso sekä hoidon tarve huomioiden

**Koulumaailmaan kun vie
eskarilaisen tie.**

Päivän voi hän aloittaa

Ollintieltä/Muksuteekistä aamulla.

Koulupäivän päätyttyä

**tärkeää on keskittyä
syömään ja leppämään,
liikkumaan ja leikkimään.
Ohjauksessa taitavassa,
tutun turvallisessa
sujuvat myös koulumatkat
niin poudalla kuin sateessa.**

(Merja Kinnunen 2022)

2.3. Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷³.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä⁷⁴.

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁴ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Pyhäjärvi, Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden tavoitteena on luoda hyvät ja yhtenevät yhteistyön rakenteet ja tiedonsiirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

1. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa:

Varhaiskasvatuksen aloitus on lapselle ja perheelle suuri elämänmuutos ja sen hyvään alkuun on tärkeä varata riittävästi aikaa. Varhaiskasvatuksen aloitus on myös alku varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien väliselle kasvatusyhteistyölle. Varhaiskasvatushakemuksen saavuttua Daisy-varhaiskasvatusjärjestelmään Hoijakan päiväkodin johtaja ottaa ensikontaktin perheeseen ja sovimme alkukäytännöistä. Hoitopaikkapäätöksen jälkeen lapsen tulevan ryhmän varhaiskasvatusopettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi tai varhaiskasvatuksen lastenhoitaja on yhteydessä perheeseen ja sopii tutustumiskäynnit toimintayksikköön. Tutustumiskäyntien määrä ja aikataulut sovitaan yksilöllisesti lapsikohtaisesti. Osa lapsista tarvitsee pidemmän tutustumisjakson, osa sopeutuu nopeasti uuteen ympäristöön. Varhaiskasvatuksen aloitus on jokaiselle perheelle yksilöllinen kokemus. Tutustumisjakson aikana on tärkeää käydä keskustelua huoltajien kanssa siitä, että on luonnollista, että lapsi reagoi jollakin tavoin varhaiskasvatuksen aloittamiseen. Lapsi tarvitsee aikaa sopeutumiselle. Vaikeiden tunteiden ilmaisulle on muistettava antaa tilaa.

Varhaiskasvatuksen työntekijä voi tulla myös kotiin tutustumaan lapseen ja perheeseen. Perheet voivat lisäksi käydä leikkimässä päiväkodin pihalla silloin, kun päiväkoti on kiinni. Lapsen ryhmän henkilökunta käy aloituskeskustelun tutustumispäivien aikana perheen kanssa. Lapsen vasu-keskustelun ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja käy yhdessä huoltajien kanssa henkilökunnan tutustuttua lapseen ja hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa. Lapsen osallisuus otetaan huomioon vasun laadinnassa.

2. Lapsen siirtyessä ryhmästä tai toimintayksiköstä toiseen:

Lapsen siirtyessä päiväkodista- tai ryhmästä toiseen, järjestetään tutustuminen uuteen ryhmään ja käydään siirtokeskustelu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Mukana keskustelussa ovat huoltajat sekä entistä ja tulevaa lapsen

hoitohenkikökuntaa. Varhaiskasvatussuunnitelma siirretään lapsen uuteen ryhmään/toimintayksikköön.

3. Lapsen siirtyessä esiopetukseen:

Huoltajat ilmoittavat lapsensa alakoulussa järjestettävään esiopetukseen. Huoltajat vahvistavat tarvittaessa lapselle täydentävän varhaiskasvatuspaikan päiväkodista tai ilmoittavat lapsen aamu- ja iltapäivisin järjestettävään kerhotoimintaan. Huoltajat sekä varhaiskasvatuksen henkilökunta täyttävät tiedonsiirtolomakkeen esiopetukseen siirtävästä lapsesta. Esiopetukseen siirretään kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Tarvittaessa järjestetään tiedonsiirtopalaveri, johon osallistuu lapsen tukiverkostoa varhaiskasvatuksesta, mahdolliset terapeutit, varhaiskasvatuksen kuraattori, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä esiopetuksen tuleva opettaja yhdessä koulun rehtorin kanssa. Lapset sijoitetaan esiopetukseen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Sijoittelussa huomioidaan lapsen tuen tarpeet. Tulevaan esiopetusryhmään ja opettajaan tutustuminen järjestetään keväällä sekä tulevalle eskarilaiselle sekä huoltajille.

2.4. Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁵, varhaiskasvatuslain⁷⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁷.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁸. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita⁷⁹.

75 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

76 Varhaiskasvatuslaki 20 §

77 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

78 Varhaiskasvatuslaki 15 a §

79 YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁸⁰. Lasten perheidenteettä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Pyhäjärvi, Arvoperusta

Pyhäjärven varhaiskasvatuksen arvoperustassa on huomioitu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvot. Näiden lisäksi Pyhäjärven varhaiskasvatustoiminnan perustana ovat seuraavat arvot: turvallisuus, aito läsnäolo ja aikuisen syli, kiireettömyys, lapsilähtöisyys, yhdenvertaisuus, lasten osallisuus, luovuus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Turvallisuus, kiireettömyys, lapsilähtöisyys:

- Lapselle aikaa ja syliä, aito läsnäolo
- Joustavuus ja tilannetaju, selkeät rajat
- Rauhallinen päivärhythmi: päiviä ei suunnitella täyteen, vaan annetaan tilaa lasten mielenkiinnon kohteille

⁸⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

- Pienet ryhmät-pienryhmätoiminta käytössä koko Pyhjärven varhaiskasvatuksessa
- Ainutkertaisuus on lapsuuden itseisarvo - on tärkeää huomioida lapsi tässä ja nyt
- Lapsen yksilöllisyyden kunnioittaminen ja hyväksyminen ovat tärkeitä asioita yhteisöllisyyteen kasvettaessa
- Työntekijä uskoo lapsen kasvuun ja oppimiseen sekä luo myönteistä ja turvallista kasvatusilmapiiriä sekä oppimisen iloa
- Lapsella on mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin

Osallisuus ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

- Lapset ja perheet kohdataan yhdenvertaisina. Yhteisöllisyys on toimivan yhteistyön perusedellytys.
- Päivittäiset kuulumiset vaihdetaan tuonti ja hakutilanteissa. Lapsen varhaiskasvatuspäivän aikana pidetään kirjaa päivän tapahtumista ja hoitajan vaihtuessa tieto siirretään lapsen luovuttavalle hoitajalle. Näin tärkeät lapsen päivän kuulumiset välittyvät huoltajalle monipuolisena tiedonkulkuna. Tärkeänä pidetään kuulemisen, kunnioituksen ja luottamukseen perustuvaa vuoropuhelua. Vuorovaikutustilanteissa tärkeää on arvostava asenne ja toisen hyväksyminen ehdoitta.
- Avoimuus, rehellisyys, luottamus
- Uskalletaan puhua vaikeistakin asioista avoimesti

Monipuolinen oppimisympäristö ja lapsilähtöisyys:

- Yhdessä tekeminen
- Kasvaminen vastuuseen omasta tekemisestään
- Toisten huomioon ottaminen
- Erilaisuuden hyväksyminen
- Hyvän itsetunnon kehittyminen ja lapsen vahuuksien tukeminen
- Lasten osallisuus
- Innostavat ja monipuoliset vaihtoehdot itsensä toteuttamiseen ja ympäristön tutkimiseen
- Toiminnan dokumentointi
- Työntekijä sitoutuu ja uskoo omaan työhönsä ja tiedostaa myös muiden työn tärkeyden
- Elinympäristön kunnioitus, luonnonsuojelu, ympäristökasvatus ja kestävä kehitys

Päiväkodin johtajan tehtävänä on yhteisen ymmärryksen luominen varhaiskasvatuksen perustehtävästä ja sitä määrittävistä arvoista. Arvokeskustelu on jatkuva prosessi, jota päiväkodin johtaja hyödyntää sekä pedagogiikan että henkilöstön johtamisessa. Henkilöstön tehtävänä on sisäistää varhaiskasvatuksen arvoit omassa työssään ja sitoutua niihin ja pohtia miten ne vaikuttavat hänen päivittäiseen työskentelytapaansa. Tiimissä arvioidaan miten arvot näkyvät ja toteutuvat päivittäisessä työssä lasten, huoltajien ja työkavereiden kohdalla.

2.5. Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen ikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Pyhäjärvi, Oppimiskäsitys

Kasvattajana:

- Otan huomioon erilaiset tavat oppia ohjauksessa ja kasvatuksessa
- Huomioin vuorovaikutuksen merkityksen lapsen oppimisessa
- Autan lasta liittymään ryhmän jäseneksi
- Käytän pienryhmätoimintaa menetelmänä vuorovaikutussuhteiden ja turvallisuuden tunteen kannattelussa
- Huomioin lapsen kehittymisen ikäkautena ja kehitysrytminsä mukaisesti
- Kannustan lasta aktiiviseksi oppijaksi myönteisessä ja turvallisessa ilmapiirissa
- Varmistan, että vuorovaikutus on avointa ja sallivaa
- Varmistan, että toiminta on osallistavaa, mutta aikuisen tuella ja ohjauksella etenevää
- Varmistan, että toiminta on yrityksiä ja erehdyksiä sallivaa
- Voin muuttaa toimintaa lasten kiinnostuksen, kysymysten ja jaksamisen mukaisesti
- Otan huomioon lasten ideat ja toiveet huomioiden lapsen ikätaso ja tasapuolisuus
- Huomioin positiivisen palautteen merkityksen, kehu ja yhdessä iloitseminen auttaa lasta ymmärtämään omaa oppimistaan
- Vahvistan lapsen tervettä itsetuntoa ja ymmärrystä itsensä aktiivisena toimijana

Päiväkodinjohtajana:

Tehtävänä on oppimiskäsityksen esillä pitäminen pedagogisissa keskusteluissa ja yksikön yhteisen ymmärryksen luominen sen sisällöstä. Tiimi rakentaa oppimisympäristön, joka tukee jokaisen lapsen oppimista. Selkä päivärytmi ja toistot luovat lapsille turvallisuuden tunteen, joka on oppimisen edellytys. Lapsen koko päivä pohditaan pedagogisesta näkökulmasta. Tiimin toimintaa havainnoidaan, arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

2.6. Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta

sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸¹.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

81 Varhaiskasvatustalaki 2 ja 23 §

Pyhäjärvi, Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Pedagoginen toiminnan alueet ovat kasvatusta, opetus ja hoito. Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista, tietoista ja perusteltua varhaiskasvatustoimintaa. Varhaiskasvatuksen arjessa tarvitaan monipuolista pedagogista asiantuntemusta ja tietoa lapsen kasvusta, kehityksestä, oppimisesta ja hoidosta. Kaikki arjen tilanteissa tehtävät ratkaisut ja valinnat tulee olla pedagogisesti kestäviä. Toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana ovat lapsiryhmän ja jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet. Ryhmän toimintatapoja kehitetään ja toimintaa muutetaan tarvittaessa. Päiväkodinjohtajat vastaavat päiväkodin, ryhmäperhepäiväkodin, perhepäivähoitajien sekä aamu- ja iltapäiväkerhotoiminnan pedagogisesta toiminnasta ja varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat oman lapsiryhmänsä toiminnan pedagogiikasta. Opettajat suunnittelevat ja toteuttavat pedagogiikkaa yhteistyössä henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen moniammatillisuus on voimavara silloin, kun kaikkien koulutus, ammatillinen osaaminen, vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Tapahtumat ja vierailut eri kohteisiin sekä yhteistyö muiden varhaiskasvatustyöntekijöiden kanssa on osa monipuolista pedagogista toimintaa.

Kokopäiväpedagogiikka:

Varhaiskasvatusta on kokopäiväpedagogiikkaa, jossa kaikki päivän tilanteet ovat kasvun ja oppimisen kannalta merkityksellisiä. Lasten osallisuuden vahvistaminen on osa hyvinvointipalveluiden toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tavoitteita. Osallisuuden pedagogiikka on vuorovaikutusta, lapsilähtöisyyttä ja aikuisjohtoisuutta. Aikuisella on aina vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta. Osallisuudessa korostuvat lasten ajatusten ja kokemusten kuuleminen ja mahdollisuus vaikuttaa omaan arkeen. Ennen kaikkea osallisuus on taito, jota opitaan asteittain käytännön kautta osallistumalla. Tärkeintä on osallisuuden kulttuuri, missä aikuinen pysähtyy aidosti kuuntelemaan lasta ja näkee lapsen ajatukset arvokkaina.

Kokopäiväpedagogiikka tähtää kokonaisvaltaisen toiminnan ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edustaman ajattelun mukaiseen toimintarakenteeseen, jossa pedagoginen tavoitteenasettelu ulottuu kaikkiin, ennalta suunniteltuihin sekä spontaaneihin, päivän tilanteisiin. Lasten osallisuuden kokemus ja toimijuus mahdollistuvat näissä päivittäisissä rutiineissa ja tärkeissä perustoiminnoissa; siirtymät, lepoaikat, ruokailut, pukemiset/riisumistilanteet, hygieniatoimet ja niiden jäsentyminen osaksi lapsen päivää.

Pienryhmätoiminta vahvistaa ryhmän yksilöiden välistä myönteistä vuorovaikutusta. Pienryhmät suunnitellaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisiksi.

Oppimisympäristön hyödyntäminen; säännöllinen kartoitus, missä ryhmien on päivän aikana tarkoituksenmukaista liikkua tai millaisissa kokoonpanoissa tilojen pedagoginen hyödyntäminen ja siirtyminen onnistuu parhaiten.

Pedagoginen työvuorosuunnittelu; pedagoginen työvuorosuunnittelu ja sen mahdollistamat tehtävät tuovat näkyväksi tärkeitä ja konkreettisia pedagogisia tavoitteita henkilöstön toiminnalle. Päiväkodin johtajat vastaavat työvuorosuunnittelusta.

2.7. Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Pyhäjärvi, Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamiseen tavoitteena on opettaa lasta löytämään hänelle itselleen luontainen tapa oppia ja toimia. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen harjoittelulla lapsi oppii kiinnittämään huomiota omaan hyvinvointiinsa ja hyödyntämään taitoja myös tulevaisuudessa. Huoltajien tuntemus oman lapsensa työskentely- ja oppimistavoista korostuu varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelussa.

-> Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa.

Laaja-alainen osaaminen

Esimerkit menetelmistä tavoitteiden toteuttamiseksi on kuvattu kunkin laaja-alaisen osa-alueen yhteyteen menetelmälaatikossa. Jokaisessa lapsiryhmässä tavoitteiden mukainen toiminnan suunnittelu ja toteutunut toiminta kirjataan näkyviin dokumentointipohjaan, joka tukee varhaiskasvatussuunnitelman laatimista. Arvioinnissa peilataan asetettuja tavoitteita lasten oppimiseen.

2.7.1. Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten

taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omaan kykyihinsä.

Pyhäjärvi, Ajattelu ja oppiminen

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jonka mielipiteet ja ajatukset ovat merkityksellisiä. Lapsi on osallinen oman lapsiryhmänsä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa omien mielenkiinnon kohteidensa kautta. Henkilöstön tehtävänä on luoda ryhmään turvallinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsi rohkenee tuoda esille omia ajatuksiaan, ihmetellä ja kyseenalaistaa. Henkilöstö antaa tilaa lapsen pohdinnalle eikä anna valmiita vastauksia ja täytyä tilaa omalla äänellään. Henkilöstö houkuttelee lasta ajattelemaan ja ratkaisemaan mieltä pohdituttavia asioita tehden täydentäviä kysymyksiä, esimerkiksi mitä itse ajattelet asiasta? miten itse ratkaisisit asian? miten päädyit tähän ratkaisuun? Lapsen oivallukset huomioidaan positiivisesti ja niistä iloitaan yhdessä. Näiden kokemusten kautta lapsi oppii uusia asioita ja hänen itsetuntonsa vahvistuu. Henkilöstö huomaa hyvän lapsessa ja sanoittaa sen ääneen.

Tavoitteena on:

- Jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä
- Rohkeus kysyä ja kyseenalaistaa
- Käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten ratkaisujen keksimisessä
- Kannustaa ponnistelemaan sinnikkäästi asioiden eteen

Menetelmiä:

- Yhteinen ihmettely, pohdinta ja keskustelu
- Kysymysten esittäminen lapsille, lasten kysymyksiin tarttuminen
- Lasten ideoiden huomioonottaminen
- Pienryhmätyöskentely ja parityöt
- Saduttaminen
- Liikuntaleikit
- Pitkäkestoinen leikki ja monipuolinen leikkiympäristö

- Projektityöskentely
- Draama, musiikki, improvisointi
- Toiminnallinen tekeminen
- Tutkiminen
- Työskentelyn dokumentointi
- Kasvun kansion koonti ja tarkastelu
- Elämykset ja monipuoliset kokemukset, kuten oppiminen luonnossa ja juhlat
- Arjen pulmien ratkominen ja erilliset pulmatehtävät ja pelit
- Opetellaan kannustamaan toisia lapsia, olet itse esimerkkinä ja mallina myös kaverille

2.7.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Pyhäjärvi, Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Henkilöstön sensitiivisyys sekä vuorovaikutuksessa että moninaisuuden kohtaamisessa on kulttuurisen osaamisen ydin. Henkilöstön oma toiminta, asenteet ja ammatilliset taidot

vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Vuorovaikutuksessa on keskeistä herkkyyttä ja aitous sekä halu ja kyky toimia moninaisten perheiden kanssa. Kaikilla perheillä on oma yksilöllinen taustansa ja kulttuuriperintönsä, jotka huomioidaan yhteistyössä. Varhaiskasvatuksessa keskustellaan eri kulttuureista ja tutustutaan perheiden tapoihin ja kulttuureihin. Eri kulttuurit, katsomukset ja kielet huomioidaan oppimisympäristössä tasapuolisesti siten, että kulttuurinen moninaisuus näkyy hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuissa. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Varhaiskasvatustyöskentelyssä välinen yhteistyö luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa.

Vuorovaikutustaitojen, empaattisuuden ja tunnetaitojen harjoittelu ovat tärkeä osa lapsen arkea. Henkilöstön tehtävänä on tukea lasta vuorovaikutustilanteissa ja itsensä ilmaisussa. Vuorovaikutustaitojen harjoittelussa on tärkeää henkilöstön oma esimerkki ja tunnetaitojen hallinta. Henkilöstö havainnoi ja ohjaa lapsen toimintaa vertaisryhmässä, lapsen suhtautumista itseensä ja toisiin ihmisiin. Henkilöstö tukee lapsen tunneilmaisua nimeämällä tunteita ja opettaa lasta tunnistamaan tunteitaan ja säätelemään tunneilmaisuaan.

Tavoitteena on:

- taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä
- taito reflektoida omia arvoja ja asenteita
- taito olla vuorovaikutuksessa ja ilmaista itseään erilaisissa tilanteissa
- ymmärtää ja kunnioittaa omaa ja muiden kulttuurista ja katsomuksellista taustaa

Menetelmiä:

- lapset ilmaisevat itseään, suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa
- leikkien rikastaminen, esim. roolileikki matkustamisesta
- perinneleikit, laulut ja lorut
- kirjojen vuorovaikutuksellinen lukeminen ja tutkiminen
- harjoitellaan kertomista ja esittämistä
- saduttaminen
- suomalaisuuteen perehtyminen juhlien ja symbolien avulla
- monikulttuurisuus näkyviin toiminnassa
- erilaiset tavat viettää juhlia ja ruokailla
- lapsen äidinkieli on lapsen tunnekieli
- YK:n päivän vietto
- Lapsen oikeuksien päivän 20.11 ja viikko
- Lasten joulurauhan julistus
- draama, nukketeatteri
- yhteistyötä parityöskentelyinä
- mahdolliset vierailut kirjastoon, konsertteihin ja teatteriin
- isovanhempien päivä/tärkeän ihmisen päivä
- hyvien tapojen teemaviikot
- lelunäyttely yhteistyössä kotien kanssa
- lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin
- harjoitellaan asettumista toisen asemaan
- opetellaan ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti
- rohkaistaan ja ohjataan kiittämään ja tervehtimään
- anteeksipyyttämisen ja -antamisen merkityksen kertominen, anteeksipyyntö voi olla sanallinen tai muu lapsen kehitystasoon sopiva tapa, esimerkiksi koskettaminen tai katse

2.7.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatustyöskentelyssä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä

ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesääätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Pyhäjärvi, Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Lapsen henkilökohtainen hyvinvointi turvataan kunnioittamalla lapsen yksilöllisyyttä ja ainutkertaisuutta. Henkilöstön tieto lapsen kehityksestä auttaa tunnistamaan lapsen sen hetkiset taidot ja herkkyyksikaudet. Arjen pieniä taitoja harjoiteltaessa lasta kannustetaan oppimaan uutta tukien asteittain lapsen itsenäisyyttä. Henkilöstön on huolehdittava, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia kehityksestään, toimiessaan ja leikkiessään erilaisissa sosiaalisissa yhteisöissä. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että huolenpito ja turva ovat koko ajan lasta lähellä. Lapsen itsenäisyyden kasvamista tuetaan niin, että hän ikänsä ja taitotasonsa mukaisesti saa harjoitella itsestä huolehtimista, päätösten ja valintojen tekemistä. Henkilöstön on yhdessä huoltajien kanssa pohdittava, miten he pystyvät tukemaan lapsen myönteistä minäkäsitystä, itseluottamuksen ja -tuntemuksen kasvua sekä aloitteellisuutta. Lapsen pitää saada kokemuksia erehtymisestä ja uudelleen yrittämisestä. Keskeinen tekijä lapsen itsenäisyyden tähtäävässä pedagogiikassa on lapsen tukeminen positiivisessa ja turvallisessa ympäristössä. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan lasten fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa esimerkiksi lasten ikään nähden turvallisia materiaaleja ja tarvikkeita, yhteisesti sovittuja sääntöjä sekä kasvattajien läsnäoloa sekä vuorovaikutusta lasten ja heidän perheiden kanssa. Vuorovaikutus ja läsnäolo luovat turvallisuudentunnetta myös huoltajille lapsen osallistuessa varhaiskasvatukseen.

Turvataitokasvatus on osa varhaiskasvatusta, joka kulkee lapsen mukana päiväkodin ensimmäisistä päivistä aina koulun viimeiseen luokkaan asti. Turvataitoja varhaiskasvatuksessa voidaan harjoitella aihealueen kirjallisuudella, lauluilla ja loruilla sekä erilaisilla oppimateriaaleilla. Turvataitokasvatuksen tarkoituksena on antaa lapselle valmiuksia puolustaa itsenäisyyttä ja koskemattomuutta. Varhaiskasvatuksessa opetellaan mikä on oikein ja mikä väärin - esimerkiksi

kiusaaminen ja toisen lyöminen. Opetellaan tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteita ja säätämään niitä.

Kehontunnekasvatus antaa lapselle tietoa turvataidoista, kehosta, tunteista ja lapsen oikeuksista. Turvataidoilla halutaan opettaa lasta kunnioittamaan omaa ja toisen ihmisarvoa ja kehoa.

Varhaiskasvatuksen jokapäiväiseen turvallisuuteen kuuluu:

- pihavalvonta (pihalla tarkistetaan, että portit ovat lukitty ja piha on siisti)
- lasten ruoka-aineallergiat, sairaudet ja muut tärkeät asiat ovat henkilökunnan tiedossa
- minivasujen laadinta, tieto (esim allergiat, sairaudet) yhdessä paikassa nopeasti löydettävissä - sijaiset huomioiden
- päiväkodin päivitetty turvallisuuskansio
- laadittu pelastus- /turvallisuussuunnitelma
- pelastautumisharjoitukset
- turvallisuuskävelyt
- perehdytyskansio ja sijaisten perehdyttäminen

Päiväkodin toiminnassa huomioidaan aina lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku. Pihalle ja päiväkodin ulkopuolelle suunnitellussa toiminnassa puetaan lapsille heijastinliivit, johon on merkitty päiväkodin nimi ja yhteystiedot katoamistilanteiden varalle. Retkille laaditaan erillinen retkisuunnitelma. Retkisuunnitelmaan kirjataan vastuuajainen, retkelle lähtijät, retkikohde, reittisuunnitelma sekä retken mahdolliset riskit ja vaaranpaikat. Muissa ryhmissä tulee olla aina tieto ketkä ovat retkellä, missä ja millaisella aikataululla. Tieto löytyy ryhmän ovesta missä ryhmä retkeilee ja milloin paluuajataulu suunniteltu. Tämä tieto myös siistijän hyödynnettävissä, niin hän pääsee ryhmän poissa ollessa suorittamaan omat työtehtävät ryhmään.

Päiväkodin ulkopuolelle suunnitellussa toiminnassa otetaan retkireppu mukaan. Retkirepussa on ensiaputarvikkeet, tarvittavat tiedot lapsista ja varavaatteita (esimerkiksi kuivat hanskat paleltuminen ehkäisyyn). Ennen retkelle lähtöä lapsiryhmästä otetaan valokuva kännykällä katoamistapausten varalle. Retken jälkeen kuva poistetaan puhelimesta. Retkelle otetaan aina mukaan puhelin, johon on tallennettu päiväkodin johtajan, ryhmien, huoltajien ja myrkytystietokeskuksen puhelinnumerot sekä 112-sovellus ladattuna.

Tavoitteena on:

- itsenäisyyden asteittainen lisääntyminen
- omien tunteiden tunnistaminen ja niiden hallinta
- vastuullisen elämäntavan oppiminen, itsestä ja toisista huolehtiminen

Menetelmiä:

- arkitoimintapedagogiikka
- annetaan lapsen yrittää, kokeilla ja ihmetellä itse, autetaan tarvittaessa - hellä kannustus omatoimisuuteen
- aikuinen kuulevana läsnä
- lapsen osallistuminen arkisiin töihin
- vaatteiden valinta sään mukaan
- toiminnalliset liikuntatuokiot ja omaehtoinen liikunta
- kehontunnekasvatus; oman ja toisen kehon kunnioittaminen
- satuhieronta, rentoutumisharjoitukset
- draama
- keskustelut tunteista, tunnekortit
- turvataitokasvatus
- itsetuntoharjoitukset
- hoiva, syli ja empatia
- kiusaamisen ehkäisy
- isommat lapset auttavat pienempiä
- kaverin kehuminen ja kannustaminen

- päivittäisten toimintojen selkeä struktuuri ja kuvat tukena
- kotipolku kuvina, josta lapsi näkee, milloin hänet haetaan kotiin
- retket lähiympäristöön, retki
- kestävän kehityksen mukainen lajittelu ja kierrätys

2.7.4. Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Pyhäjärvi, Monilukutaito

Monilukutaito on erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Perustana on laaja tekstikäsitys (kirjoitettu, puhuttu, audiovisuaalinen, digitaalinen) Tämä sisältää erilaisia lukutaitoja; kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito, symbolinen lukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Henkilöstön tehtävänä on suunnitella pedagoginen toiminta ja oppimisympäristö siten, että lapsi saa kokemuksia erilaisten viestien tulkittamisesta ja tuottamisesta erilaisissa ympäristöissä. Henkilöstö opettaa lasta näkemään ja havainnoimaan ympäristössään olevia erilaisia viestejä. Viestit voivat olla mm. sanoja, kuvia, merkkejä, numeroita, kirjaimia, ilmeitä ja eleitä tai ääniä. Niitä tulee nimetä, ihmetellä ja pohtia yhdessä lapsen kanssa leikin ja tutkimisen kautta. Monilukutaitoa opetellaan päivittäin vuorovaikutuksessa toisten lasten ja kasvattajien kanssa. Erilaiset viestit on oltava oppimisympäristössä näkyvillä sekä kosketeltavissa lapsen tasolla. Henkilöstö rohkaisee lasta itseilmaisun keinoin. Henkilöstö tukee yhteistyössä huoltajien kanssa lasta mediakriittisyyteen ja turvallisten sivustojen käyttöön, jotta lapsi oppii ymmärtämään ja analysoimaan mediassa olevaa tietoa sekä tunnistamaan vastuullisen median käytön.

Tavoitteena monilukutaidoissa:

-> Erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taidot

-> Laaja tekstikäsitelmä, joka sisältää erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito

-> Kytkös ajattelun ja oppimisen taitoihin

Menetelmiä:

- luetaan satukirjoja ja tietokirjoja
- erilaisista kuvista keskusteleminen
- tiedon etsiminen yhdessä eri lähteistä
- nimen kirjoittamisen mallintaminen
- mainosten, lehtien, esitteiden ja karttojen tutkiminen
- ympäristön sanallisten ja kuvallisten viestien tarkastelu
- postia kuvina ja lyhyinä teksteinä
- draama ja saduttaminen
- ilmaisun vahvistaminen eri aistein
- elokuvat
- nukketheateri
- liikennemerkit, symbolit, emojiit
- kuvia ja symboleja esillä oppimisympäristöissä
- viittomat

2.7.5. Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Pyhäjärvi, Digitaalinen osaaminen

Henkilöstön on vahvistettava lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta myönteisessä ja turvallisessa ympäristössä. Digitaalisuuden tulee olla luonteva osa varhaiskasvatuksen toimintaympäristöä. Henkilöstön tulee käyttää hyödyksi erilaisia digitaalisia välineitä ja sovelluksia laajasti ryhmän arjessa. Digitaalisen osaamisen avulla lapsi oppii käyttämään ja luomaan mediaa, kokee osallisuutta ja oppii turvallisen median käytön. Digitaalisen osaamisen välineet (iPad-tabletit, tietokoneet, lelut, robotit, ohjelmointivälineet) ovat luonteva osa lapsen arkea ja hän osaa valita käyttötarkoitukseen sopivia välineitä. Henkilöstön tulee tarjota digitaalisia välineitä lasten saataville ikätasoisesti, eikä laitteiden rikkoontumista tule pelätä. Lapsi saa käyttää digitaalista osaamista ja välineitä oman oppimisensa dokumentoinnissa ja arvioinnissa.

Tavoitteena tieto- ja viestintäteknologisissa taidoissa - digitaalisessa osaamisessa:

- niiden mahdollisuuksien ymmärtäminen ja hyödyntäminen arkielämässä
- tuottaa sisältöjä itse tai yhdessä muiden lasten kanssa

Menetelmiä:

- digitaalinen viestiminen eri välineillä (tablettikoneet-iPadit, tietokoneet, puhelimet)
- videoiminen ja valokuvaaminen
- qr-koodit oppimisympäristöjen rikastamiseen
- erilaisten laitteiden käyttöön tutustuminen
- videohaastattelut
- animaatiot ja niiden tekeminen
- oppimispelit
- luontodokumentin teko ja katselu
- leikkien ja esitysten videointi
- laulujen äänittäminen
- valokuvaaminen, ilmeet ja tunteet

2.7.6. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat

kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa omaaloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Pyhäjärvi, Osallistuminen ja vaikuttaminen

Laaja-alaisen osaamisen taitojen kehittyessä lapsi oppii tulevaisuuden taitoja ja hyödyntämään aiemmin oppimaansa uusissa tilanteissa ja asiayhteyksissä. Tällaisia tulevaisuuden taitoja ovat esimerkiksi osallisuuden taidot, kokemus siitä, että jo lapsena pystyy vaikuttamaan ympärillä tapahtuviin asioihin. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet toteutuvat varhaiskasvatuksen arjessa silloin kuin toiminta on pedagogisesti hyvin suunniteltua ja henkilöstön toiminta on sensitiivistä. Lapsen osallisuuden edistäminen on tietoinen, suunnitelmallinen ja arvioitavissa oleva jatkuva prosessi. Varhaiskasvatuksen yhteisillä käytänteillä varmistetaan, että osallisuus toteutuu kaikissa toimintamuodoissa ja mahdollista jokaiselle lapselle, riippumatta lapsen iästä ja kehitystasosta. Osallisuutta vahvistetaan esimerkiksi kehittämällä oppimisympäristöjen lapsilähtöisyyttä, rohkaisemalla lapsia löytämään oppimisen ilo, harjoittelemalla yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä suuntaamalla lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin.

Tavoitteena:

- oikeus tulla kuulluksi ja olla osallinen omaan elämään vaikuttavissa asioissa
- lasten arvostava kohtaaminen, kuuleminen ja aloitteisiin vastaaminen
- sosiaalisten taitojen vahvistuminen
- yhteisten sääntöjen ja sopimusten ymmärtäminen
- käsitys itsestä kehittyä ja itseluottamus kasvaa

Menetelmiä:

- kuunnella lasta ja antaa lapselle mahdollisuus vaikuttaa päivän aikana yksittäisiin häntä koskeviin asioihin
- keskusteleminen pienryhmissä
- kuukausiteema antaa mahdollisuuden joustavaan ja lasta osallistavaan toimintaan
- yhdessä suunnitteleminen, toteuttaminen ja arvioiminen
- lasten ideat ja toiveet esimerkiksi lasten kokouksissa ja haastatteluissa
- leikkiin ja leikkitalaan vaikuttaminen
- ryhmän omien sääntöjen luominen
- yhteisten sopimusten tekeminen ja toiminnan arvioiminen
- selkeät struktuurit auttavat osallistumisessa ja vaikuttamisessa
- lapsen kehityksen mukainen osallistuminen päätöksentekoon omissa ja yhteisissä asioissa
- hiljaisten lasten kuuleminen
- viikon tähtihenkilön toiveiden ja mielipiteiden kuuleminen
- kasvattajan aito läsnäolo ja innostuneisuus
- turvallinen ja innostava oppimisympäristö tukee itsensä ilmaisua ja osallistumista

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

Pyhäjärvi, Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Pyhäjärven varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin pohjana ovat yhteiset arvot ja sopimukset sekä lapsen edun mukainen toiminta. Toimintakulttuurin toimivuutta arvioidaan havainnoimalla lapsen edun toteutumista koko varhaiskasvatuspäivän ajan. Toiminnan tulee olla pedagogisesti perusteltua ja linjassa toimintaa ohjaavien lakien ja asiakirjojen kanssa.

Pedagogisen johtamisen tavoitteena on lasten hyvän kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten luominen. Jatkuva pedagogisen keskustelun ylläpitäminen sekä monitasoisen osallisuuden lisääminen ovat olennainen osa pedagogista johtajuutta. Yhteisesti laadittujen ryhmävasujen ja tiimisopimusten arvioinnin avulla tehdään näkyväksi toimintatapoja ja -kulttuuria.

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa toimintakulttuurin ytimenä ovat peruselementit; leikki, vuorovaikutus ja aito läsnäolo. Nämä toteutuessaan antavat lapselle turvallisen oppimisympäristön ja mahdollisuuden kasvaa ja kehittyä inklusiivisesti ryhmään täysivaltaisena jäsenenä kuuluvana yksilönä, lapsen ikä ja kehitys huomioiden.

Pyhäjärvellä laaditaan varhaiskasvatuksen toimintasuunnitelma, jossa huomioidaan kuntastrategian että hyvinvointisuunnitelman kärjet ja tavoitteet. Toimintasuunnitelmaan kirjataan mm. toimintavuoden yhteinen teema ja tavoitteet sekä yhteistyömuodot. Varhaiskasvatuksen vuosikelloon kirjataan käytännön toimet, joilla toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään. Näitä ovat mm. koulutukset, webinaarit, ammattiryhmien vertaistapaamiset ja konsultoinnit, palautekyselyt ja mittarit.

3.1. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava

lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti⁸².

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämässä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

3.1.1. Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyuteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Pyhäjärvi, Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Hyvä pedagogiikka varhaiskasvatuksessa sisältää vastuun hyvästä kasvuilmapiiristä, jonka perustana on toimiva tiimi. Hyvä työilmapiiri edistää henkilöstön työmotivaatiota, kehittämishalukkuutta sekä työssä viihtyvyyttä. Myönteinen ilmapiiri lisää lapsen osallistumishalua ryhmän toimintaan aikuisten toimiessa lapsille erimerkinä. Myönteinen toimintakulttuuri ja

siinä rakentuvat sosiaaliset suhteet tukevat lapsen osallisuutta, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvattajat toimivat lapsille esimerkkinä myönteiselle ja hyväksyvälle käytökselle.

Tiimillä on vastuu työn suunnittelusta, toteuttamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä. Se vaatii yhteistä näkemystä esimerkiksi siitä, miten hoito, kasvatusta ja opetus varhaiskasvatuksessa toteutetaan inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Yhteiseen päämäärään sitoutumisen lisäksi tiimin jäseniltä vaaditaan hyödyntämistaitoja, yhteisiä arvoja ja luottamusta toisiinsa. Tiimityössä ei työn tekemisestä ei olla enää vastuussa vain esimiehelle vaan myös työkavereille. Tiimin jäseniltä vaaditaan oman ammatillisen osaamisen avaamista myös muiden tiimin jäsenten käyttöön ja omien toimintaperiaatteiden kriittistä arvioimista koko tiimin kehittymiseksi. Kasvattaja tiedostaa oman tapansa toimia ja olla hyvässä vuorovaikutussuhteessa. Kasvattajan tehtävänä on vaikuttaa yhteisön toimintakulttuuriin ja positiivisen ilmapiirin luomiseen, ylläpitoon ja kehittämiseen. Hän myös tiedostaa miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Miksi?

- Lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan
- Yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille, ajatusten jakamiselle ja uudenlaisten toimintatapojen kokeilulle

Miten?

- Jokainen haastaa itseään ja tunnistaa sekä hyödyntää vahvuuksiaan
- Jokainen arvostaa kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä
- Jokainen kannustaa jakamaan ajatuksia ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja
- Jokainen kannustaa toista sinnikkyteen sekä sallii erehtymisen
- Jokainen kannustaa toista itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja ammatilliseen kehittämiseen
- Oman työn säännöllinen arviointi
- Palautteiden, kehittämistyön ja arviointien hyödyntäminen

Muiden lapsi- ja perhetyötä tekevien asiantuntijoiden rooli toimintakulttuurin kehittämisessä on tärkeä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja monialaisen yhteistyön osapuolet konsultoivat ja toimivat varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa monialaisessa yhteistyössä lapsen kasvun ja oppimisen tuen järjestämisessä, toteuttamisessa ja arvioinnissa.

Päiväkodin johtajan tehtävänä on ylläpitää oppivaa yhteisöä jatkuvan arvokeskustelun avulla. Varhaiskasvatusyksiköissä järjestetään pedagogisia työpajoja säännöllisesti henkilöstön oman ammatillisen osaamisen tukemiseksi. Näissä tapaamisissa henkilöstöllä on mahdollisuus jakaa omaa osaamistaan, ajatuksiaan ja kehittää toimintatapoja kohti inklusiivisempaa toimintakulttuuria. Kehityskeskustelujen avulla päiväkodin johtaja ohjaa henkilöstöä ja tiimiä ottamaan ja antamaan palautetta kunnioittavassa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenille. Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa on käytössä My Jopi-ohjelma, jossa esimies käy henkilökunnan kanssa keskustelua tehtäväkohtaisesta työnarvioinnista että henkilökohtaisen suorituksen arvioinnista. Työkalun avulla tarjotaan rakenteita ja työkaluja henkilöstön oman osaamisen arviointiin ja toiminnan kehittämiseen.

Varhaiskasvatuksen kehittyvä toimintakulttuuri

3.1.2. Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Pyhäjärvi, Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Hyvä pedagogiikka varhaiskasvatuksessa sisältää vastuun hyvästä kasvuilmapiiristä, jonka perustana on toimiva tiimi. Hyvä työilmapiiri edistää henkilöstön työmotivaatiota, kehittymishalukkuutta sekä työssä viihtyvyyttä. Myönteinen kasvuilmapiiri lisää lapsen osallistumishalua ryhmän toimintaan aikuisten toimiessa lapsille esimerkkinä. Myönteinen toimintakulttuuri ja siinä rakentuvat sosiaaliset suhteet tukevat lapsen osallisuutta, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatushenkilöstö toimii lapsille esimerkkinä myönteiselle ja hyväksyvälle käytökselle.

Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan.

Lasta kannustetaan ja tuetaan leikkimään erilaisissa pienryhmissä, leikkiympäristöjä rakennetaan lasten mielipiteitä kuunnellen. Varhaiskasvatuksessa suosittuja leikkejä ovat mm. koti-, auto- ja kauppaleikit sekä lääkärin vastaanottoleikit. Viime vuosien aikana myös erilaiset mediahahmot kuten Ryhmä Haut ovat tulleet lasten leikkiaiheiksi. Leikki on keskeinen työtapo varhaiskasvatuksessa. Leikkiminen on keino, jonka avulla opitaan toimimaan toisten kanssa. Leikissä opitaan neuvottelemaan, tekemään myönnytyksiä ja odottamaan omaa vuoroa. Vertaissuhteilla on tunnetusti hiova vaikutus ja leikkitovereiden merkitys esimerkiksi kielen oppimisessa ovat tunnistettuja asioita. Paljon leikkivien lasten leikkitaidot kehittyvät ja he ovat houkuttelevia leikkikavereita. Entä lapset, jotka eivät osaa leikkiä tai liittyä leikkiin? Toteutuuko oikeus leikkiin kaikkien lasten kohdalla ja toimiiko leikki kehityksen ja oppimisen lähteenä kaikille lapsille? Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa. Joskus vertaisryhmään liittyminen ja ystävystyminen tapahtuu itsestään, joskus tässä tarvitaan enemmän apua. On keskeistä pohtia, mitä tulee tehdä, kun lapsi jää toistuvasti vertaisryhmän ja leikin ulkopuolelle tai ei ole statusasemaltaan tasavertainen. Miten näille lapsille löydetään ystävä vertaisryhmästä ja luodaan

yhteys toisiin. Ulkopuolelle jäävät lapset voivat olla kiinnostuneita eri asioista kuin ikätoverinsa tai he viettävät päiväkodeissa aikaa epäsäännöllisesti, joka korostuu etenkin vuorohoidossa. Kielteisen vuorovaikutuksen kehän rikkominen ja lasten keskinäisten suhteiden muotoilu vaatii ymmärrystä ja osaamista. Lasten leikkikaverin varausjärjestelmät, leikkitovereiden ”vapaa valinta” vaatii myös rohkeutta ja uskallusta puuttua näihin tarvittaessa. Leikin kehittäminen voi vaatia leikkitovereiden jakamisen siten, että leikkiminen ”taitavan leikkijän” kanssa mahdollistetaan kaikille lapsille, jolloin myös kaikkien leikki-aidot pääsevät kehittymään.

Miksi?

- Leikki on merkityksellistä lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle
- Henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa

Miten?

- Leikki saa näkyä ja kuulua
- Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa
- Jokaisen vastuulla on kannustaa lasta kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, ilmaisuun ja luovuuteen
- Jokainen tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä
- Jokainen kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä
- Jokaisen vastuulla on puuttua ristiriitoihin ja opettaa rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen
- Jokaisen vastuulla on toisen kunnioittaminen ja yhteistyön arvostaminen
- Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin ilo
- Jokainen tukee ja vaalii vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita

3.1.3. Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸³ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyä osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁴. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

83 Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

84 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Pyhäjärvi, Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Lapsen osallisuutta painottavan, yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen lähtökohdانا on inklusiivinen toimintakulttuuri. Jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen omine yksilöllisine piirteineen ja tarpeineen. Jokainen lapsi on tärkeä omana itsenään. Huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteinen sitoutuminen kasvatustehtävään on paras mahdollinen perusta lapsen tasapainoisen kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa kuullaan huoltajien toiveita lasta ja toimintatapoja koskevista asioista. Lapselle osallisuus tarkoittaa oppimista, sitoutumista, turvaa ja kiintymistä yhteisöön. Lapsi ei voi kokea osallisuutta ilman turvallisuuden tunnetta. Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa henkilöstön tehtävänä on ohjata häntä ryhmään liittymisessä. Henkilöstö ohjaa ja arvioi ryhmäprosessia ja rakentaa yhteisöllisyyttä pienryhmätoiminnan avulla, missä lapset voivat opetalla yhdessäoloa ja yhdessä tekemistä. Henkilöstö auttaa lasta ystävyysuhteiden muodostamisessa. Lapselle on tärkeää olla hyväksytty ja arvostettu yhteisön jäsen ja lapsella on oltava mahdollisuus tulla kuulluksi jokapäiväisissä leikeissään ja askareissaan. Osallisuus on yhdessä elämistä, jossa henkilöstö tuo turvan ja tyydyttää lapsen tarpeita. Henkilöstön tulee rohkeasti kysyä lapsen näkemystä hänen asioihinsa ja näin tukea hänen osallisuuttaan.

Varhaiskasvatuksessa lapsia kohdellaan yksilöllisesti ja he tulevat kohdatuksi yhdenvertaisina. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että viestinä arjen eri tilanteissa on myönteistä. Erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin tilanteisiin, joissa lapsi tulee kohdatuksi kielteisen viestinnän kautta ja tarjota sille vaihtoehtoja. Sukupuolisensitiivinen toiminta tarkoittaa sukupuoleen liittyviä odotusten ja asenteiden tunnistamista, tarkastelua ja purkamista. Tavoitteena on, että sukupuoli huomioidaan silloin kun sillä on merkitystä ja jätetään huomioita silloin kun sillä ei ole merkitystä.

Erilaisia osallisuutta tukevia malleja on koottu varhaiskasvatuksen yhteiseen toimintasuunnitelmaan, josta kukin tiimi voi vuosittain poimia ryhmäkohtaiseen toimintasuunnitelmaan tärkeimmät painopisteet lasten ikätaso ja kehitys huomioiden.

Päiväkodin johtajan tehtävänä on pitää yksikössä yllä keskustelua osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä ja auttaa henkilöstöä näkemään omien asenteidensa ja toimintatapojensa merkitys työyhteisön toiminnassa.

Osallistuminen ja vaikuttamisen onnistumisen arviointia toteutetaan Pyhäjärvellä lasten kanssa päivittäin kysellen ja keskustellen lasten ikätaso huomioiden. Kiinnostavia toimintamuotoja kehitetään ja rikastetaan edelleen. Huoltajilta saatu palaute, siitä miten lapsi on kokenut toiminnan on ensiarvoisen tärkeää. Palautetta kerätään keskusteluiden, mielipidemittausten sekä vuosittain tehtävien laajempien kyselyiden avulla. Kasvattaja ja kasvatustiimi arvioivat omaa toimintaansa säännöllisesti.

Miten varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria toteutetaan Pyhäjärvellä:

- Lasten, huoltajien ja henkilöstön aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan
- Kehitetään tietoisesti osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistäviä toimintatapoja ja rakenteita
- Lapset ja huoltajat osallistuvat toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin
- Jokainen tiedostaa ja ymmärtää asenteiden, vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallin välittyvän lapsille
- Jokaisen vastuulla on tukea lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä myönteisellä vuorovaikutuksella
- Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia

Miksi varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen periaatteita tarvitaan:

- Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa
- Lasten sensitiivinen kohtaaminen vahvistaa osallisuutta. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta.
- Myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta on tärkeää.

Osallisuuden työkaluja Pyhäjärvellä:

- Yhdessä tekemisen ilo
- Vuorovaikutus
- Läsnäolo ja kuuleminen
- Vastuun saaminen
- Toiveet näkyviin ja kuuluviin
- Valinnan mahdollisuus
- Vaikutusmahdollisuus
- Moninaisuuden salliminen
- Päivän kulku selkeä
- Hyvä, arvostava ja salliva ilmapiiri
- Tervehtiminen
- Kehu ja kannustus
- Lapsen mielenkiinnon kohteiden huomioiminen
- Omatoimisuuden tukeminen
- Vastuuseen kasvaminen
- Tunne ryhmään kuulumisesta
- Onnistumisen kokemukset
- Aikaa keskusteluille
- Pukemistilanteet sosiaalisina hetkinä
- Tunnetaidot ja tunteiden sanoittaminen
- Toiminnallisuus (leikki, luonto, musiikki, liikunta)
- Lasten kokoukset, aamutuokiot
- Havainnointivihko, videointi, valokuvaaminen
- Kasvattaja nauttii yhdessä tekemisestä ja kokee työn iloa

Lapsen mielipiteiden ja kuulemisen keinoja Pyhäjärvellä:

- Kuvien käyttö ilmaisun apuvälineenä
- Pienryhmätoiminta
- Ilmeet ja eleet
- Piirtäminen
- Peukku ylös
- Lasten kokoukset
- Osallisuuden puu
- Pelisääntöjen sopiminen yhdessä

3.1.4. Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuttuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävästä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Pyhäjärvi, Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisesta kasvatuksesta tulee olla tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen kaikille. Tästä syystä on tärkeää opettaa lapsille niiden vaatimia tietoja, taitoja ja asenteita. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisesta kasvatuksesta lapsi harjoittelee kansalaistaitoja, tulee tietoiseksi omasta kulttuuristaan ja tutustuu erilaisiin kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa käsitellään erilaisuutta ja näin pyritään vähentämään ennakkoluuloja.

Perheet ja lapset ovat moninaisia. Moninaisuuteen liittyy paljon eri näkökulmia, jotka vaikuttavat siihen, miten ajatellaan ja toimitaan. Moninaisuuteen liittyy esimerkiksi sukupuoli, seksuaalisuus, ikä, fyysiset ominaisuudet, vammaisuus, ulkonäkö, uskonto, kieli, kulttuurierot, etniset piirteet, perheen sosioekonominen asema, poliittinen näkemys tai erilaiset vakaumukset. Varhaiskasvatuksesta moninaisuutta kunnioitetaan ja jokaista lasta kohdellaan tasa-arvoisesti. Henkilöstön tehtävänä on antaa tilaa lapsen kysymyksille ja pohdinnalle kulttuurien ja katsomusten moninaisuudesta. Henkilöstö auttaa lasta ymmärtämään, miten tieto rakentuu eri kulttuurisista ja katsomuksellisista lähtökohdista käsin, esimerkiksi perheen määritelmä voi olla hyvin erilainen eri kulttuureissa. Henkilöstön tehtävänä on tutustua lapsiryhmänsä lasten kulttuureihin ja katsomuksiin sekä tukea lapsen oman kulttuuriperintönsä tuntemusta. Perheiden moninaisuutta voidaan huomioida ryhmän toiminnassa esimerkiksi tuomalla toimintaan mukaan

perheiden kulttuurisia elementtejä, kuten lauluja, leikkejä, tarinoita ja kuvia. Henkilöstö huomioi lasten kieli- ja kulttuuritaustat kasvatusta ja opetusta suunniteltaessa. Pedagogisen toiminnan suunnittelun lähtökohtana on lapsilähtöisyys ja varhaiskasvatussuunnitelmia sekä ryhmävasuja ohjaa lapsista ja lasten perheistä nousevat tarpeet. Huoltajien osallisuutta tuetaan, jotta he voivat osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Miksi?

- Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa.
- Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen.
- Kulttuurinen moninaisuus on voimavara.

Miten?

- Jokainen vahvistaa taitoa nähdä ja ymmärtää asioita sekä asettua toisen asemaan.
- Jokainen tiedostaa, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla.
- Jokainen ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä.
- Jokainen ymmärtää kielen keskeisen merkityksen identiteetin rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa.
- Kielenoppimista edistää se, että henkilöstö sanoittaa jatkuvasti leikkiä ja toimintaa.

Suomi toisena kielenä opetus varhaiskasvatuksessa Pyhäjärvellä:

Kaikille lapsille, joiden perheessä toinen tai molemmat huoltajat puhuvat muuta kuin suomen kieltä, laaditaan suomi toisena kielenä suunnitelma, jonka laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. S2-suunnitelma on osa lapsen Daisyssa laadittavaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. S2-suunnitelman laatimisessa hyödynnetään Pyhäjärven suomi toisena kielenä opetussuunnitelmaa. Suomi toisena kielenä (S2) opetus on monikieliselle lapselle annettavaa suomen kielen tavoitteellista ja säännöllistä opetusta. Opetuksen lähtökohtina ovat lasten osallisuus, toiminnallisuus ja leikki. Puheen ja kielen kehityksen tukena käytetään kuvia, piirtämistä, ilmeitä ja eleitä sekä tarvittaessa tukiviittomia.

3.1.5. Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁵. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä

huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Pyhäjärvi, Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Miksi?

- Varhaiskasvatuksessa lapset omaksuvat terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja
- Aikuisen kanssa opetellaan kestävä elämäntavan mukaisia periaatteita: yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Miten?

- Liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona - vältetään pitkäkestoista istumista
- Kuvitetut päivärytmit, myös vuorohoidossa
- Päivän aikana mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen
- Monipuolinen, riittävä ja terveellinen ravinto
- Huomioidaan mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä; tilojen jakaminen, pienryhmäpedagogiikka, kokopäiväpedagogiikka
- Huolehditaan tilojen ja välineiden turvallisuudesta
- Jokaisen aikuisen tehtävänä on suojella lasta kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä
- Pyhäjärvellä on käytössä kiusaamisen ehkäisy suunnitelma
- Lapsella on oikeus syyliin ja lohdutukseen
- Jokaisen aikuisen vastuulla on yhteisön hyvinvointi
- Turvataidot ja lapsen kehon tunteminen ja tunnistaminen
- Tunteiden sanoittaminen
- Säännönmukaiset ensiapu- ja turvallisuuskoulutukset
- Turvallisuus- ja varautumissuunnitelma
- Turvakävely
- Riskianalyysi
- Ajanmukainen talotekniikka ja sen käytön osaaminen
- Säästäväisyys
- Korjaaminen

- Uusiokäyttö ja kierrätys
- Vastuullinen suhtautuminen luontoon ja ympäristöön

Kiusaamisen ehkäisy

Pyhjäjärvellä on käytössä kiusaamisen ehkäisy-suunnitelma. Kiusaamisen ehkäisy on vaikuttamista lapsiryhmän toimintaan ja lapsen vuorovaikutustaitojen vahvistamista. Kiusaamisen ehkäisy perustuu henkilöstön toimintatapojen ja asenteiden tarkistamiseen. Henkilöstö voi vaikuttaa omalla toiminnallaan ilmiön olemassaoloon. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäisevän työn tulee painottua lasten havainnoimiseen. Henkilöstön tehtävänä on seurata ryhmän vuorovaikutussuhteita sekä auttaa lasta saamaan myönteisiä vuorovaikutuksen kokemuksia. Jos lapsiryhmä on levoton ja riitaisa, henkilöstön on arvioitava omaa ja tiimin toimintaa, onko ryhmä turvallinen, onko pienryhmiä ohjattu riittävästi, ovatko lapset joutuneet toimimaan ilman henkilöstön kannattelevaa läsnäoloa.

Lapselle on tärkeä opettaa kaveritaitoja, kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, kykyä empatiaan ja opettaa yhteisen vastuun kantamista muiden hyvinvoinnista. Henkilöstön tehtävä on olla empaattinen ohjattaessa lapsia. Lapsi omaksuu sääntöjä ja tapoja ottamalla mallia henkilöstön käyttäytymisestä ja esimerkiksi. Kiusaaminen on aina koko lasta ympäröivän verkoston yhteinen asia ja huoltajilla on tärkeä rooli kiusaamisen ehkäisyssä. Onnistunut kiusaamisen ehkäisy edellyttää kasvatusyhteistyötä ja yhteisiä arvoja huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä.

Turvallisuustyö

Päiväkodin johtajan tehtävänä on perehdyttää henkilöstä turvallisuuteen liittyviin asiakirjoihin ja päivittää niitä säännöllisesti. Säännöllisten konkreettisten harjoitusten järjestäminen yksiköissä on esimiehen vastuulla. Henkilöstön tehtävänä on perehtyä Pyhjäjärven varhaiskasvatuksen yksiköiden pelastussuunnitelmaan.

Kestävä kehitys

Kestävä kehitys varhaiskasvatusikäisillä lapsilla tarkoittaa konkreettisia asioita, kuten kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävien arkikäytäntöjen oppimista. Henkilöstön on tärkeä ymmärtää omien kasvatus- ja oppimiskäsitysten merkitys toiminnalleen sekä tiedostaa oma maailmankuvansa osana kestävä kehitystä. Sosiaalisessa kestävässä kehityksessä huomioidaan mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda turvallinen ilmapiiri ja olla kohtaavassa vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja edistää lasten välistä myönteistä vuorovaikutusta.

Liikunta

Pyhjäjärven varhaiskasvatuksessa lasten hyvinvointia tuetaan mahdollistamalla liikkuminen varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksen mukaisesti. Liikkumisessa hyödynnetään Pyhjäjärven monipuolista liikuntaympäristöä sekä luonnon tarjoamia mahdollisuuksia. Talvella hiihtolatu kiertää yksiköiden takapihalla, jäähallilla ja ala-koulun ulkokentällä tarjoutuu luistelumahdollisuus ja keskustan urheilukenttä on varhaiskasvatusyksiköiden käytettävissä. Pyhjäjärvellä jokaisesta yksiköstä löytyy Suomen Ladun Metsämörri-koulutuksen saanut ohjaaja. Hyödynnämme viikoittain päiväkodin lähiympäristöä retkien merkeissä. Metsässä harjoitellaan luonnosta nauttimisen lisäksi muun muassa liikkumista epätasaisessa maastossa, ympäristön havainnointia ja tutkimista (vuodenaikojen vaihtelut), matemaattisia taitoja (käpyjen keräyskisa) sekä ryhmätöitä (majan rakennus). Pyhjäjärvellä jokaisessa yksikössä Metsämörri-satuhahmo innostaa lapset viikoittain lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan. Keskeistä toiminnassa on ilo, kiireettömyys ja kokemuksellisuus.

Kulttuuri

Kulttuurisessa kestävässä kehityksessä huomioidaan lapsen elinympäristössä olevia ja tapahtuvia asioita sekä tutustutaan ja ylläpidetään kulttuurista näkökulmista nousevia perinteitä. Henkilöstön tehtävänä on nostaa tutkittavia aiheita lasten mielenkiinnonkohteita

kuullen. Kulttuuriseen kestäväan kehitykseen kuuluu esimerkiksi joka miehen oikeudet sekä arkkitehtuurisen ympäristön havainnointi ja tutkiminen.

Ekologinen ja taloudellinen kestävä kehitys

Varhaiskasvatuksen arki järjestetään siten, että ympäristöä kuormitetaan mahdollisimman vähän. Lapset osallistuvat kestäväan kehityksen työn toteuttamiseen. Henkilöstön tehtävänä on huomioida kestävä kehitys arjen valinnoissa ja mallittaa omalla toiminnallaan kestäväan kehityksen toimintatapoja lapsille. Henkilöstö opettaa lapsille kierrätystä, lajittelua sekä ympäristöystävällisten valintojen tekemistä.

Yksikön toimintasuunnitelmassa kuvataan yhdessä sovitut näkemykset kestäväan kehityksen arvoista, päämääristä ja toimintatavoista. Päiväkodin johtajan tehtävänä on huomioida kestävä kehitys sosiaalisesta, ekologisesta, taloudellisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta johtaessaan yksikön toimintaa. Yksiköiden hankintoja tehdään elinkaariajattelun mukaisesti.

3.2. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁶. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

⁸⁶ Varhaiskasvatustalaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Pyhäjärvi, Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Pyhäjärvellä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen suunnittelua ja rakentamista ohjaa lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen tarpeet, lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä ryhmän toiminnan tavoitteet. Oppimisympäristöjen tulee olla mahdollisimman esteettömiä ja kaikkien saavutettavissa. Ilmapiiiriltään myönteinen, oppimiseen kannustava varhaiskasvatusympäristö herättää omalta osaltaan mielenkiintoa ja kokeilunhalua sekä innostaa lapsia leikkimiseen, tutkimiseen, liikkumiseen ja itsenä ilmaisuun. Henkilöstön tehtävänä on lasten kanssa säännöllisesti suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön ratkaisuja sekä arjen toimintoja. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Psyykinen oppimisympäristö muodostuu varhaiskasvatuspaikassa vallitsevasta ilmapiiristä. Rauhallinen ja kiireetön tunnelma luo lapselle turvallisuutta ja hyvinvointia. Kun lapsi kokee hoitopaikan ilmapiirin myönteiseksi ja kannustavaksi, hän tuntee kuuluvansa yhteisöön. Henkilöstön tehtävänä on olla aidosti läsnä ja vuorovaikutuksessa. Jokainen lapsi tulee kohdata yksilöllisesti päivän aikana. Kohtaamien tapahtuu lapsen tasolla ja lapsen tarpeita vastaavasti. Henkilöstö kiinnittää erityistä huomiota kohtaamiseen lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Psyykkistä oppimisympäristöä arvioidaan yksiköiden tiimipalaverissa ja pedagogisissa työryhmissä sekä lasten huoltajien kanssa kahdenkeskisissä kohtaamisissa.

Päiväkodin suunnittelussa pedagogisena lähtökohtana on pienryhmätoiminta. Pienryhmätilat ovat koko talon käytössä. Yhteinen sali toimii liikunta-, musiikki-, leikki-, toimintaterapia-, juhla- ja pelipaikkana. Toiminnalliset piha-alueet on suunniteltu pienille ja isoille lapsille erikseen. Pihalla on tilaa myös pallopeleihin ja pyöräilyyn. Viereinen metsä tarjoaa tutkimusmatkat luontoon. Pihan päädyissä olevat hiihtoladut antavat mahdollisuuden tutustua hiihtoon ja

jäähallilla ja alakoulun ulkokentällä tarjoutuu mahdollisuus opetella luistelua. Luonto ja liikkuminen on tärkeä osa Pyhäjärvistä varhaiskasvatusta. Luonto tarjoaa lapsille runsaasti kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Luonnossa liikkuessa lapsia kannustetaan tutkimaan, ihmettelemään, havainnoimaan ja kunnioittamaan luontoa. Luonto itsessään muokkaa vuodenaikojen vaihteluihin oppimisympäristöä, joka kannustaa lapsia tutkimaan mm. vuodenaikojen vaikutuksia eläimiin ja kasveihin.

Erilaisten leikkiympäristöjen luominen ja leikin rikastuttaminen ja uusien oivalluksien syntyminen kasvattajan ja lasten yhteistyönä vahvistavat vuorovaikutustaitojen sekä yhteisten sopimusten ja sääntöjen omaksumista. Oppimisympäristöjen muokkaaminen on osa lapsen kehityksen ja oppimisen tukea. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antamien perustuvat varhaiskasvatushenkilöstön osaamiseen ja tietoon lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Muokkaamalla oppimisympäristöjä ja käytössä olevia toimintatapoja lisätään lapsen toiminnan ja oppimisen mahdollisuuksia. Varhaiskasvatuksen henkilökunta hyödyntää varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntemusta pohtiessaan toimintatapojen ja oppimisympäristöjen soveltuvuutta lapselle sekä miettiessään sopivia pedagogisia ratkaisuja lapsen kehityksen ja oppimisen tueksi.

Sosiaalinen oppimisympäristö koostuu vuorovaikutussuhteista lasten, henkilöstön ja huoltajien välillä. Henkilöstön vastuulla on huolehtia vuorovaikutussuhteiden toimivuudesta ja olla mallina vuorovaikutustilanteissa. Pienryhmätoiminta on pedagoginen valinta, jonka avulla henkilöstö vahvistaa ja syventää ryhmänsä vuorovaikutusta. Pienryhmätyöskentely tukee myös inklusiivista tapaa toimia ja työskennellä. Pienryhmässä lapsen on helppo solmia vertaissuhteita, suunnitella tekemistään ja omia valintojaan. Henkilöstön tehtävänä on tukea jokaisen lapsen liittymistä omaan ryhmäänsä sekä opettaa ja tukea kaveritaitojen muodostumista. Tämä vaatii henkilöstöltä sensitiivisyyttä, aktiivista läsnäoloa ja lasten tuntemusta. Lasten leikki- ja vuorovaikutustaidot tulee huomioida pienryhmiä valittaessa. Pienryhmien kokoonpano ja pysyvyys voivat vaihdella.

Teknologia on osa lapsia osallistavaa varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa teknologia- ja mediakasvatus takaa myös tasa-arvon.

Oppimisympäristöjen yhteistyötahot:

- Leikkipuistot
- Kirjasto ja kirjastoauto
- Jäähalli
- Urheilukenttä
- Seurakunta ja kirkot
- Palolaitos
- Maatilat
- Vanhuspalveluiden ja kehitysvammahuollon yksiköt
- Museo
- Alakoulu
- Järven tuomat mahdollisuudet kesällä ja talvella, mm. kalastus, hoijakka-ajelu, vuodenaikojen vaihtelujen seuranta ja merkitys järvelle
- Teatterisali
- Kierrätyspisteet
- Torin kulttuuritapahtumat

3.3. Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁷.

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 7 §

3.3.1. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸⁸. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸⁹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Pyhäjärvi, Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Pyhäjärvellä yhteistyö huoltajien kanssa perustuu vuorovaikutukselle, jossa on läsnä kuulemisen, kunnioittamisen, luottamuksen ja vuoropuhelun periaatteet. Yhteistyö on huoltajien ja henkilöstön

⁸⁸ Varhaiskasvatustilaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁸⁹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

tietoista sitoutumista toimintaan yhdessä lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhteistyössä yhdistyvät huoltajien oman lapsensa tuntemus ja työntekijän asiantuntemus. Tavoitteena on hyvässä yhteistyössä huoltajien kanssa edistää välittämisen, keskinäisen huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen kulttuuria. Kasvatusyhteistyön periaatteet ovat läsnä kaikissa vuorovaikutustilanteissa. Huoltajien ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden välinen avoin, sitoutunut ja luottamuksellinen yhteistyö on perusta lapsen terveen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Kuulemisen periaate sisältää aidon kiinnostuksen toista kohtaan ja kuulijalla tulee olla uskallus viestin vastaanottamiseen. Kunnioitukseen kuuluvat arvostava asenne, toisen hyväksyminen ehdoitta sekä erilaisuuden hyväksyminen. Luottamus syntyy kohtaamisessa ja kuulemisessa. Kuuleminen edellyttää vuoropuhelua, jossa voi kokea samanarvoisuutta ja se antaa tilaa tuoda ajatukset ja tunteet näkyviksi. Hoitosuhteen alkaessa Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa pidämme tärkeänä kiireetöntä tutustumista varhaiskasvatuspaikkaan ja sen työntekijöihin. Varhaiskasvatussuunnitelman kappaleessa 2.3. on kuvattu lapsen varhaiskasvatuksen aloitusprosessi Pyhäjärvellä. Kasvatusyhteistyössä huomioidaan lapsen ja huoltajan osallisuus ja mahdollisuus vaikuttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja arkeen.

Henkilöstön tehtävänä on lapsen haku- ja tuontitilanteissa kuvailla huoltajille lapsen päivän tapahtumia siten, että huoltaja pääsee niistä osalliseksi. Pyhäjärvellä on käytössä tiedonsiirron muistin tuki lomake, jonka avulla tietoa lapsen päivästä siirretään lasta luovuttavalle hoitajalle, esimerkiksi aamuvuoron hoitaja välittää tiedon iltavuorolaiselle.

Tiedonsiirrossa huoltajalle henkilöstön tulee tietoisesti miettiä, mitä hän lapsen päivästä kertoo sekä hoivan ja huolenpidon että pedagogiikan näkökulmasta. Mitä lapsi on tehnyt? Miksi? Miten? Eryteisesti vanhemmat kaipaavat tietoa lapsen sosiaalisista suhteista: onko kavereita, pääseekö mukaan porukkaan, tuleeko riitoja ja osaako lapsi ratkaista ne, vanhemmat haluavat kuulla päivän pienistä onnistumisista, epäonnistumisista ja ristiriitatilanteista. Pääperiaate on, että aina pitää aloittaa positiivisilla uutisilla. Ei voi olla niin, että tulee vain kielteisistä palautetta, sillä jokaisen lapsen päivässä on varmasti tapahtunut jotain kivaa. Henkilökunnan on luotava vanhempiin luottamukselliset välit, jotta voidaan puhua myös kielteisistä asioista rakentavasti, näistäkin on huoltajan tärkeä saada tietoa.

Lasten huoltajilla on mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajat voivat antaa ehdotuksia toiminnan sisältöön mm. osallisuuden puun, vanhempainiltojen tai lapsen vasukeskustelujen aikana. Toiminnan ja laadun arviointiin perheet voivat osallistua erilaisten kyselyjen kautta.

Pyhäjärvellä varhaiskasvatusyksiköissä tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa eri tavoin:

- vanhempainillat (keskustelupohjaiset sekä toiminnalliset)
- päivittäiset kohtaamiset ja keskustelut lapsen tulo- sekä hakutilanteissa
- päiväkodin ilmoitustaulu
- Daisy toiminnanohjausjärjestelmä
- lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät keskustelut
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja arviointi
- puhelinkeskustelut
- WhatsApp-viestit toiminnan dokumentointiin
- muu yksikkökohtainen yhteistyö (esim. erilaiset juhlat ja tapahtumat, huoltajien toiveet)
- Yhteistyökäytännöt huoltajien kanssa määritellään ja arvioidaan toimintakausittain ryhmävasussa.
- Pyhäjärvellä on käytössä huoltajille laaditut kuukausikirjeet, joissa voidaan käsitellä lasten kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä asioita, tiedottaa varhaiskasvatuksen sisällöistä tai lisätä huoltajien tietoisuutta ajankohtaisista asioista. Kirjeiden avulla tuetaan huoltajien tietoisuutta sekä varhaiskasvatuksen arjesta että huoltajuutta lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin haasteissa.

3.3.2. Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹⁰. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹¹.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä⁹².

Pyhäjärvi, Yhteistyö eri tahojen kanssa

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on huolehtia lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista sekä laajentaa turvallisesti lapsen elinympäristöä asteittain kodin ja varhaiskasvatusympäristön ulkopuolelle. Monialainen yhteistyö perustuu yhteistyötä toteuttavien

90 Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

91 Varhaiskasvatuslaki 7 §

92 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

henkilöiden keskinäiseen luottamukseen ja ammatillisuuteen. Monialaista yhteistyötä kuvataan tarkemmin luvussa 5.2.

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on tukea lasta ja perhettä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun tuen tarvetta ilmenee. Yhteistyötahoja Pyhäjärvellä ovat lastenneuvola, sosiaalitoimi, koulukuraattori, puheterapeutti, toimintaterapeutti, fysioterapeutti, psykologi, perheneuvola ja vammaispalvelut.

Ateria- ja puhdistuspalvelut sekä kiinteistöhuolto ovat varhaiskasvatuksen päivittäisiä yhteistyötahoja. Kaikki yksikössä työskentelevät henkilöt ovat yhteisön jäseniä ja mukana luomassa päiväkodin kasvatusilmapiiriä. Lapset oppivat näkemään eri toimijoiden työn vaikuttavuutta päiväkodin viihtyvyyden luomisessa.

Muita yhteistyötahoja ovat kirjasto, kirjastoauto, liikunta- ja kulttuuripalvelut, seurakunnan kanssa yhteistyötä tehdään vuosittain yhteistyössä laaditun toimintasuunnitelman mukaisesti, muut katsomusyhteisöt, palo- ja pelastustoimi, poliisi, vanhustaloyksiköt, mahdolliset pyhäjärviset maatilat, Pyhäjärven Sanomat, kehitysvammaisten palveluyksiköt, perhekeskus Aarnola ja muut järjestöt (mm. Martat, MTK, 4H, Sydänyhdistys, Pyhäjärven Pilkkijät) kuuluvat tärkeisiin yhteistyötahoihin painottuen kunkin vuoden teeman mukaisesti ja näin lisäävät ja tukevat oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja varhaiskasvatuksen tavoitteita.

Ruoka- ja puhtauspalvelut, kiinteistöhuolto:

Yhteistyön tavoitteena on koota tietoa siitä, miten terveellinen ravinto ja ruokailutottumukset näyttäytyvät varhaiskasvatuksen arjessa. Ruokapalvelujen kanssa tehtävässä yhteistyössä on tavoitteena arvioida ja suunnitella ruokakasvatusta ravitsemussuositusten ja kulttuuriperinteiden mukaisesti. Ruokapalvelujen kanssa pidetään yhteiset kehittämispalaverit kaksi kertaa vuodessa. Lapset saavat vaikuttaa kiertävään ruokalistaan esittämällä toiveruokia. Myös jatkuva arviointi niin ruoka- kuin puhtauspalveluista ovat osa varhaiskasvatustoimintaa.

Kulttuuri- ja liikuntapalvelut:

Tavoitteena on tukea monipuolista kulttuuri- ja liikuntakasvatusta. Kulttuuritoimen kanssa tehtävä yhteistyö perustuu pääsääntöisesti lapsille suunnattujen kulttuuritapahtumien suunnitteluun ja järjestämiseen, mm. konsertit, taidenäyttelyt, tanssi- tai muut työpajat, elokuvat. Toimintaa ja yhteistyötä ohjaa myös Pyhäjärven kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Kotiseutumuseo on mahdollinen varhaiskasvatuksen vierailukohde.

Liikuntatoimi sekä tekniset palvelut antavat mahdollisuuden monipuoliseen talviliikuntaan päiväkodin ja koulun alueella mm. jääkenttien ja latujen huoltamisella. Jäähalli tarjoaa mahdollisuuden käydä harjoittelemassa luistelua sisätiloissa. Urheilukentällä voi käydä harjoittelemassa erilaisia urheilulajeja sekä järjestää erilaisia tapahtumia ja tempauksia. Liikuntapalvelujen Kepa-Kettu on vierailut säännöllisesti tervehtimässä ja liikuttamassa varhaiskasvatuksen lapsia.

Kirjastopalvelut:

Kirjaston kanssa tehtävässä yhteistyössä on tärkeää mm. erilaisten materiaalien lainausmahdollisuus, jotka tukevat varhaiskasvatuksen omaa toimintaa. Jokaisella varhaiskasvatuksen tiimillä on kirjastokortti ja lainaajatunnukset. Kirjastoauto vierailee varhaiskasvatustyksyksiköissä säännöllisesti. Tiimeissä kirjaston tarjontaa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa. Kirjaston henkilökunta vierailee toimikauden aikana esimerkiksi satutuntien ja tutustumiskäyntien merkeissä varhaiskasvatuksen yksiköissä. Myös kirjaston näyttelytilaa voidaan yhteistyössä hyödyntää esimerkiksi lasten omien töiden taidenäyttelylle.

Seurakunta ja /tai muu katsomuksellinen yhteisö

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa huomioidaan Opetushallituksen ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä.

Uskonnottomuus huomioidaan muiden katsomusten rinnalla, jolloin katsomuksia tarkastellaan tasavertaisina. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Katsomuskasvatuksessa huomioidaan vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat, kuten pääsiäinen, mikkelinpäivä ja adventin aika. Varhaiskasvatuksessa vietetään perinteisiä juhlia, kuten joulujuhla, kevätkuuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Juhlaan voi liittyä yksittäiset virret tai hengellinen laulu, jolloin sitä ei pidetä uskonnollisen suvaitsevaisuuden nimissä uskontoa harjoittavana tilaisuutena. Huoltajia tiedotetaan juhlasta ja sen mahdollisesta uskuntoon viittaavista elementeistä riittävän ajoissa.

Varhaiskasvatuksessa tapahtuva katsomuskasvatus toteutetaan yhteistyössä seurakunnan työntekijöiden kanssa. Vanhemmille tiedotetaan katsomuskasvatustoiminnasta hyvissä ajoin ja vakaumuksensa puolesta toiminnasta poisjääville lapsille järjestetään suunnitelmallista ohjeistoimintaa. Pyhjärven hyvinvointipalveluiden ja Pyhjärven seurakunnan väliseen yhteistyösopimukseen liittyvään varhaiskasvatuksen toimintatarjottimeen on kirjattu valittavissa olevat yhteistyömuodot. Toimintatarjotin noudattaa varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Neuvola, sosiaalipalvelut (lapsiperheiden sosiaalipalvelut ja lastensuojelu, perheneuvola) sekä muut terveydenhuollon ja hyvinvointipalveluiden toimijat

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Lapsen tuen suunnittelun moniammatilliseen tiimiin osallistuu Pyhjärvellä lapsen oman ryhmän henkilöstön lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuksen sosionomit ja päiväkodinjohtaja sekä lapsen kasvua edistävät muut toimijat.

Lapsen kasvun tukiryhmä

Ryhmä on varhaiskasvatuksen monialainen tukiryhmä, joka kokoontuu päiväkodissa kuukausittain. Ryhmä keskustelee ja etsii monialaisesti ratkaisuja lapsen ja hänen perheen haasteisiin. Yhtistyö on eri alojen ammattilaisille myös omaa työtä vahvistava voimavara. Moniammatillinen tiimi on yhteistä työn jakamista ja ennaltaehkäisevää työtä lasten ja heidän perheiden parhaaksi. Yhtistyö on tärkeää, koska jokaiselle ammattilaiselle tulee arjessa tilanteita, jotka mietityttävät. Silloin asiaa voidaan pohtia moniammatillisesti yhdessä. Näin asioihin saadaan uusia näkökulmia.

Ryhmässä käsitellään lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita, esimerkiksi siirtymävaihetta päiväkodista eskariin, puheenkehityksen asioita, aisti- ja tunnetaitoja tai jos lapsen kasvuun tai oppimiseen liittyvät asiat mietityttävät. Huoltajat ovat aina tervetulleita mukaan ryhmään ja kenenkään lapsen asioita ei käsitellä ilmoittamatta ja keskustelematta ensin vanhempien kanssa. Huoltajilla on myös itsellään mahdollisuus tuoda asioita ryhmään henkilökunnan kautta. Huoltajien kanssa yhdessä sovitaan, ketä ryhmään pyydetään mukaan.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Pyhjärvellä varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelu tuotetaan ostopalveluna. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on paikalla Pyhjärvellä 4-8 päivänä kuukaudessa sekä lisäksi häneltä saa konsultointitukea etäyhteydellä. Veo työskentelee lapsen tuen tarpeen mukaisesti kaikissa Pyhjärven varhaiskasvatuksen yksiköissä ja perhepäivähoidossa. Työ painottuu sinne, missä tuen tarvetta on eniten.

Veo osallistuu tarvittaessa lapsen vasu keskusteluun sekä mielellään tapaa huoltajia. Varhaiskasvatuksen erityisopettajaan voivat vanhemmat olla yhteydessä, jos lapsen kasvuun sekä oppimiseen liittyvät asiat mietityttävät, esimerkiksi puheen- ja kielen kehittyminen tai tunnetaito asiat. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tiiviisti mukana kolmitasoisen tuen mallin

suunnittelussa, jossa otetaan erityisesti huomioon lapsen yksilöllinen tuen tarve. Lapsella on oikeus saada oikea-aikaista ja riittävää tukea varhaiskasvatuksessa.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Varhaiskasvatuksen toimintakultturi Pyhäjärvellä

Liikkuminen on ilomme,
luonto voimavaramme.
Niistä taitoja ammennamme,
ympäristöä arvostamme.
Kiusaa emme ketään,
kiitetään ja tervehditään.
Yksin tai ryhmissä,
myös hetkissä pienissä
tutkitaan ja keksitään,
kaiken aikaa leikitään.
Kanssamme Metsämörri seikkailee,
toisinaan Muskari laulattelee,
rentoudumme Satuhierontaan,
lepohetkistä voimia saadaan.
Paikallisesta ruuasta ja kulttuurista nautimme,

vieraisiin tutustumme,
 kaverit vieraskieliset tervetulleiksi toivotamme.
 Touhulan leikkipuisto kiva on,
 kirjastoauto saanut suuren suosion,
 uima- ja jäähalleja hyödynnämme,
 myös tempauksia järjestämme.
 Ilmainen varhis sai vanhempien huomion
 ja yhdessä taitavasti toimien
 saa lapsi arvokkaan huomisen.
 (Merja Kinnunen 2022)

4.1. Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Pyhäjärvi, Pedagogisen toiminnan viitekehys

Pyhäjärvellä pedagogista toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan tulosalue-, yksikkö-, lapsiryhmä- ja lapsitasolla. Pedagogisen toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin vastuu jakautuu Pyhäjärvellä päiväkodin johtajille, tiimeille ja henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen johtoryhmä tekee kuntatason päätökset pedagogisista kehittämisen tavoitteista. Vaikuttavuuteen pyritään sillä, että pedagogiset tavoitteet asetetaan riittävän pitkälle aikavälille.

Päiväkodin johtaja vastaa omassa yksikössään siitä, että yksikön pedagoginen toiminta kokonaisuudessaan noudattaa valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita, Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelmaa ja toimintasuunnitelman mukaisia tavoitteita. Päiväkodin johtajan tehtävänä on huolehtia, että koko henkilöstö on tietoinen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. Tämä edellyttää, että hän käy säännöllisesti henkilöstönsä kanssa keskustelua varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön liittyen yksikön pedagogisissa palaverissa, jotka pidetään viikkopalaverina kerran viikossa kiertävänä henkilökunnalle (ainakin yksi joka tiimistä osallistuu vuorotellen) sekä päiväkodin johtajan vetämänä pedafoorumit varhaiskasvatuksen opettajille kerran kuukaudessa, lisäksi keskustelua käydään työilloissa, kehittämispäivissä, tiimipalaverissa ja kehityskeskusteluissa. Tiimitasolla johtamisesta vastaavat varhaiskasvatuksen opettajat, yhteisesti yksikössä sovittujen linjausten mukaisesti. Pedagogisen johtajuuden arvioinnissa tarkastellaan johtajuutta jaettuna johtajuutena sekä yksikkö, että tiimitasolla.

Pyhjärven varhaiskasvatukseen tehdään yhteinen toimintasuunnitelman, joka hienosäädetään yksikkökohtaisesti Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Pyhjärven kotona lapsia hoitavat perhepäivähoitajat tekevät yhden toimintasuunnitelman, jota kaikki noudattavat. Yksikön toimintasuunnitelmassa tarkennetaan varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä jokaisen yksikön ominaispiirteet sekä toimintamuoto huomioiden. Toimintasuunnitelmaa valmistellaan touko-elokuussa yksiköiden kehittämis/suunnittelupäivässä. Toimintasuunnitelman tulee olla valmiina jokaisella yksilöllä syyskuun loppuun mennessä. Sen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan ja kehitetään yksiköissä puolivuositain.

Henkilöstö perehtyy valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelmaan. Henkilöstön tulee tuntea niiden sisällöt ja painotukset ja noudattaa niitä työssään. Henkilöstö luo omalla toiminnallaan turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin suhteessa lapsiin ja huoltajiin. Luottamus on toimivan kasvatusyhteistyön perusta. Henkilöstö on kiinnostunut jokaisesta lapsesta ja osallistuu osaltaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan kasvatusyhteistyön hengessä. Henkilöstö arvioi ja kehittää omaa ammatillisuuttaan jatkuva itsearvioinnin avulla. Vuosittaisessa kehityskeskustelussa henkilöstön jäsenet tuovat esiin oman osaamisensa ja kehittämiskohteensa sekä saavat päiväkodin johtajalta palautetta työstään. Päiväkodin johtaja seuraa kehityskeskustelun vaikuttavuutta.

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat:

- arvoperusta
- oppimiskäsitys
- toimintakulttuuri
- monipuoliset oppimisympäristö
- yhteistyö
- työtavat
- lapsen tuki
- lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet
- lapsen kasvu ympäristöön liittyvät merkitykselliset asiat
- oppimisen alueet
- suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet

Pedagogisen toiminnan suunnittelu pohjautuu lapsen mielenkiinnon kohteisiin ja tarpeisiin. Lapset viihtyvät ja oppivat parhaiten ilmapiirissä, jossa heidät hyväksytään ja heitä kuunnellaan aidosti, heitä rohkaistaan uusiin taitoihin ja heidän vahvuksiensa tuetaan. Tästä syystä kasvattajien lähtökohtaisena suunnitteluun liittyvänä tehtävänä on kuulla ja huomioida jokainen lapsi yksilönä ja ohjata heitä heidän omien tarpeidensa ja kehitystasonsa mukaisesti.

Tiimisopimus

Tiimityöskentelyn pohjana on toimiva ja samalla tavalla ajatteleva henkilöstö. Tiimisopimuksessa avataan toiminnan dokumentointia, arviointia ja kehittämistä koskevat käytännöt, kasvattajien vastuutehtävät, roolit ja arjen tilanteiden pedagogiset arvoperustat ja pelisäännöt. Henkilöstön vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä erityisosaaminen otetaan huomioon osana toiminnan suunnittelua varhaiskasvatussuunnitelman oppimisen osa-alueet huomioiden. Henkilöstön tehtävänä on havainnoinnin ja vanhemmilta saadun tiedon kautta selvittää lasten yksilölliset tarpeet, kiinnostuksen kohteet sekä kehitystaso ja ottaa nämä huomioon toiminnan suunnittelussa. Vanhempien kanssa laadittu lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on perustana yksilöllisesti lapsen kasvun, kehityksen, tuen tarpeen ja oppimisen seurannalle ja siten koko lapsiryhmän toiminnan suunnittelulle.

Ryhmävasu

Ryhmävasuun kirjataan varhaiskasvatuksen arvoperusta ja yhteiset tavoitteet. Ryhmävasuun kirjataan myös henkilöstön keinot tukea ja edistää eri oppimisen alueiden toteutumista. Toiminnan

suunnittelun perustana on kokopäiväpedagogiikka. Tämä perustuu yhdessä suunnitteluun ja sitä arvioidaan tiimipalaverissa säännöllisesti. Ryhmäkohtainen toimintasuunnitelma tehdään puolivuositain vasupohjaisesti lasten ikä - ja kehitystaso ja tarpeet huomioon ottaen. Lasten oppimista, kasvua ja kehitystä tukevat leikki- ja oppimisympäristöt ovat inklusiiviset ja monipuoliset. Lasten ikä- ja kehitystaso on aina huomioitu ryhmäkohtaisessa suunnitelmassa.

Kuukausitason suunnitelmissa henkilöstö asettaa tavoitteet kuukauden teemalle, kasvattajien toiminnalle ja varhaiskasvatusympäristön muokkaamiselle sekä miettii toiminnan sisältöä ja menetelmiä. Varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa suunnittelusta, arvioinnista ja tiimin toimivuudesta.

Lapsen mielenkiinnon ja tarpeiden tiedostaminen lähtee varhaiskasvatuksen aloituskeskustelusta, jossa huoltajat välittävät lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeät tiedot varhaiskasvatushenkilöstölle. Lasta kuuntelemalla ja keskustelemalla yhdessä lapsen kanssa mahdollistetaan hänen osallistumisensa suunnitteluun. Varhaiskasvatuksessa lapsihavainnointi on tärkeä menetelmä lapsen mielenkiinnon kohteiden ja tarpeiden oivaltamiseen. Arjessa tapahtuva arviointi on lasten havainnoimista päivän eri tilanteissa ja havaintojen kirjaamista. Tukea tarvitsevien lasten osalta pedagogisen toiminnan suunnittelua ja arviointia ohjaavat lisäksi eri ammattitahojen tekemät lausunnot ja yhdessä tehdyt suunnitelmat.

Varhaiskasvattajien tieto oppimisen eri alueista luo pohjan toiminnan suunnittelulle. Pyhäjärvi on luonnon ympäröimä kunta, jossa varhaiskasvatuksessa painotetaan ympäristö- ja luontokasvatusta, musiikin ja liikunnan merkitystä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Pyhäjärvellä pedagogisen suunnittelun ja toteuttamisen tarkoituksena on tukea laaja-alaista osaamista ja varhaiskasvatuksessa erityisesti vahvistaa lasten vuorovaikutusta ja ilmaisua sekä itsestä huolehtimisen taitoja.

Varhaiskasvatuksessa pedagogisen toiminnan arviointi lähtee henkilökunnan oman toiminnan sekä lapsen kehityksen seurannasta ja arvioinnista. Avoin ja myönteinen ilmapiiri mahdollistaa sekä henkilökunnan että lapsiryhmän vertaisarvioinnin. Vertaisarviointi varhaiskasvatuksessa on työntekijöiden keskinäistä havainnointia ja palautteen antoa sekä lasten toisilleen antamaa palautetta. Varhaiskasvatuksessa arviointi on jatkuvaa arjessa tapahtuvaa työtä. Lapsikohtaisessa- ja ryhmävasussa tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle, mihin arviointi kohdistuu. Varhaiskasvattajan oman työn arviointi perustuu lisäksi hänelle määriteltyyn perustehtävään ja varhaiskasvatuksen yhteisiin arvoihin sekä yhteisiin sopimuksiin. Pedagogista seuranta ja arviointia on myös lapsilta ja vanhemmilta saatu palaute toiminnasta, joka otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa. Päiväkodin johtaja arvioi pedagogisen toiminnan kokonaisuuden toteutumista yhdessä henkilöstön kanssa.

Mitä on pedagoginen toiminta?

-> Varhaiskasvatuksen pedagogiikka on käytännön toimintaa, joka todentuu sekä arjen kulttuurisissa käytännöissä että lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Pedagogiikka on siksi sekä yksittäisten opettajien työhön että laajemmin päiväkodin kasvatusyhteisöön ja sen toimintakulttuuriin liittyvä asia. Pedagoginen toiminta on tietoista ja monipuolista. Kasvatus, opetus ja hoito nähdään toisiinsa kiinteästi nivoutuneina ja siksi pedagogiikka rakentuu tämän kolminaisuuden ympärille. Mitä tämä tarkoittaa käytännössä Pyhäjärvellä? Ainakin sitä, että pedagogiikka ilmenee kaikissa päivän tilanteissa. Lasten arki kokonaisuudessaan tulee rakentaa sellaiseksi, että se tukee varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitettyjä arvolähtökohtia, tavoitteita ja painotuksia. Pedagogisen toiminnan kannalta yhtä merkityksellisiä ovat tilanteet, jotka tapahtuvat eteisessä, leikkihetkissä, ulkoilussa, ruokailussa kuin niin sanotuilla tuokioillakin. Itse toiminta ei ole ratkaisevaa, vaan se mitä toiminnassa tapahtuu.

Miksi toteutetaan Pedagogisen toiminnan suunnittelua?

- pedagoginen toiminta on tietoista ja monipuolista
- pedagoginen toiminta on suunnitelmallista ja laadukasta
- pedagoginen toiminta perustuu varhaiskasvatussuunnitelmiin

- pedagoginen toiminta on laaja-alaista ja huomioi oppimisen alueet
- pedagoginen toiminta on tasa-arvoista ja inklusiivista
- lasten osallisuus mahdollistuu
- pedagoginen toiminta tukee lapsen oppimista, kasvua ja kehitystä

Miten toteutetaan pedagogisen toiminnan suunnittelua?

Vuosisuunnitelmassa on yhteiset tavoitteet hoitomuodosta riippumatta

- lasten ikä huomioiden tiimeissä täsmennetään tavoitteita
- työtavat ja menetelmät

Ryhmävasu ja lapsen vasu

- ryhmädynamiikan merkitys
- vertaisoppimisen hyödyntäminen
- tuen suunnitelmat osana pedagogista suunnittelua

Vuosikelloajattelu

- käytössä mm. liikunnan, musiikin ja ruokakasvatuksen vuosikellot
- Vuodenkierto ja juhlapyhät

Suunnitelmassa huomioidaan esteettömyys ja mahdollisuus osallistua toimintaan

- vuorohoitolasten osallistuminen pedagogiseen toimintaan huomioidaan
- tilat ja välineet
- liikkuminen

Lasten osallisuus näkyy

- lasten kokoukset
- aamupiirit
- omaehtoinen toiminta
- aikuisen herkkyytenä lapsen havainnoinnissa ja huomioidinnissa

Lasten osallisuus näkyy mielenkiinnon ja kiinnostuksen kohteiden huomiointina suunnittelutyössä

- joustavuus suunnitelmien muuttamiselle ja päivittämiselle
- tarpeeksi pitkä jakso pedagogiselle toiminnalle (kuukausisuunnitelma voi jatkua tarvittaessa)

Suunnittelussa huomioidaan kokopäiväisyys sekä siirtymätilanteiden mahdollisuus

- pedagoginen työvuorosuunnittelu
- perushoitotilanteet ovat oppimisen aikaa

Arviointityö ja kehittäminen

- tiimitoiminnan perusta

Pedagogisen toiminnan toteutus perustuu hyvään ja monipuoliseen suunnitteluun. Toteutuksesta vastaa koko tiimin henkilöstö hyödyntäen erilaisia vahvuuksia. Varhaiskasvatustoiminnan toteutuksessa käytetään pienryhmätyöskentelyä tarkoituksenmukaisesti. Henkilöstö havainnoi lapsiryhmää ja soveltaa suunnitelmaa tekemällä toiminnan toteutuksessa valintoja ja ratkaisuja itsenäisesti siten, että ne palvelevat lapsia ja tukevat heidän kehitystään sekä tuen tarpeitaan. Lasten ideat ja mielipiteet otetaan huomioon toiminnan toteutuksessa. Toiminta voi olla omaehtoista tai aikuisjohtoista. Omaehtoisessa toiminnassa korostuu aikuisen valvonta ja havainnointi. Toteutuksessa

vanhempien osallistaminen ideointiin tai toteuttamiseen on mahdollista mm. osallisuuden puun avulla. Kuukausi- ja viikkotason toiminnasta tiedotetaan huoltajia säännöllisesti.

Havainnointi

Lasten havainnointi on toiminnan arvioinnissa merkittävä työmenetelmä. Myös keskustelut lasten kanssa ja heiltä saatava palaute ja tieto edesauttavat laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen ja monipuolisen toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Arvioinnin tehtävänä on myös kannustaa lasta myönteisellä tavalla omien tavoitteiden asettamiseen ja itsenäiseen työskentelyyn.

- Auttaa ymmärtämään lapsen tapaa toimia ja ajatella
- Antaa tietoa lapsen persoonallisuudesta ja kiinnostuksen kohteista
- Auttaa kasvattajaa mukauttamaan toimintansa lapsen tarpeiden mukaiseksi

Miten?

- Aikuinen mukana lasten leikeissä
- Havaintovihko
- Kuvaaminen
- Videointi
- Kuunteleva aikuinen; pysähdy kuuntelemaan lapsen asia ja kirjaa se ylös
- Vuorovaikutus lasten ja kasvattajan välillä; haastattelut, kuvaa mikä on kivaa ja mikä ei ole kivaa
- Vuorovaikutus kasvattajien välillä, tiimipalaverit, puheeksi otto
- Vuorovaikutus vanhempien kanssa; rakentava ja kannustava keskusteluyhteys
- Veon konsultointi
- Havainnointi ei ole tulkintoja

4.1.1. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja ominaispiirteitä eri toimintamuodoissa

Pyhäjärvi, Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja ominaispiirteitä eri toimintamuodoissa

Päiväkotitoiminta

Päiväkodissa tiimin varhaiskasvatuksen opettaja vastaa pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista yksittäisen lapsiryhmän tasolla. Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi pohjautuvat valtakunnallisen

varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelmaan , Pyhäjärven/yksikön toimintasuunnitelmaan sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin.

Päiväkodissa tiimit tekevät tiimisopimuksen toimintakauden alussa ja päivittävät sitä tarvittaessa. Tiimisopimus pohjautuu Pyhäjärven varhaiskasvatussuunnitelman arvoihin. Tiimisopimuksessa sovitaan tiimin yhteisestä kasvatusilmapiiristä ja toimintatavoista. Tiimin tehtävänä on arvioida ja kehittää työtään, johon tiimisopimus on hyvä väline. Päiväkodin johtajat käyvät tiimisopimukset keskustellen läpi jokaisen tiimin kanssa ja vahvistavat sen tiimin toimintatavaksi.

Lapsiryhmän toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin välineenä käytetään ryhmän toimintasuunnitelmaa. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa ryhmän, toimintasuunnitelman laatimisesta, päivittämisestä ja arvioinnista. Ryhmän toimintasuunnitelmassa ratkaistaan, miten laaja-alainen osaaminen sekä oppimisen alueet tulevat huomioiduksi ryhmän toiminnassa, mihin toiminnan suunnittelussa tulisi keskittyä ja mitkä asiat ovat olennaisia lapsen kehityksen tukemiseksi. Tämä on toiminnan arvioinnin ja arjen määräytymisen perusta. Ryhmän toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa korostuu pedagogisen dokumentoinnin merkitys. Tiimit arvioivat lapsiryhmän toimintaa viikoittaisissa tiimipalaverissa pedagogisen dokumentoinnin (luku 4.2.), saadun palautteen sekä omien havaintojen perusteella. Arvioinnissa ovat osallisena myös lapset ja huoltajat.

Vuoropäiväkotitoiminta

Vuoropäiväkotitoiminta on monimuotoista, vaihtelevaa ja usein epäsäännöllisessä rytmissä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Pedagogiikan toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa, jotta voidaan vastata lapsen iän ja kehityksen mukaisiin tarpeisiin. Vuoropäiväkotiryhmien henkilöstö suunnittelee toimintaa riittävän pitkiin ajanjaksoihin. On tärkeää, että jokainen lapsi pääsee osalliseksi pedagogisista sisällöistä ja toiminnasta riippumatta perheen arki- ja työrytmistä. Lapsi kokee olonsa turvalliseksi, kun oppimisympäristö suunnitellaan siten, että hänen on mahdollisimman helppo henkilöstön tuen avulla hahmottaa vuorokausirytmiiä, omaa läsnäolorytmiään ja sitä, ketkä lapset ja henkilöstön jäsenet ovat läsnä kulloinkin hänen kanssaan samanaikaisesti. Henkilöstön tehtävänä on on keskustella lapsen kanssa hänen läsnäolojaksonsa tapahtumista ja rytmistä. Ajan hahmottamisen tukena käytetään vuorokausikelloa tai kuvia. Nämä kuvaavat lapsen varhaiskasvatusaikaa, tuonti- ja hakuhetkeä ja muita mahdollisesti ajankohtaisia tapahtumia päivän aikana. Yhteisellä ilmoitustaululla on lapsen ja huoltajan nähtävillä normaaliin vuorokausirytmiiin sisällytetty kuvaus kulloinkin läsnä olevasta henkilöstöstä. Ympäri vuorokautisessa tiimissä hyvä tiedon kulku on toiminnan edellytys. Vastapainona moninaiselle ja vaihtelevalle arjelle ovat ne hiljaiset hetket, jolloin lapsia on vähän paikalla. Näinä aikoina henkilöstö panostaa lapsen kanssa käytäviin kahdenkeskisiin keskusteluihin ja muihin toimintoihin.

Ryhmäperhepäivähoitokoti

Ryhmäperhepäivähoitokoti myöhemmin ryhmis, toiminnan perustana ovat varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatut arvot: kodinomaisuus, turvallisuus, suvaitsevaisuus, hyvät käytöstavat, hoito ja huolenpito, lapsen aito kohtaaminen, lapsen hyvinvointi, kasvatuskumppanuus sekä lapsen osallisuus. Ryhmiksen toiminnan tarkoitus on tukea lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä sekä oppimista ja tarjota mahdollisimman hyvää hoitoa lapselle. Tärkeää ryhmiksen toiminnassa on lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja lapsen etu. Lapsi huomioidaan yksilöllisesti ja häntä ohjataan ikätasonsa ja kehityksensä mukaisesti. Tärkeää on, että lapsi viihtyy hoidossa ja että lasten ja hoitajien välit ovat läheiset. Lapselle annetaan aikaa ja tilaa olla lapsia. Tärkeä osa ryhmiksen toimintaa on yhteistyö vanhempien kanssa sekä hyvä ja sujuva arki. Pieni ryhmä, kodinomainen hoitoympäristö, läheiset välit hoitajien ja lasten välillä sekä hyvät välit vanhempiin luovat kodinomaisuuden ryhmiksen toimintaan.

Perhepäivähoito (kotona hoitavat)

Perhepäivähoidon toimintaa suunnitellaan pedagogiselta pohjalta, lapsen tarpeet huomioiden. Toiminnan suunnittelusta vastaavat perhepäivähoitajat. Perhepäivähoitajat työskentelevät omassa kodissaan ammatillisella työotteella Pyhäjärven varhaiskasvatuksen ohjeistuksen

mukaisesti. Perhepäivähoitoon laaditaan vuosittain oma toimintasuunnitelma yhdessä päiväkodin johtajan kanssa, jonka pohjalta perhepäivähoitajat tekevät oman ryhmän toimintasuunnitelman. Lapsen yksilölliset kasvun, kehityksen ja oppimisen tavoitteet tarkennetaan yhteistyössä huoltajien kanssa laadittavassa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa. Hyvällä toiminnan suunnittelulla, ennakkoinnilla ja asioiden tärkeysjärjestykseen laittamisella perhepäivähoitaja pystyy olemaan mahdollisimman paljon läsnä lapsille. Perhepäivähoidossa korostuu oppimisympäristön kiireettömyys, rauhallisuus ja toiminnan monipuolisuus. Perhepäivähoitajat käyttävät monipuolisesti lähialueen leikkipuistoja, osallistuvat päiväkotien toimintaan ja tapahtumiin sekä käyttävät mahdollisuuksien mukaan kirjastoa ja muita kulttuuripalveluja.

Kerhotoiminta (eskareiden aamu- ja iltapäiväkerhotoiminta)

Eskareiden aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa virikkeellistä ja turvallista toimintaa lapsille ennen koulupäivää ja sen jälkeen.

Aamu- ja iltapäivätoiminta:

- tukea kodin ja koulun kasvatustyötä
- tukea lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua
- edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa
- ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta
- tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan
- mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

4.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Pyhäjärvi, Pedagoginen dokumentointi

Pyhäjärvellä varhaiskasvatustoiminnan kirjaaminen eli dokumentointi kuuluu kaikkiin kasvattajien työtoiminnan vaiheisiin. Tavoitteena on, että dokumentointi ei ole vain lopputulos, vaan suunnitelmallinen ja luonteva tapa työskennellä lasten kanssa. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisesta lapsesta dokumentoidaan riittävästi materiaalia lapsen koko varhaiskasvatusajalta. Säännöllisesti tehtäviä asiakirjoja ovat aloituskeskustelulomake, perustietolomake (daisy), vuosittainen lapsen varhaiskasvatussuunnitelma sekä ryhmävasu. Dokumentointia hyödynnetään myös lapsikohtaisesti Daisyn sähköisen kasvunkansion avulla. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tehtyjen tavoitteiden pohjalta kirjataan henkilöstön ja lapsiryhmän toimintaan liittyvät tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan säännöllisesti huoltajien kanssa. Säännöllisen dokumentoinnin avulla voidaan arvioida lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarvetta ja varhaiskasvattajan toimintaa. Varhaiskasvatushenkilöstö hyödyntää havainnoin ja dokumentoinnin kautta saatua tietoa arvioidessaan käytettyjen työtapojen ja oppimisympäristöjen sopivuutta yksittäiselle lapselle ja lapsiryhmälle. Monialaisen yhteistyön kautta saatua tietoa hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutuksessa ja arvioinnissa. Pedagogisen dokumentoinnin kautta lapsi pääsee osalliseksi oman varhaiskasvatussuunnitelmansa laadintaan. Pedagogisen dokumentoinnin avulla varhaiskasvatuksen kokonaisuutta suunnataan ja arvioidaan säännöllisesti. Pidemmällä aikavälillä kootut dokumentit, esimerkiksi varhaiskasvatuksen toimintakertomus on tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja tiimien toiminnan itsearviointia.

Miten pedagogista dokumentointia toteutetaan?

-> Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma ja kasvun kansio

-> Valokuvaus, arjen tekeminen näkyväksi, lapsen näkökulman tekeminen näkyväksi:

- lapset valokuvaavat tai videoivat omia kiinnostuksen kohteitaan
- tärkeitä asioita perheestä tai kodista
- kasvattaja kuvaa lasten toimintaa
- arjen kuvien avulla siirtymien ennakointi
- kuvalliset ohjeet ja tuki arkeen omasta lapsen ympäristöstä - ennakointi
- S2-perheille kertomaan arjen kulusta, kuvat yhteisenä kielenä
- valokuvanäyttelyt
- lasten itse tekemät muistipelit ja kirjat
- retket ja tapahtumat
- itse tehdyt lehdet (sanomalehti viikko - Pyhäjärven Sanomien kanssa tehtävä yhteistyö)
- historian digitointi; lapsen historiaa varhaiskasvatusvuosilta
- äänitys ja videot; leikit, keskustelut, haastattelut, laulut, esitykset

- sadutus; sadutus kuvien pohjalta lapsen omaksi kirjaksi
- toimintakertomus: toiminnan arviointi ja seuraavan toimintavuoden kehittäminen
- sähköiset havainnointi- ja arviointilomakkeet: kirjaaminen ja henkilöstön itsearviointi

4.3. Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Pyhäjärvi, Monipuoliset työtavat

Jokaisen lapsen varhaiskasvatuspäivään kuuluu oppimista leikkien, liikkuen, tutkien ja itse luoden. Varhaiskasvatuksen henkilöstö pitää huolen siitä, että lapsen päivästä muodostuu kokonaisuus, jossa kaikki päivän tilanteet mahdollistavat oppimisen. Lapset otetaan mukaan työtapojen suunnitteluun ja valintaan, mikä lisää lasten kiinnostusta uuden oppimiseen. Kokopäiväpedagogiikka on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatusarjessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö pitää huolen siitä, että kaikki arjen kohtaamiset ja toimet nähdään pedagogisesti

arvokkaina hetkinä. Varhaislapsuus on lapselle hyvin merkittävä elämänvaihe, sillä se on intensiivistä oppimisen ja kehityksen aikaa. Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa lapsi nähdään aktiivisena ja yksilöllisenä oppijana. Lasten kiinnostuksen kohteita ja ajankohtaisia asioita lähestytään myös projektioppimisen avulla hyödyntäen monipuolisesti toiminnallisia ja luovuutta edistäviä toimintatapoja. Varhaiskasvatuksen henkilöstö voi valita projektin aiheen yhdessä lasten kanssa tai projektit voivat alkaa yhden tai useamman lapsen kiinnostuksen johonkin aiheeseen.

4.4. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat

niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Pyhäjärvi, Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Lapsen leikki on ympäröivän maailman ihmettelyä. Hän oppii, kokeilee ja tutkii ympäristöönsä ja tarvitsee erilaisia välineitä leikkien käynnistämiseen. Alle 3-vuotiaan leikki on vielä lyhytkestoista ja kiinnittyminen leikkiin vähäistä. Leikki on tyypiltään yksin- tai rinnakkaisleikkiä. Rinnakkaisleikissä roolit eivät ole vielä vastavuoroisia. Lähempänä kolmea ikävuotta lapsella alkaa esiintyä yhteisleikin alkeita. 3-5-vuotiaan lapsen leikki on monipuolista ja pitkäkestoista ja leikin yllykkeet ja motiivit ovat lapsessa itsessään. Leikki on yhteisleikkiä ja lapset yhdessä kehittävät leikin juonen ja sisällön ja vuorovaikutus toisten lasten kanssa lisääntyy. Lapsi ottaa mielellään rooleja, joihin hän ottaa mallia havaitsemastaan todellisuudesta, kokemuksistaan, ihmisten välisistä suhteista ja omasta itsestään.

Henkilöstön tehtävänä on ottaa lapsi mukaan leikkiympäristön suunnitteluun ja rakentamiseen. Lapsen ajatuksia ja mielipiteitä häntä kiinnostavasta ja motivoivasta leikkiympäristöstä tulee kuulla leikkiympäristön suunnittelussa. Leikkipisteessä käytetään kuvia ohjaamaan lasten toimintaa. Lapset otetaan mukaan yksilön leikkivälinehankintojen suunnitteluun. Henkilöstön tehtävänä on virittää lasta leikkimään esimerkiksi kirjojen, musiikin, satujen, runojen tai laulujen avulla sekä pohtia omaa rooliaan lasten leikissä.

Leikki on lapselle luontainen tapa toimia, osallistua ja oppia. Leikissä voi harjoitella erilaisia taitoja ilman epäonnistumisen pelkoa. Lapsen innostusta oppia ja omaksua leikinomaisesti voidaan hyödyntää, kun opetetaan hänelle esimerkiksi arjen puuhia, tietoja ja hyviä tapoja. Leikeissä ja peleissä lapsi harjoittelee oppimaan asioita ja saa näin vahvistusta taidoilleen ja tiedoilleen. Kognitiiviset toiminnot, kuten ajattelu, muisti ja kieli harjaantuvat leikkien ja pelien tiimellyksessä. Useissa leikeissä ja peleissä vaaditaan kokeilemistä, ongelmanratkaisua, ajattelua ja ymmärtämistä eli juuri niitä asioita, joita oppimisessakin tarvitaan.

Leikissä lapsi oppii elämisen sääntöjä, esimerkiksi sosiaalisia taitoja, vuorovaikutus- ja kuuntelemisen taitoja. Sosiaalisten taitojen kehittyminen on tärkeä osa leikkiä: opitaan kommunikoimaan ja neuvottelemaan sekä katsomaan asioita toisen näkökulmasta ja vastaanottamaan empatiaa toisilta leikkijöiltä. Opetellaan siis tulemaan toimeen toistemme kanssa. Tunteiden käsittely ja luovuus kuuluvat oleellisena osana leikkiin. Leikillä voi olla myös lapsen itseluottamusta ja omia kykyjä vahvistava voima.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä. Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnot käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla. Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saata- villa olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan. Leikki tekee hyvää kaikille.

Pyhäjärvellä leikkipedagogiikassa hyödynnetään varhaiskasvatustyösköiden pihaa, luontoa ja metsää. Metsämörri innostaa lapset lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan viikoittain. Lapset saavat suunnitella erilaisia leikkejä ja leikkiympäristöjä sekä valmistaa leikkeihin tarvittavia välineitä ja tarvikkeita.

4.5. Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁹³ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn.*

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

4.5.1. Kielten rikas maailma

*Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.*

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa.

⁹³ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoidaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Pyhäjärvi, Kielten rikas maailma

Yleistä kielen kehityksessä on ensimmäisten elinvuosien sanavaraston ja puheen kehityksen nopea eteneminen. Toistot ovat tärkeitä, jotta laulut, lorut ja leikit jäävät mieleen. Laululeikeissä sanojen oppimista helpottaa, kun laulu leikitään. Perushoitotilanteissa sanoitetaan kehonosia, vaatteita ja toimintaa. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen on osa päivittäistä varhaiskasvatustoimintaa. Vaikka lapsi ei vielä tuota puhetta, hänen sanavarastonsa ja kielensä kehittyvät jatkuvasti. Henkilöstö tukee lapsen puheen tuottamista, sanavarannon kehittymistä ja kuullun ymmärtämistä. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsen havaintoja, opettaa toimintatapoja sekä kuvailla ja selittää tapahtumia, käyttäen lapsen kehitystasolle ja iälle sopivaa kieltä.

Kielenkehitystä tukeva oppimisympäristö tarjoaa lapselle mahdollisuuden havainnoida puhuttua ja kirjoitettua kieltä. Kielellisen kehityksen tukemiseksi käytetään erilaisia materiaaleja kuten kuvia, lorukortteja, riimejä, kerrontaa, sadutusta, muistipelejä ja laululeikkejä. Pyhäjärven jokaisessa varhaiskasvatusryhmässä käytetään kuvatukea osana hyvää peruspedagogiikkaa.

Lapsen kielellistä kehitystä tukevat läheiset ja turvalliset ihmissuhteet, joissa korostuu kasvattajan sensitiivisyys ja kyky vastata lapsen vuorovaikutusaloitteisiin. Lapselle tulee antaa mallia toiset huomioon ottavasta ja ystävällisestä puhetavasta, sekä lasten että henkilöstön välillä. Henkilöstön avustamana ja mallintamana lapsi oppii keskustelemaan, ratkaisemaan ristiriitoja ja tuomaan leikkiin vuorovaikutteista sisältöä.

Lasten kielellistä tietoisuutta vahvistetaan esimerkiksi;

- tiedostamalla eri vaiheet kielen kehityksen eri osa-alueilla riippumatta lasten iästä
- kasvattajalla on tietoisuus omasta kielellisestä mallistaan ja puhutusta kielestään
- lapset saavat uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen
- lapsia kannustetaan kommunikointiin jo vauvana; eleet, ilmeet ja kehonliikkeet, mm. päivittäiset ruokailu- ja pukemistilanteet, vaipanvaihto
- kasvattajan sensitiivisyys ja reagointi nonverbaalisiin viesteihin
- runsas kielellinen mallintaminen, johdonmukainen sanallistaminen ja keskustelu
- kuvat, esineet, tukiviittomat, kuvaileva ja tarkka kieli
- yhteistyö huoltajien kanssa

- toimintaa sanoittamalla
- ala- ja yläkäsitteiden harjoittamisella (vaate/housut, eläin/kissa, ajoneuvo/auto)
- tavuttamisella
- kirjaimiin tutustumalla ja tunnistamisella
- oman nimen kirjoittamisen harjoittelulla
- eri ryhmän kieliin tutustumalla (esim. lapsen synttärilaulu lapsen äidinkielellä)
- lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksien harjoittelua voidaan hyödyntää myös erilaisia tietokonepelejä ja sovelluksia. Pelien avulla voidaan esimerkiksi tukea kirjoitettujen kirjainten ja äänteiden yhteyksien oppimista
- käytetään satuja, loruja, riimittelyä, sanaleikkejä, sadutus
- teatteriesitykset, nukke- ja varjoteatteri, näytelmät, pantomiimit, roolileikit
- satukasetit ja keskustelut
- kirjastokäynnit (kirjastoauto, kirjaston henkilökunnan vierailut varhaiskasvatuksessa, pääkirjastossa vierailut)
- harjoitellaan tilannetietoista kielen käyttöä; kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua
- kieltä käytetään kysymiseen, vastaamiseen, kommentointiin, tunteiden ilmaisuun, keskusteluun ja kertomiseen
- kasvattajana huomioin kulttuuriset erot puhuttaessa lasten kanssa
- kasvattajana kunnioitan, tuen ja ja vahvistan lapsen herkkyyttä ja kykyä ymmärtää sanatonta viestintää
- kasvattajana pyrin ymmärtämään lapsen leikkimaailmaa ja siihen liittyvää kieltä
- kasvattajana varmistan rauhallisen ääniympäristön sekä virikkeellisen ja toiminnallisen kasvuympäristön

Pyhäjärvellä varhaiskasvatus ja kirjasto tekevät yhteistyötä lapsen monilukutaidon ja kielellisten valmiuksien tukemiseksi. Lukutaidon valmiuksia vahvistavan yhteistyön muotoja ovat pedagogiset satutunnit ja kirjastotunnit. Säännöllisten kirjastokäyntien tavoitteena on antaa lapsille malli kirjastossa toimimisesta, tehdä lähikirjastoa ja kirjastoautoa tutuksi ja innostaa sekä ohjata lasta myöhempään itsenäiseen kirjastopalveluiden käyttöön.

4.5.2. Ilmaisun monet muodot

*Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.*

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden

dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Pyhäjärvi, Ilmaisun monet muodot

Varhaislapsuudessa saatujen taiteellisten kokemusten varaan rakentuvat lapsen myöhemmät taidemieltymykset. Lapsi nauttii taiteesta ja mahdollisuudesta ilmaista itseään sekä toimiessaan itse, että osallistuessaan toimintaan yhdessä muiden kanssa. Kulttuuritoiminnan merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille on laajasti tunnustettu asia. Taideharrastukset ja taidekokemukset kehittävät lasten ja nuorten taitoja, älykkyyttä, itsetuntoa, ongelmanratkaisu-, hahmottamis- ja oppimiskykyä monipuolisesti. Lapsella on oikeus sekä itse tuottaa taidetta että esteettisesti kokea eli nähdä, kuulla ja koskea taidetta. Taiteella on iso merkitys lapsen niin itse taidekasvatukseen kuin muuhunkin lapsen kehitykseen. Taiteen tuottamisen ja kokemisen kautta saaduista taidoista ja niiden kehityksestä on lapselle apua muissa elämän osa-alueissa. Esimerkiksi motoriset taidot kehittyvät taiteellisen tekemisen ja kokemuksen kautta, mutta taitoa tarvitaan myös perus arkisten asioiden tekemisessä kuten kengännauhan solmiminen ja oman kehon hahmottamiseen erilaisissa tiloissa. Eri taiteen muodoilla kehitetään lasten hieno- ja karkeamotorisia taitoja. Hienomotoriset taidot kehittyvät esimerkiksi piirtämisen, maalaamisen, nikkaroimisen ja käsitöiden avulla. Puolestaan esimerkiksi tanssimisen ja akrobaattisen toiminnan kautta pystytään kehittämään karkeamotorisia taitoja. Saadakseen lapselle laajan ja monipuolisen kuvan taiteesta on taidekasvatuksen oltava säännöllistä. Säännöllisyys näkyy varhaiskasvatuksen arjessa viikoittaisena toimintana. Viikoittainen toiminta voi olla yhteen asiaan keskittyvää tai useaa osaa yhdistelevää esimerkiksi musiikkiliikuntaa. Tällöin tuetaan muun muassa lapsen luovuuden ja itseilmaisun kehittymistä. Lisäksi tukena eri taiteenalojen ottaminen mukaan siirtymiin ja muihin pieniin arjen tilanteisiin. Tarkoituksellisuus ja merkityksellisyys on tärkeä pohja kaikelle toiminnalle myös taidekasvatuksessa, jolloin toiminta ei jää irralliseksi.

Tehtävänä on tutustuttaa lapset eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön:

- laulut, laululeikit
- omatekemät soittimet
- rytmisoittimet
- musiikkiliikunta
- tanssi
- soittaminen
- musiikkimaalaus
- saduttaminen
- esiintymistilanteet
- konsertti ja teatterikäyttäytyminen
- videointi ja valokuvaus
- taidenäyttelyt ja omien näyttelyiden rakentamisen sekä vierailut
- kierrätys- ja luonnonmateriaaliaskartelut

- leikkaaminen, rypistely, repiminen,
- huovutus
- väriliidut, huopakynät, puukynät, vesi- ja peitevärit, sormivärit
- naulaaminen, sahaaminen
- muovailu
- ompeleminen

Musiikkileikkikoulu - muskaritoiminta Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa

Pyhäjärvellä on vuoden 2022 helmikuussa käynnistyi muskaritoiminta varhaiskasvatuksessa kaupungin kulttuuripalveluiden tarjoamana ja Jokilaaksojen musiikkiopiston toteuttama. Muskari vieraillee varhaiskasvatusyksiköissä kaksi kertaa kuukaudessa. Muskarissa lauletaan, soitetaan, kuunnellaan, leikitään, liikutaan, tanssitaan sekä harjoitellaan musiikillista keksimistä (improvisaatio). Musiikkia myös integroidaan muihin taiteisiin. Muskarin keskeisiä tavoitteita ovat tukea lapsen sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä, lapsen luovuuden ja musiikillisten valmiuksien lisääminen, elämyksellisyys, leikinomaisuus sekä kokonaisvaltainen musiikin kokeminen. Lapsen aktiivisen kuuntelutaidon kehittäminen on eräs tärkeimmistä tavoitteista varhaisiän musiikkikasvatuksessa, sillä kuuntelemisen taito on kaiken toiminnan lähtökohtana ja oppimisen edellytyksenä.

Taidenäyttelyt ja kirjaston kanssa tehtävä yhteistyö

Kirjaston näyttelytoiminta ja muu monipuolinen tarjonta tukee lapsen tutustumista paikalliseen kulttuuriin mm. kuvataiteessa tutustumalla tilan näyttelyihin ja lasten omien taidenäyttelyiden sijoittumisella kirjaston tiloihin.

Täydenkuun Tanssien yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Täydenkuun Tanssit - festivaali on suomalainen nykytanssitapahtuma, joka tuli ensimmäistä kertaa myös osaksi varhaiskasvatusta kesällä 2022. Täydenkuun tanssine työryhmä toi tanssin elementtejä ja elämyksiä osaksi varhaiskasvatusta. Liikuntakasvatusta on osa varhaiskasvatussuunnitelmaa, ja tanssi voi olla luonteva osa liikuntakasvatusta. Liikunnan avulla lapsi voi kokea iloa sekä oppia uutta, ja lisäksi liikunta luo erinomaisen mahdollisuuden ilmaista itseään. Tanssin kautta lapsi pääsee käyttämään omaa luovuuttaan ja kehoaan kokonaisvaltaisesti. Tanssimisen myötä lapsen kehontuntemus ja -hallinta lisääntyvät, mikä luo pohjaa myös terveelle itsetunnolle. Koska liikkuminen on lapselle luontaista, on tärkeää luoda mahdollisuudet päivittäiseen liikkumiseen. Liikkumisen avulla lapsi tutustuu itsensä lisäksi myös toisiin ihmisiin ja ympäristöön. Myös taiteelliset kokemukset ovat lapselle merkittäviä. Niiden avulla lapsi kehittyy yksilönä ja ryhmän jäsenenä. Taide antaa myös mahdollisuuden kokea mielikuvitusmaailma. Tanssissa yhdistyy loistavasti juuri liikkumisen ilo ja taiteen mahdollisuudet. Se on luovaa toimintaa, jossa liike ja musiikki yhdistyvät omanlaiseksi kokonaisuudeksi.

Kasvattajana:

- annan lapselle mahdollisuuden tutustua ja kokeilla taiteen eri alueita
- tarjoan lapselle käyttöön monipuolisen välineistön, tilan ja ajan erilaisten esteettisten elämysten luomiseen, havainnointiin, kuuntelemiseen, tuntemiseen ja kokemiseen
- olen innostunut, kiinnostunut ja koen iloa yhdessä tekemisestä
- korostan tekemisen iloa ja vahvistan luottamusta lapsen omiin taitoihin
- mahdollistan, että lapsen töissä näkyy lapsen kehitystasoa vastaava oman käden ja tuottamisen jälki

4.5.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää

lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvallisiksi ja hyväksytyiksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Pyhäjärvi, Minä ja meidän yhteisömmme

Eettinen ajattelu

Eettisen ajattelun taitojen kehittämisessä tärkeää on henkilöstön antama käyttäytymisen malli lapselle. Henkilöstön on oltava kaikessa toiminnassaan johdonmukainen. Heidän on sitouduttava yksikössä sovittuihin toimintatapoihin, niin että lapsi ja hänen perheensä kokevat tullessa kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Tämä edellyttää työyhteisöltä jatkuvaa keskustelua kasvatuseriaatteista ja -käytännöistä. Henkilöstöltä edellytetään läsnäoloa jokaisessa arjen tilanteessa, jotta he voivat puuttua lasten välisiin erimielisyyksiin. Näissä tilanteissa lapsen kanssa käydään keskustelua siitä, mitä on tapahtunut ja miltä toisesta lapsesta tai aikuisesta tuntuu. Anteenksi pyytämistä ja -antamista harjoitellaan henkilöstön ohjauksen avulla. Lapsen sallitaan myös olla eri mieltä toisten kanssa.

Tuetaan eettisen ajattelun taitojen kehittymistä:

Teemat:

- ystävyys
- oikean ja väärän erottaminen
- oikeudenmukaisuus
- pelon, surun ja ilon aiheet
- tapakasvatus
- ryhmän säännöt
- pienet työtehtävät; omien jälkien siivoaminen, yhteisistä tavaroista ja tiloista huolehtiminen
- toisen huomioonottaminen ja auttaminen
- tunnetaidot
- myönteisen suhtautumisen opettelu, muut ihmiset, erilaisuus

Katsomuskasvatus

Henkilöstön tehtävänä on lapsen ja hänen perheeseensä tutustuessaan keskustella perheen kulttuurista ja katsomuksellisista näkemyksistä. Henkilöstöltä edellytetään kunnioittavaa suhtautumista erilaisiin kulttuureihin ja katsomuksiin, jotka huomioidaan ryhmän toiminnassa. Henkilöstö hankkii tietoa oman työnsä tueksi lapsiryhmässään esiintyvistä kulttuureista ja katsomuksista ja hyödyntää huoltajien asiantuntemusta eri kulttuureihin ja katsomuksiin tutustuessa. Pohdittaessa lasten esittämiä kysymyksiä on tärkeää tuoda esille erilaisten kulttuurien ja katsomusten olemassaolo ja moninaisuus. Näin tuetaan lapsen itsetunnon kehittymistä ja toisia kunnioittavaa asennetta. Vuodenkiertoon liittyvät juhlapyhät sekä niihin liittyvät laulut ja leikit liittyvät katsomuskasvatukseen. Ne ovat kulttuuriperinnön siirtämistä sukupolvelta toiselle.

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

Henkilöstön tehtävänä on havainnoida lapsen kiinnostuksen heräämistä menneisyyteen ja nykyisyyteen. Asioita käsitellään ja tutkitaan lapsen kanssa keskustellen ja havainnollistaen erilaisten esineiden ja dokumenttien avulla sekä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa. Retket lähiympäristöön ja erilaisiin kohteisiin esimerkiksi kirjastoon, taidenäyttelyyn, vanhainkotiin tai museoon tuovat lapselle oman kulttuurin tuntemusta ja avartavat lapsen kokemusmaailmaa. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan juhlapyhät sekä Suomen historia. Näiden perinteiden kautta tuodaan esille ja jatketaan suomalaisen kulttuurin kansanperinnettä. Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsi tuntemaan avointa ja kunnioittavaa suhtautumista myös muita kulttuureita kohtaan.

Menneisyyden tapahtumat ja tilanteet:

- lapsen oma henkilöhistoria
- museotoiminta
- näyttelyt (esineet, taide, kansallispuvut)
- valokuvat, elokuvat, musiikki
- tanhut, kansanmusiikki, soittimet (viulu, kannel, harmonikka, harmoni)
- seura- ja perinneleikit
- isovanhempien vierailut ja tarinatuokiot
- vierailut vanhusten luona
- työnäytökset (kehrääminen, karstaaminen, puutyöt)
- keskustelu entisajan arjen käytänteistä (esimerkiksi miten ennen matkustettiin, sähköttömyys, vesijohtovesi, puhelin, televisiot)

Nykyhetki ja tulevaisuus:

- ajankohtaiset ja askarruttavat asiat ja tapatumat
- kulttuuriperinne nyt
- tulevaisuuden mielikuvitusmaailmat
- lapsia kiinnostavat ammatit
- vierailut työpaikoille
- kansainvälisyyskasvatus

Media

Lapsi luo mediaa leikkien ja kokeillen. Media on luovuuden lähde ja mediasisällöt ruokkivat lapsen mielikuvitusmaailmaa. Mediasisällöt näkyvät lapsen leikeissä, piirroksissa ja puheissa. Henkilöstö havainnoi ja kuuntelee herkällä korvalla lasten mediasta saamia ja kuulemia kokemuksia sekä auttavat heitä jäsentämään näitä kokemuksia. Henkilöstön tulee yhdessä huoltajien kanssa suojella lasta epäsuotuisilta sisällöiltä ja liialliselta tieto- ja viestintäteknisten välineiden käytöltä. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä.

- videot leikkitalanteissa
- piirtäminen
- draama
- leikki
- liikunta
- lasten tekemä lehti vanhemmille
- monipuolinen teknologian käyttäminen (iPadit, kamerat)
- mediakasvatusviikko
- vastuullinen median käyttö

4.5.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osaluokkiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Eriaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme oluttuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävään elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkimaan ja kokeilemaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Pyhäjärvi, Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lapsella on luontainen taipumus havainnoida ja tutkia ympäristöään. Tutkiessaan lapsi oppii ja oivaltaa jatkuvasti uutta. Pienen lapsen liikkumisen kehittyessä, hänen elinpiirinsä laajenee ja tutkimisen taidot monipuolistuvat. Lapsi ihmettelee, pohtii, yrittää ja erehtyy. Henkilöstön tulee mahdollistaa lapselle ympäristöönsä tutustumisen lapselle luontaisella tavalla. Lapsen kasvaessa ja kielen kehittyessä lapsen ajattelun taidot monipuolistuvat. Tutkimisesta ja havainnoinnista tulee tietoista toimintaa, jolloin lapsi alkaa hyödyntää toimintaympäristöään entistä aktiivisemmin. Lapsi kokee oppimisen iloa omien kokemustensa kautta. Yhdessä lapsen ja lapsiryhmän kanssa ihmetellen, tutkien ja pohtien henkilöstö ohjaa lasta vuorovaikutuksessa tapahtuvaan oppimiseen. Henkilöstö muokkaa oppimisympäristöä ja hyödyntää lähiympäristöä tukeakseen lapsen tutkimista. Tärkeää on tarjota lapsille mahdollisuuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Kokemukset ja elämykset auttavat lasta ymmärtämään syys- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa. Lasta ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä.

Matemaattisen ajattelun tavoite on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille. Miten?

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön tulee tarjota lapselle sellaisia mahdollisuuksia ja materiaalia matemaattisen ajattelun kehittymiselle, jotta oppiminen tapahtuu lapsen omassa kokemusmaailmassa. Henkilöstön tehtävänä on luoda oppimisympäristö, joka innostaa lasta matemaattiseen ajatteluun ja taitojensa kehittämiseen. Lapselle matemaattinen ajattelu ja oppiminen tapahtuvat arkisissa tilanteissa. Oma kehto on lapsen luonteva työkalu matemaattisten käsitteiden omaksumiselle. Matemaattisia taitoja voidaan harjoitella erilaisissa oppimisympäristöissä laskien, luokitellen sekä verraten ympäristön asioita ja esineitä.

- pienet työtehtävät, kuinka monta lusikkaa pitää kattaa, kuinka monta soitinta ottaa mukaan tuokiolle? kuinka monta värityskuvaa pöydille?
- laskeminen perushoitotilanteissa, kuinka monta varvasta, kuinka monta sormea, kuinka monta perunaa
- yksi palikka enemmän - vähemmän
- pyöreä pallo, pyöreä omena

Innostetaan lapsia pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan

- kuvat
- pelit
- kehollinen ilmaisu
- oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytäminen, pohtiminen, päättely
- ratkaisujen etsiminen

Luokittelu, vertailu, järjestykseen asettaminen, säännönmukaisuuksien ja muutoksien tuottaminen

- helmien pujottelu
- luokittelu: vaatteet, hedelmät, kasvikset,
- pelit: lautapelit, korttipelit, muistipelit

Lukujonot ja nimeäminen

- lorut, riimit
- liikunta- ja laululeikit (viisi pientä ankaa, kolme varista, elefanttimarssi)

Mittaaminen

- lämpötila
- määrä
- pituus

Sijainti- ja suhdekäsitteet

- liikuntaleikit (edessä, takana, alla, päällä)
- piirtäminen
- enemmän-vähemmän-suurempi-pienempi

Tilan ja tason hahmottaminen

- kappaleiden ja muotojen tutkiminen
- rakentelu, askartelu, muovailu
- muodot jumpassa ja askartelussa

Aikakäsitteen avaaminen

- vuorokauden- ja vuodenajat
- ajan käsittäminen päivärytmin avulla (kuvat)

Ympäristökasvatus

Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lapselle luontoon ja lähiympäristöön tutustuminen lapselle luontaisella tavalla. Tarjoamalla lapselle erilaisia kokemuksia luonnossa liikkumiseen sekä luonnon ja luonnossa tapahtuvien ilmiöiden tutkimiseen, lapsi alkaa hyödyntää toimintaympäristöään aktiivisemmin. Ympäristökasvatukseen liitetään lähiympäristön lisäksi myös esimerkiksi kulttuurinen-, yhteiskunnallinen- ja asumisympäristö. Lähiympäristön tarjoamien retkeily, ja tutkimismahdollisuuksien hyödyntäminen on Pyhäjärvellä luonteva osa päivittäistä

varhaiskasvatustoimintaa. Henkilöstön tehtävänä on opettaa lapselle sekä rakennetun ympäristön että ympäröivän luonnon kunnioittamista. Ympäristökasvatus vahvistaa luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjaa lapsia kohti kestävästä elämäntapaa.

- retket luonnossa ja lähiympäristössä
- liikennekasvatus
- jokamiehenoikeudet
- sään ja vuodenaikojen seuraaminen
- lumen sulaminen, jään muodostuminen, veden haihtuminen - tutkimistilanteet
- kasvun ihme, kasvien istutus, siementen kylväminen ja hyötykasvit
- valon merkitys
- luonnonantimet (marjat ja sienet)
- pihansiivoustalkoot
- luupit, suurennuslasit, ötökkäpurkit/hotellit, haavit
- tutustuminen luonnonmateriaaleihin

Kestävä elämäntapa

- roskaamaton retkeily
- luonnonsuojelu - ei oksien katkomista, kaarnan tai tuohen repimistä elävästä puusta
- vastuullinen ruokailu
- energian säästäminen
- jätteiden vähentäminen (kierrätys, lajittelu, uusikäyttö, korjaaminen)

Metsämörri toiminta Pyhäjärvellä

Pyhäjärvellä Metsämörriohjaaja koulutuksen käy koko varhaiskasvatuksen vakituinen henkilökunta. Metsämörri-toiminta on Suomen Ladun luoma ja ylläpitämä lastentoimintaa. Metsämörri-satuhahmo innostaa lapset lähiluontoon leikkimään, liikkumaan, ihmettelemään ja tutkimaan. Keskeistä toiminnassa on ilo, kiireettömyys ja kokemuksellisuus. Toimintaa saa toteuttaa Suomen Ladun metsämörriohjaajan koulutuksen saaneet ohjaajat.

Teknologiakasvatus

Teknologiakasvatuksen kohteena on koko ihmisen rakentama ympäristö. Henkilöstön tehtävänä on yhdessä lasten kanssa havainnoida ja ihmetellä ympäristössä olevia teknologisia ratkaisuja ja tukea lasten ajattelua lisääntyvän informaation käsittelyssä. Lapset tutustuvat teknologiaan monipuolisesti varhaiskasvatukselle tyypillisin toimintatavoin käyttäen erilaisia teknologisia välineitä. Teknologiakasvatusta toteutetaan leikin kautta esimerkiksi rakenteluleikeissä ja luovassa askartelussa. Teknologiakasvatuksessa hyödynnetään eri toimintatapoja yhdistämällä esimerkiksi askartelu ja kuvaaminen sekä liikunta ja kuvaaminen. Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan.

- uusien keksintöjen rakentaminen eri materiaaleista
- Ipadien käyttö ympäristön ja luonnon tutkimisessa ja dokumentoinnissa
- animaatiot
- lasten tekemät sähköiset kirjat
- koneiden ja laitteiden turvallisen käytön opettelu

4.5.5. Kasvan, liikun ja kehityksen

*Kasvan, liikun ja kehityksen -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.*

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoiltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiirettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syöminen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoisia uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Pyhäjärvi, Kasvan, liikun ja kehityn

Liikunta

Liikunta auttaa lapsen hyvinvointia, kasvua ja kokonaisvaltaista kehitystä, joka pitää sisällään motoriset, kognitiiviset, sosioemotionaaliset ja psyykkiset tekijät. Liikkumalla monipuolisesti lapsi kehittyy taitavammaksi sekä kestävämmäksi ja selviää elämän haasteista paremmin. Liikunnan avulla lapsi tutustuu lähiympäristöönsä ja toisiin ihmisiin. Liikkuessaan lapsi oppii uutta, jolloin hän saa uusia kokemuksia ja elämyksiä. Liikunnan riemu, onnistumisen kokemukset ja tietoisuus omasta kehosta vahvistavat lapsen itsetuntoa. Lapsi käyttää liikuntaa itsensä ja tunteidensa ilmaisuun. Liikkuessaan lapsen motoriset taidot kehittyvät ja myös oppiminen tehostuu. Alle kahdeksanvuotiaiden tulisi liikkua vähintään kolme tuntia päivässä, josta yksi tunti tulisi olla vauhdikasta liikuntaa. Kolme tuntia sisältää lyhyetkin liikkumistuokiot ja sisältää kuormittavuudeltaan erilaista liikkumista:

- kevyttä liikuntaa (kävely, keinuminen, tasapainoilu)
- reipasta ulkoilua (pyöräily, polkuktraktorit, luistelu, hiihto, kävely)
- vauhdikasta liikkumista (hippaleikit, jalkapallo, sähly, trampoliini-hyppely).

Lapsen tulisi hallita motoriset perustaidot ennen seitsemän vuoden ikää. Leikki tukee myös lapsen emotionaalista kehitystä ja auttaa lasta ymmärtämään moraalia ja arvoja.

Lapset ja media

Pelit kuuluvat nykyään osana jo pientenkin lasten elämää. Lapselle tulee valita ikään sopivat pelit ja pelaamista tulee tarkastella osana kasvatuksellista kokonaisuutta. Tietokoneilla, mobiililaitteilla ja konsoleilla tapahtuva pelaaminen voi houkuttaa lapsen pelien ääreen pitkäksi aikaa, jolloin fyysisen aktiivisuus voi olla hyvin vähäistä. Pelit voivat kuitenkin myös liikuttaa niin lapsia kuin aikuisiakin, kuten on huomattu erilaisten suosittujen mobiilipelien kohdilla. Riittävä uni ja lepo ovat lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeitä asioita. Mitä pienempi lapsi sen suurempi tarve on aikuisen ohjaukselle.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohja lapsen terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysisistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja hallintaa sekä motorisia perustaitoja. Tärkeää on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Kasvan, liikun ja kehityn oppimisalueen tehtävänä on tukea erityisesti itsestä huolehtimisen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten valmiuksille pitää huolta omasta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan.

Toimintatavat Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa

- arkiliikkuminen
- perusliikuntamuodot; juoksu, kävely, kiipeily, hyppiminen
- monipuolinen välineistö lasten saatavilla
- metsä
- ohjattua liikkumista
- liikunta- ja pihaleikit
- satu- ja musiikkiliikunta
- temppuradat
- seikkailuliikunta
- välineistön suunnitelmallinen ja monipuolinen käyttö (hernepussit, leikkivarjo, pallot, minitrampoliinit, tunnelit)
- liikkeet, joiden avulla lapsi käsittelee erilaisia välineitä (pallon lyöminen, potku, pompotus, heittäminen, kiinniottaminen)
- retkeily
- vuodenaikojen mahdollistama liikkuminen (mäenlasku, luistelu, hiihtäminen, vesileikit)
- hienomotoriset taidot; napitus, vetoketjut, rusetit, askartelu
- liikuntakasvatuksen vuosikello, joka huomioi vuodenaajat

Ruokakasvatus

Varhaiskasvatuksessa ruokailuun liittyvät hetket tulee suunnitella siten, että ne luovat lapsen päivään mukavan, kiireettömän ja positiivisen kokemuksen. Ruokailutilanteissa luodaan ja harjoitellaan ruokailuun liittyviä tapoja myönteisessä hengessä. Ruokaillessa harjoitellaan muun muassa luontevaa keskustelua muiden kanssa ja ruokailuvälineiden käyttämistä omien taitojen mukaisesti. Henkilöstön tehtävänä on ruokailutilanteessa on toimia esimerkkinä niin ruokailutapojen, kun asenteidenkin suhteen. Tavoitteena on, että lapsi kokee pystyvänsä vaikuttamaan oman ruokailunsa toteutumiseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Varhaiskasvatuksessa ruoka ja ruokakasvatus on näkyvä osa päivää – ruokailaanhan päivittäin yleensä ainakin kolmeen otteeseen. Ruokailuhetkien yhteydessä toteutettu ruokakasvatus on arkipäivää ja myös muissa päivän toiminnoissa voidaan ottaa ruoka ja ruokakasvatus huomioon. Ruoka voi näkyä leikeissä, lauluissa ja loruissa. Ruokapuuhat vuodenaikojen ja juhlapyhien mukaisesti kuuluvat olennaisesti päiväkodin arkeen. Samalla opitaan paljon ruuasta. Keväällä istutetaan mm. perunaa, kurpitsaa, sipulia, porkkanoita, salaattia ja herneitä ja tutkitaan versojen kasvua, kesällä hoidetaan ja kastellaan ulkoistutuksia, syksyllä lähdetään metsäretkelle maistamaan puolukoita ja joulun alla leivotaan pipareita.

Ruokatilanteiden varhaiskasvatuksessa olisikin äärimmäisen tärkeitä olla positiivisia, rentoja, rauhallisia, lasta kuuntevia ja lasta osallistavia. Aikuisen tulee olla sensitiivinen ja tuntee jokainen lapsi sekä lapsen suhde ruokaan, jotta hän voi tukea lasta ja lapsen ruokailua oikein. Ruokailuista pitäisi jäädä positiivinen tunne, ruokailun tulee olla miellyttävää kaikille.

Varhaiskasvatuksen ruokakasvatuksessa tulee huomioida, että lapset ovat todella erilaisia, joukossa on toki niitä, jotka söisivät pelkkää näkkileipää ja heidän kohdallaan sitä on hyvä säännöstellä ja totuttaa pikkuhiljaa uusiin ruokiin. Tai sitten on niitä, jotka söisivät kohtuuttoman paljon ruokaa, jolloin aikuisen on luonnollisestikin asiaan puututtava. Hyvän ruokailumapiirin muodostamiseksi on tärkeää tuntee lapset ja tehdä havaintoja heistä ruokailijoina. Henkilökunta ei saa pakottaa syömään. Ainoastaan voidaan kannustaa ja tsemjata maistamaan erilaisin keinoin, mutta pakko ei ole syödä. Tärkeää olisi isompien lasten kohdalla välillä antaa mahdollisuus, että lapset saavat itse annostella oman ruokansa, jolloin he oppivat itse arvioimaan omaa nälän tunnettaan ja ovat motivoituneempia syömään ruokansa. Lisäksi ruokahävikin määrä on todella paljon alhaisempi, kun lapset itse annostelevat ruokansa. Jos lasten ei ole itse mahdollista ottaa ruokaa, on tärkeää, että lapsi voi edes sanallisesti vaikuttaa annoksen kokoon esimerkiksi kuvien kautta kuten iso tai pieni annos kuvitettuna.

Kaikki ruokakärryssä tuleva on myös lapsille ja heitä varten. Lapselle voi antaa kaikkea tarjolla olevaa samanaikaisesti. Lapsi saa näkkileivän, ruuan, juuret yms. ja lapsi voi itse päättää mistä hän aloittaa ja mitä syö. Aikuinen ei voi päättää ruokajärjestyksestä. Erityisesti tämä korostuu aamupalalla. Kaikki ei todellakaan halua aloittaa aamuaan puurolla, vaan syövät mieluummin

leivän ensin ja sitten syövätkin puuron. Leipäkin on asia, joka kuuluu ruuan yhteyteen, eikä ole vain palkinto syödystä ruuasta.

Ruokailu tulee nähdä myös positiivisena oppimiskenttänä. Kantamalla astiat itse hienomotoriikka kehittyä, kaatamalla maitoa itse saa välittömän palautteen onnistumisesta, leivän voitelu, miten vaativaa sorminäppäryyttä! Astioiden palautus, ruuan laittaminen biojätteeseen, pöytien pyyhkiminen. Tässä on monta paikkaa oppia uusia taitoja. Lisäksi ruokailla täytyy saada kaikilla aisteilla. Liikaa korostuu vain makuasti, mutta ruoka tuoksuu, tuntuu, näyttää ja kuulostaa myös. Ruokailussa pitää saada myös keskustella. Sen vuoksi on tärkeää, että aikuinen ruokailee ja istuu lasten kanssa. Aikuinen toimii keskustelussa mallina ja vaikuttaa ruokapuheeseen.

Ruokakasvatus edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukee monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Pyhäjärvellä on kehitetty yhteistyötä ja alle kouluikäisten lasten ruokapalvelua ruokapalvelun tuottajan kanssa järjestämällä säännöllisiä palaverieita, joissa on mukana ruokahuollon ja varhaiskasvatuksen edustajat. Pyhäjärvellä varhaiskasvatuksessa toteutuu lasten toiveruokapäivä.

- ruoasta keskusteleminen
- tarinat, lorut, laulut
- ruokakasvatuksen vuosikello
- satokauden hyödyntäminen
- vuoden aikojen mukaiset juhlat ja niihin liittyvät ruoat
- kestävä ruokatuotanto; ruoan alkuperä ja reittiin pelloilta ruokalautaselle tutustutaan myös osana lasten ympäristökasvatusta
- yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, MTK, Martat, 4H. Sydänyhdistys
- Terveysttä ja iloa ruoasta. Varhaiskasvatuksen ruokailusuositus
- Neuvokas perhe

Terveys ja turvallisuus

Henkilöstön tehtävänä on arjen tilanteissa sanoittaa lapselle terveyden ja turvallisuuteen liittyviä havaintoja sekä yhdessä lapsen kanssa pohtia ratkaisuja ja toimintatapoja eri tilanteissa. Henkilöstö tukee huoltajaa lapsen terveyden liittyvissä kysymyksissä ja tarvittaessa ohjaa huoltajan asiantuntijan luokse. Lapsen henkilökohtainen hyvinvointi turvataan kunnioittamalla lapsen yksilöllisyyttä ja ainutkertaisuutta. Varhaiskasvatuksessa lapsen kehoitsetuntoa ja kehonkuvaa vahvistetaan. Henkilöstön tehtävänä on puhua lapsille kehon kunnioittamisesta, monenlaisista kehoista, antaa nimet eri kehon osille ja kertoa turvataidoista. Lapsella on oikeus kehonrauhaan ja sitä tulee arvostaa. Opetetaan, että kehosta saa ja voi puhua oikeilla nimillä, kehoa saa voi suojata. Henkilöstön tehtävänä on yhdessä huoltajien kanssa pohtia sitä, miten lapsen itsetuntoa, kehoitsetuntoa ja myönteistä minäkäsitystä voidaan tukea.

Terveys ja turvallisuus kasvatuksessa tuetaan lasta pitämään huolta terveydestään ja henkilökohtaisesta hygieniasta. Varhaiskasvatuksessa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa.

- kädet pestään aina hoitoon tullessa, ulkoilun jälkeen ja ennen ruokailua (saippualla) ja wc-käynnin jälkeen
- opetellaan oikeaa yskimistekniikkaa ja käytetään nenäliinoja
- puhutaan terveydestä ja leikitään lääkäriä
- annetaan kaikille mahdollisuus päivälepoon
- pukeutumis-, ruokailu-, lepo-, leikki- sekä ulkoilutilanteet
- oma keho, sen hyvinvointi ja aistit
- ohjataan kunnioittavasti lapsen ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon, kehotunnekasvatus
- kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen
- iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä.
- säännöt liikenteessä ja liikennemerkkit
- turvavälineiden käytön opastaminen (heijastin, turvaliivi, turvaistuin, kypärä)
- avun pyytäminen ja hakeminen (mielikuvaharjoittelu, esim. mitä tekisit jos eksyisit?)

- liikennekasvatuksen vuosikellon hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa

4.6. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustavan mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä⁹⁴. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten

⁹⁴ Varhaiskasvatustavan 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88–89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväline. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatusta tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisuudelle ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielten ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Pyhäjärvi, Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Pyhäjärvellä eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluville lapsille järjestetään varhaiskasvatusta yleisten varhaiskasvatustilanteiden yhteydessä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea toisena kielenä erilaisissa kasvatusta- ja opetustilanteissa. Lapsen suomen kielen vahvistamisesta vastaa koko kasvatushenkilöstö. Lapsen liittymistä ryhmään ja hänen sosiaalisia kontaktejaan tuetaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Lasta autetaan ja ohjataan suomen kielen oppimiseen ja käyttämiseen. Lapsen myönteinen minäkuva rakentuu siitä, että hänen kulttuuriinsa kuuluvia asioita arvostetaan.

Huoltajien kanssa on tärkeää luoda luottamuksellinen suhde. Heidän kanssaan käydään aloituskeskustelu, jossa tutustutaan perheen kulttuuriin, tapoihin ja toiveisiin sekä sovitaan uskontokasvatuksen periaatteista ja käytännöistä perheen vakaumusta kunnioitten. Perheelle kerrotaan aloituskeskustelussa myös miten katsomuskasvatusta toteutetaan varhaiskasvatuksessa. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään

tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys ja vanhemmilla on mahdollisuus kysyä ja saada tarkkaa tietoa Pyhäjärven varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä, käytännöistä, arvomaailmasta ja toiminnasta omalla kielellä. Huoltajia tuetaan ja kannustetaan säilyttämään sekä kehittämään lapsen omaa äidinkieltä.

Pyhäjärvellä konkreettisesti käytössä:

- kuvien käyttö
- tulkkipalvelu
- ryhmäavustaja
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki ja s-2 opetus.
- pienryhmätoimintaa
- Kili-kerho

Kili-kerho:

Kili-kerhossa (pienryhmätuokio) yhdistyy kieli ja liikunta ja se perustuu Kili -ohjelmaan, joka on suunniteltu tukemaan lasten kielen kehitystä varhaiskasvatuksessa. Kili-kerho alkaa aina aloitusleikillä, siihen kuuluu myös liikunta-, kieli- ja rentoutusosuus sekä yhteinen osallistava lopetus osuus.

S2-opetus:

Suomi toisena kielenä (=S2) tarkoittaa, että suomen kieli on samanaikaisesti oppimisen kohde ja -väline. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma toimii työvälineenä Pyhäjärven kaupungin varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa opetetaan suomea päivittäin erilaisissa kielenkäyttötilanteissa. S2-opetusta tarvitsee eri kieli- ja kulttuuritaustainen lapsi, jonka suomen kielen taito ei ole riittävä kaikilla kielen eri osa-alueilla. Oppijan suomen kielen taidon arvioinnin kriteerinä tulee käyttää ainoastaan kielitaidon tasoa. Vastaavasti lapsen synnyinmaa, kansalaisuus, äidinkieli / kotikielet tai Suomessa oloaika eivät ole kielitaidon tasoa määrittäviä tekijöitä. S2-opetuksen tavoitteena on, että lapsesta tulee tasavertainen ryhmän jäsen, joka pystyy osallistumaan ja vaikuttamaan.

Lasten kielen kehittymisen arviointiin suunnattuja menetelmiä ovat:

- Havainnointi ja dokumentointi:
 - miten lapsi käyttää suomen kielen ilmaisuja
 - miten käyttää yksittäisiä sanoja tai lauseita
 - kysyykö lapsi ja millaisia kysymyksiä
 - onko puheessa eri sanaluokan sanoja
 - miten lapsi ääntää suomen kieltä

Kettutesti: Kettu tehtävät kartoittavat noin 3-vuotiaiden kielenkehitystä. Varhaiskasvattajat tiedottavat aina huoltajia etukäteen, milloin he tekevät lapsen kanssa kettutehtäviä. Kettu-tehtävät käydään läpi aina huoltajien kanssa.

Kasvattajana:

- olen tietoinen omasta puheestani
- puhun selkeästi ja rauhallisesti
- en huomauta, jos lapsi sanoo sanan väärin, vaan korjaan hänen puheensa toistamalla sen itse oikeassa muodossa
- herätän lapsen kiinnostuksen lukemiseen ja kirjoittamiseen
- innostan ja osallistan lasta leikki- ja oppimisympäristöjen kehittämiseen ja rakentamiseen

4.6.1. Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyn kaltaisia.

4.7. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan seuraavia pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet. Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja sisältöjä eri toimintamuodoissa voidaan täsmentää paikallisissa suunnitelmissa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan ja tarkennetaan

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään
- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁵. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Pyhäjärvi, Lapsen tuki

Yhdenvertaisuuden periaatetta noudattaen Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa kaikille lapsille tarjotaan tukea ja osallistumisen mahdollisuus lapsen tarpeiden mukaisesti. Tuki nähdään jatkuvana prosessina, jossa tukitoimet aloitetaan heti tarpeen ilmaantuessa. Pyhäjärven varhaiskasvatuksen yleisenä tavoitteena on havaita lapsen tuen tarve mahdollisimman varhain, jolloin voidaan tarjota lapselle mahdollisimman hyvät kehityksen ja kasvun edellytykset. Tuki suunnitellaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja sitä arvioidaan koko varhaiskasvatuksen ajan. Pyhäjärvellä varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä koulun henkilökunnan kanssa etenkin lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esikouluun.

Kun lapsella on tuen tarvetta, sovitaan koulun henkilöstön kanssa yhteisestä siirtopalaverista. Palaveriin osallistuu huoltaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatustyöryhmän edustajat, lapsen tuleva opettaja, koulun rehtori, koulukuraattori sekä tarvittaessa esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, neuvolan terveydenhoitaja sekä lapsen mahdolliset terapeutit. Siirtopalaverissa käydään läpi lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvä tuen tarve.

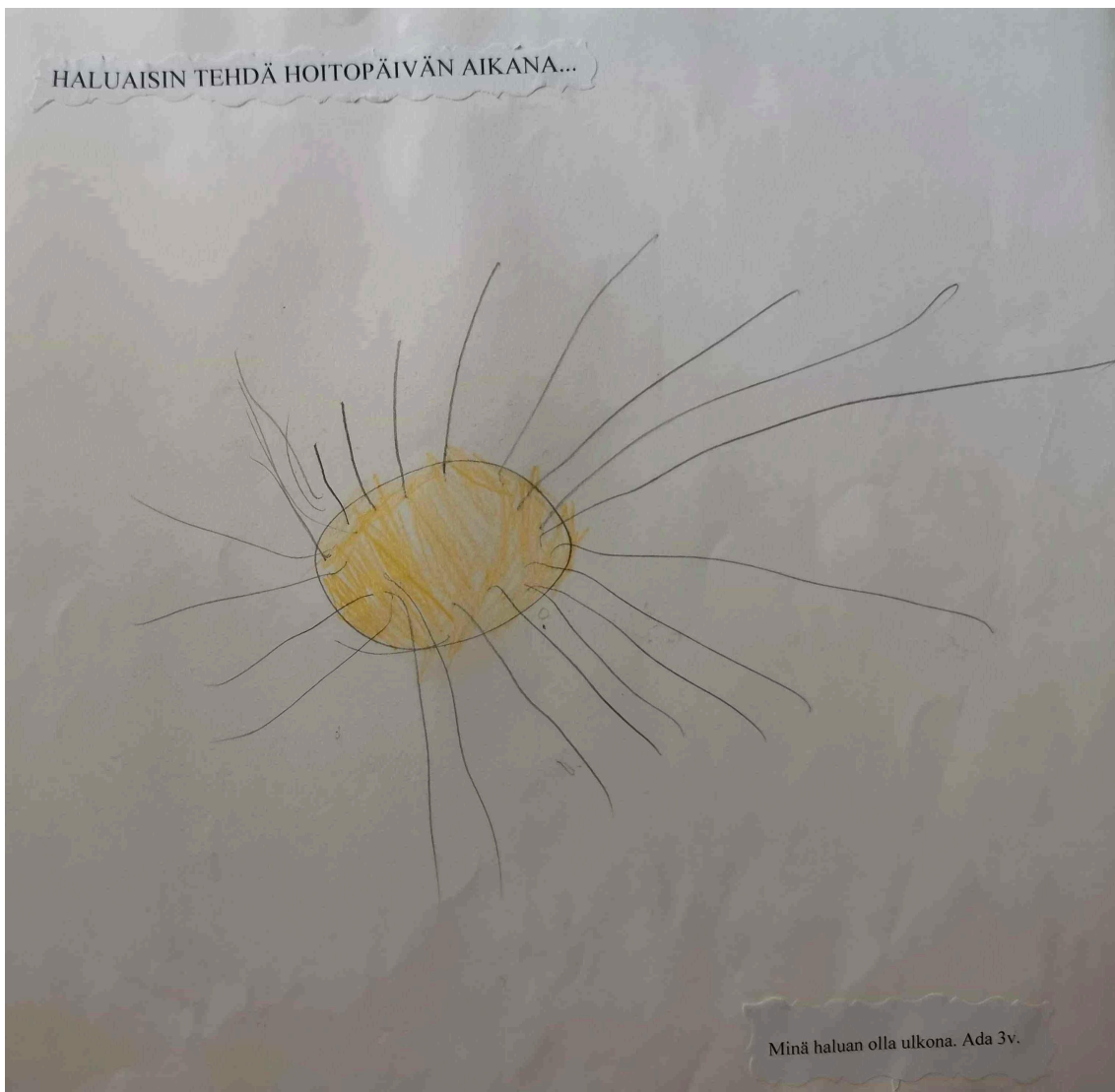
Tiedonsiirto opettajalle tuo jatkumon yhteistyöhön ja varmistaa lapsen sujuvan siirtymisen varhaiskasvatuksesta kouluun ja riittävän tuen järjestämisen lapselle. Vastuu tiedon siirtämisestä on sekä lähettävällä että vastaanottavalla taholla.

Siirtopalaverit pidetään vuosittain huhti-toukokuun aikana, jotta yhteistyöhön ja opetuksen suunnitteluun jää riittävästi aikaa ennen koulun alkamista. Pyhäjärven varhaiskasvatuksen kolmitasoisien tuen malli noudattelee perusopetuslain mallia. Lisäksi Pyhäjärvellä sovelletaan omaa kasvatuksen ja oppimisen tuen mallia varhaiskasvatuksesta lukioon.

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti siten, että jokaisella lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen omassa lapsiryhmässään. Tuen tarpeiden mukaisesti lapsella on oikeus myös saada varhaiskasvatusta ja tukea pienryhmässä. Palaveri- ja vastuukäytännöt sekä monialainen yhteistyö (mm. lapsen kasvun tukiryhmä) suunnitellaan aina lapsen edun mukaisesti.

Vahvuusperustainen, lasta arvostava ja kunnioittava vuorovaikutus on laadukkaan varhaiskasvatuksen ydin. Vahvuuksien kautta toteuttavan tuen antamisessa tärkeää on huomioida yhteisön vuorovaikutustaidot. Henkilöstön tulee tiedostaa, miten heidän antama palaute vaikuttaa lapsen toimintaan, käyttäytymiseen, motivaatioon, osallistumiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin. Vahvuusperustainen, lasta arvostava ja kunnioittava vuorovaikutus on laadukkaan varhaiskasvatuksen ydin. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdä omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Lapsen arvostava kohtaaminen, hänen ajatustensa kuuleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lapsen kokemusta osallisuudesta. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsella voi olla vahvempaa/yksilöllisempää tuen tarvetta fyysisen, tiedollisen, puheen ja kielen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueella. Tuen tarve voi olla lyhytaikaista tai pysyvämpää. Lapsen yksilölliset tarpeet ja tuen tarpeet muuttuvat harjaantumisen, oppimisen ja tukitoimien myötä. Lapsen vahvuudet huomioiva tuki vähenee tai kasvaa lapsen tilanteen mukaan. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana varhaiskasvatuksessa on huoltajien ja henkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tuen tarve. Tuen tarve voi tulla esille myös neuvolan tai muiden yhteistyötahojen toimesta. Tuen tarve voi syntyä myös tilanteessa, jossa lapsen kasvuolot vaarantuvat tai eivät turvaa hänen terveyttään ja kehitystään.

**Yhdessä toimien, vastuumme tuntien
autamme toisiamme.
Pienistä palasista, tuiki tarpeellisista
tukiverkkoja muodostamme.
Yksi, kaksi, kolme ja monta,
kasvunpaikkaa on hoitopolulla.
Mikään ei ole mahdotonta,
saa ihan omanlaisensa jokainen olla.
Kannustus, kehu ja kiitos
sekä pääsy syliin turvalliseen.
Siinä puitteet leikin, ystävyiden
ja uusien taitojen oppimiseen.
Kieli ja liikuntaryhmiä hyödynnämme,
myös ryhmiä pieniä.**

**Rutiineja luomme ja ennakoimme
kehitellen keinoja hyviä.
Kuunnellen ja havainnoiden
hoitopolun rakennamme
jokaiselle omanlaisen
taidoilla Pyhäjärven ammattilaisten.**
(Merja Kinnunen 2022)

5.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁶ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää⁹⁷.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkittamis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu⁹⁸.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta⁹⁹. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰⁰ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰¹.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

96 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

97 Varhaiskasvatuslaki 15 d §

98 Varhaiskasvatuslaki 15 c §

99 Varhaiskasvatuslaki 15 e §

100 Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

101 Varhaiskasvatuslaki 15 b §

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰². Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰³. Tuki voi olla säännöllistä, osatai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁴. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁵. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁶, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Pyhäjärvi, Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut Pyhäjärvi

Lapsella voi olla vahvempaa/yksilöllisempää tuen tarvetta tiedollisen, puheen ja kielen, tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla. Tuen tarve voi olla lyhytaikaista tai pysyvämpää. Lapsen yksilölliset tarpeet ja tuen tarpeet muuttuvat harjaantumisen, oppimisen ja tukitoimien myötä. Lapsen vahvuudet huomioiva tuki vähenee tai kasvaa lapsen tilanteen mukaan. Tuen

102 Varhaiskasvatuslaki 31 §
103 Varhaiskasvatuslaki 15 c §
104 Varhaiskasvatuslaki 15 d §
105 Varhaiskasvatuslaki 15 c §
106 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

järjestämisen lähtökohtana on lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Pyhäjärvellä kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen linjauksista (hallintopäätös) ja resursseista päättää hyvinvointijohtaja kuultuaan asiasta päiväkodin johtajia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajaa. Varhaiskasvatuksen tuen kehittämistä koordinoi päiväkodin johtajat yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

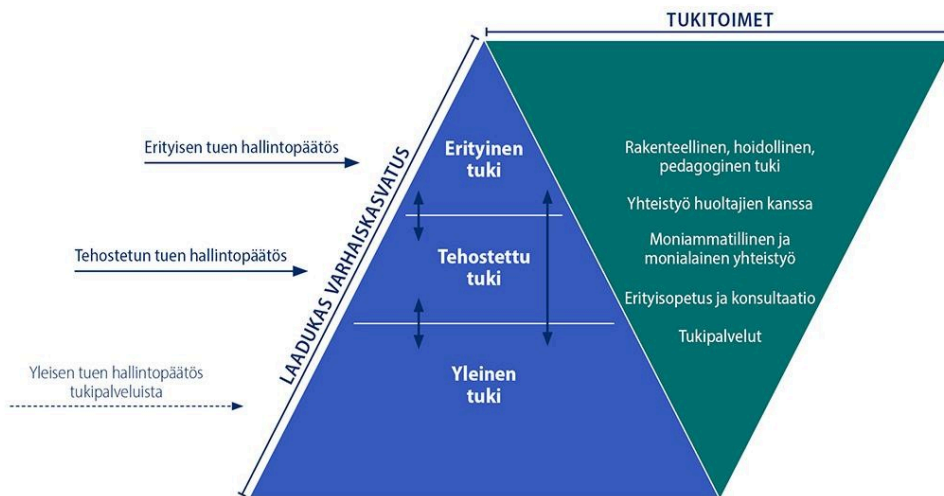
Päiväkodin johtaja vastaa toimintayksikön kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja olemassa olevien resurssien kohdentamisesta yksikön sisällä. Tukitoimien tarvetta arvioidaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Päiväkodin johtaja varmistaa, että tuki kohdentuu toimintayksikössä tarkoituksenmukaisesti. Päiväkodin johtaja vastaa, että tuen tasot ovat käytössä sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat on laadittu ja niitä arvioidaan säännöllisesti. Päiväkodin johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan työparityöskentelyllä varmistetaan, että toimintayksikön toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa on huomioitu kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki.

Varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on ottaa lapsen kehitykseen liittyvät asiat puheeksi huoltajien kanssa ja tarvittaessa käynnistää prosessi yleisen, tehostetun tai erityisen tuen järjestämiseksi. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsiryhmässä tarvittavan tuen suunnittelusta, toteutuksesta sekä arvioinnista yhteistyössä tiimin kanssa. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja vastaavat kasvun, kehityksen ja oppimisen tuen tasojen käytöstä lapsiryhmässä. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on perehdyttää ja sitouttaa muut tiimin jäsenet lasten tuen suunnitelmiin, laatimiseen ja toteuttamiseen. Tuen toteuttamiseen osallistuvat kaikki lapsen kanssa toimivat henkilöt, jokainen oman tehtävänkuvansa ja vastualueensa mukaisesti.

Kolmitasoinen tuki on osana laadukasta pedagogista toimintaa ja sitä annetaan Pyhäjärvellä ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotij- ja perhepäivähoitoryhmässä. Päiväkotij on ensisijainen varhaiskasvatuspaikka, jos lapsi tarvitsee paljon erityispedagogista tukea. Lapsen tarvitsemat pedagogiset sekä mahdolliset rakenteelliset ja hoidolliset tukitoimet järjestetään osana lapsiryhmän päivittäistä toimintaa. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen toimintakulttuurin tulee edistää kaikkien lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Yhdenvertainen kohtelu edellyttää osallistumisen mahdollisuuksien turvaamista kaikille. Inklusiivisen periaatteena on, että ihmisellä on oikeus kuulua tavalliseen yhteisöön. Kaikki lapset ovat osallistuvia yhdessä varhaiskasvatukseen tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Inklusiivinen toimintatapa tukee ja edistää lapsen täysimääräistä osallisuutta. Inklusiivisen tuen toteutumisen perustana on lapsiryhmien muodostaminen ja henkilöstön osaaminen ja sijoittaminen tiimeissä. Lisäksi lapsiryhmän sisällä ja lapsiryhmien välillä tehdään joustavia ryhmittelyjä lasten tarpeiden ja toiminnan tavoitteiden mukaan. Tiimien muodostumisen ja tuen tarpeen suunnittelun lähtökohtana ovat lasten havainnointi, mahdolliset tuen suunnitelmat, niiden vaikuttavuuden arviointi sekä tiimien ja henkilöstön oman toiminnan arviointi.

Tukipalveluna Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa on varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veon) konsultointi ja ohjauspalvelut, jotka tuotetaan ostopalveluna. Palveluja ovat mm. lapsikohtainen tai ryhmäkohtainen opetus, samanaikaisopetus, yhteisopettajuus, henkilöstön ja huoltajien konsultointi.

Varhaiskasvatuksessa toteutettava tuki

Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa (OKM, Kirsi Alila 2022)

Varhaiskasvatuksen tukitoiminta

Varhaiskasvatuksen tukitoimet eivät ole erillinen palvelu eivätkä siis edellytä lapsen diagnosointia tai lausuntoa. Tukitoimet ovat varhaiskasvatuksen eli perustyön tietoista tehostamista, toimintaympäristön ja kasvatustoiminnan mukauttamista. Varhaiskasvatuksen tukitoimina ympäristöä ja kasvatustoimintaa mukautetaan lapsen tarpeiden mukaisesti ja varhaiskasvatuksen kuntouttavia elementtejä käytetään suunnitelmallisesti lapsen hyväksi.

Varhaiskasvatusympäristön mukauttaminen

Varhaiskasvatusympäristön ilmapiiriin tulee olla myönteinen ja turvallinen. Pedagogiikan yksi olennainen asia on emotionaalisen kehityksen tukeminen. Kaikki lapset tarvitsevat läheisyyttä, lämpöä, hellyyttä, huolenpitoa ja sylissä pitämistä. Lapsen emotionaalisen kehityksen ohjaaminen vaatii kasvattajilta lapsen kehitysprosessin tuntemusta. Lisäksi se vaatii kasvattajalta itsetuntemusta. Empatia on keskeinen alue sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa taidoissa. Se, että lapsi kokee tulevaisuutta ymmärretyksi ja hyväksytyksi tunteineen, antaa mahdollisuuksia myös lapsen empatiataitojen kehittymiseen. Psykkisen ympäristön mukauttamisella voidaan varmistaa esimerkiksi lapselle sopivien ja hänen tarpeidensa mukaisten ryhmätoimintojen ja toimintamuotojen kehittämistä siten että lapsi saa kokea osallisuutta, ryhmään kuulumista ja monipuolista vuorovaikutusta. Erilaisten ja erikokoisten vertaisryhmien toimintaa voidaan lisätä tilojen muutoksilla. Tilojen ja toiminnan muutoksilla voidaan myös vaikuttaa lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen. Oppimiseen innostava monipuolinen ja joustava varhaiskasvatusympäristö herättää lapsissa mielenkiintoa, kokeilunhalua ja uteliaisuutta. Osana kognitiivisen ympäristön muokkaamista lapsen kehitystasolle sopivia ja lapsen mielenkiintoa herättäviä oppimista tukevia välineitä ja materiaaleja tuodaan lapsen saataville.

Osana varhaiskasvatuksen tukitoimia lapsen fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. Varhaiskasvatusympäristö on fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuus, johon kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä toiminnallisesti eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt sekä erilaiset materiaalit ja välineet. Fyysisen ympäristön muutokset määrittyvät lapsen tarpeiden mukaisesti. Niiden ensisijaisena tavoitteena on järjestää lapselle varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvattu toimimaan innostava varhaiskasvatusympäristö. Fyysisen ympäristön muutokset voivat sisältää erilaisia elementtejä, esimerkiksi liikuntaesteiden poistamista, visuaalisen tai auditiivisen hahmottamisen helpottamista tai erilaisten toimintaryhmien mahdollistamista.

Kasvatustoiminnan mukauttaminen

Suunnitelmallisesti lapsen tarpeiden mukaan mukauttamalla voidaan varhaiskasvatuksen toimintaan lisätä niitä toimintatapoja ja –muotoja, jotka toimivat parhaiten lapsen tukena. Päivittäistä kasvatustoimintaa muokataan lapsen tarpeiden mukaisesti eriyttämällä, sisältöjä ja toimintamuotoja mukauttamalla, perustaitojen harjaantumisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Musiikin, kuvataiteen, liikunnan, kädentaitojen ja draaman kautta pystytään tukemaan kaikkien lasten kehitystä. Eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaisu ja kokeminen ovat lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella.

Kasvatustoiminnan lähtökohtana tulisi olla myös emotionaalisesti hyvä ympäristö. Lapsen emotionaalisen kehityksen ohjaaminen vaatii kasvattajilta lapsen kehitysprosessin tuntemista mutta myös kasvattajan itsetuntemusta. Empatia on keskeinen alue sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisissa taidoissa. Draaman avulla lapsi oppii tietämään miltä tilanteet näyttävät ja mitä oikeastaan tapahtui. Aikuisen tulee keskustella lapsiryhmän kanssa tunteista ja harjoitella vaihtoehtoisia tapoja hallitsemattomille tunteiden purkauksille. Lapsen tulisi harjoitella esimerkiksi sosiaalisen kanssakäymisen taitoja pienessä ryhmässä tai kahden kesken aikuisen kanssa. Tavoiteltavaa taitoa tuleekin voida harjoittaa erilaisissa tilanteissa lapsen tarpeiden mukaan. Olennaista on käyttää päivittäisen toiminnan tilanteita ja harjoittaa lapselle mielekkäitä ja merkityksellisiä taitoja. Päivittäin tarvittavien perustaitojen harjaannuttaminen on osa tukea silloin, kun lapsi tarvitsee ikätasoaan enemmän ohjausta ja harjoitusta. Esimerkiksi pukeutumiseen, ruokailuun ja hygienian hoitoon liittyvät perustaidot tuottavat lapselle itsenäisyyttä ja itseluottamusta. Omatoimisuus tuottaa lapselle turvallisuuden tunnetta ja luottamusta omiin kykyihin ja selviytymiseen. Lapsen itsetunnon tukeminen ja vahvistaminen on hänen kokonaiskehityksensä kannalta tärkeää. Lapsi alkaa iän myötä verrata omia ja toisten lasten taitoja ja osaamista. Lapsen persoonallisuuden kehitystä ja turvallista kasvua onkin tuettava vahvistamalla hänen minäkäsitystään ja tukemalla häntä itsearvioinnissa niin, että hän tunnistaa omat vahvuutensa.

Kuntouttavien elementtien vahvistaminen

Erityispedagoginen ohjaus sisältää useita elementtejä, jotka toistuvat kuntoutusta ja opetusta ohjaavissa periaatteissa. Vaikka tuen tarpeen taustalla olisi erilaisia kehityksellisiä ja ympäristöllisiä tekijöitä, on tuen osatekijöinä usein samoja elementtejä. Näitä toistuvia elementtejä ovat esimerkiksi struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta sekä kehityksen eri osa-alueiden tukeminen. Varhaiskasvatus ympäristön struktuuri käsittää ajan, tilan ja ihmisten selkeän rakenteen siten, että lapsi kykenee ennakoimaan ja oppimaan tapahtumien kulkua. Struktuurin arviointi edellyttää lapsen päivittäisten toimintojen ja toimintatilojen sekä sosiaalisten kontaktien selkeyttämistä. Hyvän struktuurin ylläpitämiseen kuuluu johdonmukaisuus päivän toimintojen, tilojen, ihmisten ja toimintojen suhteen. Kun lapsi tietää, mitä seuraavaksi tapahtuu, missä ja kenen kanssa, voi hän ennakoida tapahtumia ja itseensä kohdistuvia odotuksia. Tämä ennakointi vahvistaa käsitteiden ja kielen kehitystä, käyttäytymisen suuntaamista ja muistin rakenteita. Vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on pedagogisen toiminnan perusta. Erityispedagogisissa ohjelmissa keskeistä on luoda hyvä vuorovaikutus tukea tarvitsevan lapsen ja häntä ohjaavien aikuisten välille. Luottamuksellinen ihmissuhde ja molemminpuolinen tuntemus rohkaisevat lasta vuorovaikutukseen silloinkin kun siinä on vaikeuksia ja tukevat ymmärtämistä.

Varhaisen tuen prosessi kun lapsi tarvitsee tukea:

1. Lapsen havainnointi
 - >Konsultointi - keskustelu tiimeissä ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
 - >Keskustelu huoltajien kanssa
2. **YLEINEN TUKI**
 - >Lapsen havainnointi
 - >hyvin toimiva ja selkeä arki varhaiskasvatuksessa

- >perustaitojen harjaannuttaminen
- >leikin tukeminen
- >pienryhmätoiminta
- >ympäristön mukauttaminen
- >toimiva yhteistyö
- >lapsen vasukeskustelu tai ylimääräinen palaveri
- >tuen tarpeen loppuminen tai yleisen tuen jatkuminen

->Veon konsultaatio lapsen asioissa tai tuen tarpeen suunnitelmasta jos yleinen tuki ei riitä -ohjaus huoltajien kanssa yhteistyössä puheterapia, toimintaterapia ja/tai psykologin arvioon.

3. Yhteydenotto lapsen kasvun tukiryhmään

- >aina huoltajien suostumus
- >hyvien tuenmuotojen käyttö jatkuu varhaiskasvatuksessa

4. **TEHOSTETTU TUKI**

- > intensiivinen ja säännöllinen tuki
- > yksilölliset tehtävät ja tukitoimet
- > terapiat, kuntoutus,
- > moniammatillinen yhteistyö

5. Monialainen yhteistyö

- >mukana ne tahot, jotka liittyvät sillä hetkellä lapsen tuen toteuttamiseen ja arviointiin
- >arviointi ja dokumentointi
- >lapsen vasukeskustelu tai ylimääräinen palaveri
- >tehostetun tuen loppuminen tai tuen tarpeen jatkoselvittely

6. **ERITYINEN TUKI**

- >intensiivinen tuki
- >kahden paikka/pienennetty lapsiryhmä
- >avustajapalvelut
- >yksilöllinen lapsen tukeminen

Tavoitteen tarjota lapselle mahdollisimman hyvät kehityksen ja kasvun edellytykset

5.2. Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹⁰⁷. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Pyhäjärvi, Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatuksen periaate on varhainen puuttuminen lasten taitojen kehittymisen tarpeisiin. Kun huoli herää, otetaan se välittömästi puheeksi huoltajien kanssa ja sovitaan tarvittaessa yhteinen palaveri, jossa tarkastellaan varhaiskasvatuksen ja huoltajien havaintoja lapsen taitojen kehittymisen tarpeista. Tuen tarvetta voidaan tarkastella myös lasten huoltajien kanssa käytävissä lapsen vasukeskusteluissa.

Jokaiselle lapselle tehdään varhaiskasvatussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa keskustellaan lapsen vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista, mutta yhtä lailla mahdollisista tuen tarpeista. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Huoltajille tulee kertoa mahdollisimman konkreettisesti tilanteita, joissa tuen tarve nousee esille. Huoltajien kanssa sovitaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä ja yhteistyötahoista tuen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Yhteistyötoimijoita voivat olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja tai mahdolliset terapeutit. Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia seurataan yhdessä huoltajien kanssa keskusteluissa tuonti- ja hakutilanteissa, puhelimitse sekä erikseen sovittavissa henkilökohtaisissa tapaamisissa.

Tukea suunniteltaessa otetaan huomioon seuraavia asioita:

- henkilöstö on aloitteellinen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suhteen ja kertoo huoltajille heti, mikäli lapsen kasvussa, oppimisessa ja/tai hyvinvoinnissa kohdataan haasteita
- huoltajat ovat mukana tuen suunnittelussa ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon ymmärtäen ja kunnioittaen
- dialogisuus eli vuoropuhelu huoltajien ja henkilöstön kesken sovittaa yhteen lapsen hyvään elämään, kasvuun, oppimiseen ja yhteistyöhön liittyviä ajatuksia ja näkökulmia, tilanteiden yhdessä arvioiminen ja jaettu asiantuntijuus
- tukea suunniteltaessa pyritään löytämään yhteinen kieli ja opastetaan huoltajaa tuen mahdollisuuksista selkeästi ja ymmärrettävästi
- keskustelun tarkoituksena on olla avointa ja rehellistä sekä huoltajien että henkilöstön taholta, jolloin konkreettinen kuva lapsesta oppijana ja ryhmässä toimijana on keskiössä
- kunnioittava vuorovaikutus ottaa aina huomioon toisten tunteet

5.2.1. Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan¹⁰⁸.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta¹⁰⁹. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkiä. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä¹¹⁰.

Pyhäjärvi, Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittää raamit huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Varhaiskasvattajat eivät voi valita tekevätkö yhteistyötä huoltajien kanssa vai eivät. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu kasvattajien vuorovaikutus huoltajien kanssa. Varhaiskasvattajien ja huoltajien välisen yhteistyön tarkoitus on luoda lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä tehtävä tarkoittaa sitä, että huoltajilla ja varhaiskasvatuksen ammattikasvattajilla on yhteinen kasvatustehtävä. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja kasvattajien yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Säännöllisen yhteistyön tarkoituksena on muodostaa kasvatuksesta lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus: muodostaa eri osapuolille jaettua ymmärrystä lapsesta ja hänen kasvatuksestaan.

Yhteistyön periaatteet:

- huoltajien ja kasvatushenkilöstön välinen tiivis arjen yhteydenpito ja erilaiset palaveri

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 40-41 §

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

- avoin ja positiivinen vuorovaikutus huoltajien kanssa
- henkilöstö on aloitteellinen yhteistyössä ja huolen puheeksi otossa
- kasvatushenkilöstö kertoo huoltajille tarjolla olevista tuen menetelmistä ja paikallisista lasten ja perheiden palveluista
- keskusteluissa käytetään tarvittaessa tulkkia
- huoltajien osallisuus varmistetaan eri keinoin
- kasvatushenkilöstö mahdollistaa lapsen osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuden käyttämällä eri kommunikaatiota tukevia menetelmiä ja välineitä esim. kuvat
- lapsella on oikeus saada tukea myös tilanteissa, jossa huoltaja vastustaa tuen antamista tai huoltaja ei sitoudu yhteistyöhön

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen ammattilaisilta aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Tehtävässä yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen saavuttamiseksi. Tieto- ja viestintäteknologiaa toimivat apuna huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin, heidän erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Kasvatuskumppanuuden kulmakiviksi nimettiin aikoinaan kuuleminen, kunnioitus, luottamus, dialogi. Nämä pätevät edelleen, vaikka puhutaankin huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Huoltajien avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen ovat varhaiskasvatuksessa tärkeää, jotta voidaan luoda toimiva vuorovaikutuskolmio huoltajan, lapsen ja kasvattajien välille. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Tämän vuorovaikutussuhteen luominen vaatii keskustelua huoltajien kanssa kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista.

Varhaiskasvatuksen ammattilaisen kannalta olennaisia asioita toimivassa yhteistyössä ovat:

- kuunteleminen ja kuuleminen
- havainnointi
- avoimuus, luottamus, rehellisyys
- aktiivisuus, kiinnostus ja halu tehdä yhteistyötä
- yhteistyön tiedostaminen
- keskusteluyhteyden luominen
- yhteiset tavoitteet
- molemminpuolinen arvostus, kunnioitus, hyväksyntä, ymmärtäminen
- ajan antaminen yhteistyölle
- myönteinen ilmapiiri
- tunnetaidot, hienotunteisuus, sensitiivisyys ja empatia

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Olennaista on, että lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kun lapsen päivästä kerrotaan, on kuitenkin hyvä pysähtyä miettimään, mitä viestitään. Näiden viestien pitäisi sisältää vasun henkeä, tavoitteellista oppimista, kasvua, kehitystä ja hoivaa. Viesteistä pitäisi kuulla lapsen ääni ja ottaa huomioon asioita, joita huoltajat haluavat kuulla. Jos viestit ovat päivittäin: Hyvä päivä, on syönyt, nukkunut ja käynyt vessassa – kavennetaan varhaiskasvatuksen sisältöä todella paljon ja nämä viesti eivät edistä kuvaa varhaiskasvatuksesta suunnitelmallisena ja tavoitteellisena toimintana vaan antavat kuvaa, että varhaiskasvatusta voi toteuttaa kuka vaan ja siihen ei tarvita koulutusta eikä ohjaavia asiakirjoja. Vaikka huoltajat eivät haluaisi tietää muuta kuin asioita perustoiminnoista, on ammattilaisen tehtävä vasun velvoittamana kertoa muutakin. Huoltajan ja kasvattajien havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle, mikä vuoksi viestien pitää olla monipuolisia ja erityisesti kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä.

Säännöllisen, päivittäisen viestinnän lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Erityisesti yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu, kun suunnitellaan ja toteutetaan lasten kehityksen ja oppimisen tukea. Jotta lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa mahdollisimman hyvin, tarvitaan kaikkien osapuolien yhteistyötä. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan sopia muun muassa, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea. Lisäksi siirtymävaiheissa kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, vaihtaessa ryhmää tai yksikkö sekä siirtyessä esiopetukseen tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti voimassa olevien säädöksiä mukaan.

Vasun tavoitteiden toteutumiseksi tarvitaan huoltajien kanssa tehtävää monipuolista yhteistyötä. Huoltajilta tarvitaan monipuolista tietoa muun muassa oppimisen alueiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Varhaiskasvattajat tarvitsevat tietoa esimerkiksi lapsen kielestä, kulttuurista ja katsomuksesta. Huoltajien erityisosaamisen käyttö varhaiskasvatuksen arjessa voi rikastuttaa oppimista. Vasu velvoittaa myös yhteistyön kautta innostamaan huoltajia liikkumaan ja liikuttamaan lapsia vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa. Huoltajille pitää mahdollistaa osallistuminen varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen. Tehtävän yhteistyön kautta esimerkiksi vanhempainiltoja pitämällä voidaan tukea huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta ja verkostoitumista, mikä voi puolestaan tukea kasvattajia heidän arjen työssä.

Yhteistyön kehittäminen

Varhaiskasvatus tarvitsee kehittyäkseen palautetta, joten sitä kuuluu kerätä huoltajilta. Palautteen kohteena voi olla myös tiedon saanti yhteistyön toteutumisesta.

Jos yhteistyö ei ole toiminut hyvin, voi olla hyvä pysähtyä hetkeksi miettimään:

- Millaisin odotuksin yhteistyötä on tehty?
- Onko huoltajien odotukset selvitetty?
- Onko huoltajille kerrottu varhaiskasvatuksen odotukset yhteistyölle?
- Miten ammattilaiset ovat vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa?
- Miten perheiden erilaiset lapsen kasvatukseen, hoitoon, huolenpitoon ja oppimiseen liittyvät arvot, asenteet, kysymykset, huolet ja tuen tarpeet tulkitaan?
- Kuinka huoltajien kasvatustehtävää, vanhemmuutta ja omaa lasta koskevaa asiantuntijuutta tuetaan?
- Mitä keskustelut sisältävät? Ovatko ne ratkaisu- vai ongelmakeskeisiä? Korostavatko ne dialogia vai kasvattajan asiantuntijuutta?
- Miten kasvattajan tai huoltajan asenteet ja arvot näkyvät yhteistyössä?

5.2.2. Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹¹.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹². Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹³.

Pyhäjärvi, Monialainen yhteistyö

Lapsen kasvun tukiryhmä

Ryhmä on varhaiskasvatuksen monialainen tukiryhmä, joka kokoontuu päiväkodissa säännöllisesti. Ryhmässä käsitellään lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita, esimerkiksi siirtymävaihetta päiväkodista eskariin, puheenkehityksen asioita, aisti- ja tunnetaitoja tai jos lapsen kasvuun tai oppimiseen liittyvät asiat mietityttävät. Huoltajat ovat aina tervetulleita mukaan ryhmään ja kenenkään lapsen asioita ei käsitellä ilmoittamatta ja keskustelematta ensin vanhempien kanssa. Huoltajilla on myös itsellään mahdollisuus tuoda asioita ryhmään henkilökunnan kautta. Huoltajien kanssa yhdessä sovitaan, ketä ryhmään pyydetään mukaan. Lapsen kasvun tukiryhmässä työskentelee lapsiperheiden sosiaalipalveluiden sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä, perheneuvolan sosiaalityöntekijä, koulupsykologi, vammaispalveluiden palveluohjaaja, neuvolan terveydenhoitajat, toiminta-, puhe- ja fysioterapeutti, psykiatrinen sairaanhoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä muuta varhaiskasvatuksen henkilökuntaa. Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat konsultoida lapsen kasvun tukiryhmän asiantuntijoita aina, kun herää ajatus, että lapsi voisi hyötyä jonkinlaisesta lisätuesta. Ennen konsultointia keskustellaan aina ensin vanhempien kanssa. Lapsen kasvun tukiryhmän ammattilaiset arvioivat lapsen ja perheen tuen tarpeita ja tekevät suunnitelman yhdessä perheen kanssa mahdollisista tukitoimista. Luontevimmin asiat viedään lapsen kasvun tukiryhmään arvioitavaksi huoltajien kanssa käytävän avoimen keskustelun kautta, jossa vanhemmat antavat suostumuksen asian käsittelyyn tiimissä.

Kasvatushenkilöstö voi konsultoida lapsen kasvun tukiryhmää, jos:

- herää huoli lapsen käyttäytymisestä tai kehityksestä
- vanhempi kaipaa tukea arjessa jaksamiseen tai omaan vanhemmuuteen
- perheessä on koettu menetyksiä tai suuria muutoksia
- perheen vuorovaikutuksen vahvistamiseen tai arjen hallintaan tarvitaan tukea

¹¹² Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹³ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

- perheen tukiverkoston tai sosiaalisten verkoston laajentamiseen tarvitaan tukea

Moniammatillinen yhteistyö

Varhaiskasvatushenkilöstä voi huoltajien suostumuksella olla yhteydessä neuvolan henkilökuntaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Näin voidaan yhdessä huoltajien kanssa seurata ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä ja tarvittaessa ohjata perhettä hakeutumaan eri palveluihin. Varhaiskasvatus tekee neuvolan kanssa tiivistä yhteistyötä erityisesti lasten 4-vuotisneuvolatarkastuksessa. Henkilöstö täyttää havainnointilomakkeen ja keskustelee yhdessä huoltajan kanssa havainnoistaan. Huoltajat vievät lomakkeen neuvolaan ja se käsitellään 4-vuotistarkastuksen yhteydessä. Neuvola antaa varhaiskasvatukseen palautteen lapsen käynnistä ja lähettävät sen huoltajan suostumuksella varhaiskasvatusyksikköön.

Terapia- ja psykologipalvelut tarjoavat yksilöityä apua ja tukea lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Terapia- ja psykologipalveluissa työskentelevät psykologit, toimintaterapeutit ja puheterapeutit.

Lapsiperhepalvelut, lastensuojelu ja perheneuvola ovat tarkoitettu lapsiperheille, jotka tarvitsevat apua lapsen arkeen ja perheen kriiseihin liittyvissä tilanteissa, joissa peruspalveluiden tarjoamat palvelut eivät ole riittäviä. Nämä palvelut tukevat huoltajia ja muista lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Päiväkodin johtajan tehtävänä on suunnitella monialaisen yhteistyöryhmän toimintaa ja kutsua koolle työryhmä suunnitelman mukaisesti. Hän kuuntelee monialaisen työryhmän jäseniä sekä huoltajia kokouksen aiheiden valintaan liittyen. Työryhmän kokouksesta kirjataan muistio, josta tiedotetaan työyhteisön jäseniä. Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että huoltajat ovat tietoisia monialaisen yhteistyöryhmän toiminnan periaatteista ja kokoontumisaikatauluista. Päiväkodin johtajan vastuulla on huolehtia, että yksikössä noudatetaan varhaiskasvatustilaa sekä tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säädöksiä.

Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on osallistua monialaisen yhteistyöryhmän toimintaan sekä yksikön asioiden käsittelyyn että yksittäisen lapsen osalta. Opettajan tulee olla tietoinen monialaisen yhteistyön tasoista ja toimijoista, jotta hän voi tarvittaessa ohjata perheen avun piiriin. Opettaja noudattaa omalta osaltaan sekä varhaiskasvatustilaa että tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säädöksiä.

Pidennettyä oppivelvollisuutta haettaessa lapsella täytyy olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto, joka liitetään varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi hallintopäätöstä varten. Tästä valmisteluprosessista vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

5.3. Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työ tavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso¹¹⁴ ja tuen muodot¹¹⁵ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

¹¹⁴ Varhaiskasvatustilaa 15 a §

¹¹⁵ Varhaiskasvatustilaa 15 b §

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁶. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹¹⁷.

Pyhäjärvi, Monialainen yhteistyö Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Tuen tarpeen havainnointi ja arviointi kuuluvat koko henkilöstölle ja se perustuu hyvään yleistietämykseen lapsen kehityksestä. Yhdessä huoltajien sekä tarvittaessa monialaisten asiantuntijoiden kanssa muodostetaan käsitys lapsen tuen tarpeesta. Lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet sekä hänen tarvitsemansa tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on tiiviisti mukana tuen tarpeen arvioinnissa, tukitoimien suunnittelussa ja niiden toimivuuden arvioinnissa. Arviointia tukee Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa käytössä oleva Lapsen kehityksen ja oppimisen havainnointilomake.

Pyhäjärvellä tuen tarvetta arvioidaan ja toteutetaan kolmitasoisien tuen mallin avulla. Tuen arviointi perustuu lapsen ja oppimisympäristön hyvään havainnointiin (havainnointilomake tukena) ja huoltajien kanssa käytäviin keskusteluihin.

¹¹⁶ Varhaiskasvatustalaki 15 c §

¹¹⁷ Varhaiskasvatustalaki 35 ja 38 §

Yleinen tuki on kaikille lapsille kuuluvaa, ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea. Se kuuluu varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin ja oppimisympäristöihin. Lapselle annettavan tuen suunnitelma ja toimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Kun yleinen tuki ei ole riittävää, vaan lapsen tuen tarve on jatkuvaa ja edellyttää mahdollisesti monien eri tukimuotojen käyttämistä, lapsi saa **tehostettua tukea**. Tällöin tuki on yksilöllisempää ja säännöllisempää. Lapselle annettavan tuen suunnitelma ja käytännön toimenpiteet kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mukana laatimisessa ovat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tarvittaessa monialaiset asiantuntijat. Arviointi on säännöllistä.

Erityistä tukea annetaan lapselle, jonka kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu muuten riittävästi. Lapsen henkilökohtaisen avun tarve on lähes kokoaikaista. Erityinen tuki sisältää jo yleisen ja tehostetun tuen aikana käytössä olleet menetelmät, mutta tukitoimet ja pedagoginen kuntouttaminen on suunnitelmallista ja systemaattista. Sekä monialainen että huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö korostuvat erityisen tuen aikana. Erityisen tuen tarpeen arvioinnissa ovat mukana huoltajat, varhaiskasvatuksenopettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lasta tutkivat/kuntouttavat tahot. Varhaiskasvatuksessa lapsen yksilöllinen suunnitelma kirjataan lapsen vasuun.

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Pedagoginen tuki voi sisältää mm. varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjauksen, lapsen yksilöllisen ohjaamisen, erityisten apuvälineiden käytön sekä kielen ja kommunikoinnin tukemisen kuvin tai viittomin.

Lapsen tuen rakenteellisia järjestelyjä voivat olla esimerkiksi ryhmän lapsimäärään ja henkilöstön mitoittukseen liittyvät ratkaisut. Lapsen hyvinvointia tukevia järjestelyjä ovat mm. sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja neuvonta.

5.3.1. Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹¹⁸.

Pyhäjärvi, Yleinen tuki

Yleinen tuki kuuluu kaikille lapsille. Se on jokapäiväistä, laadukasta varhaiskasvatustoimintaa. Yleisessä tuessa huomioidaan lasten yksilölliset erot kehityksessä, oppimisessa, temperamentissa ja kiinnostuksen kohteissa. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea kasvuunsa ja oppimiseensa. Yleisen tuen antaminen on koko henkilöstön tehtävä. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa lapsen hyväksyen ja ymmärtäen. Lapsen kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita. Tästä syystä lapsen normaalin kehityksen ja siihen liittyvien riskien tunteminen on tärkeää. Tämä edellyttää henkilöstön perusosaamisen ylläpitämistä ja vahvistamista sekä myönteistä suhtautumista kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin. Kehityksen ja oppimisen tuki on ensisijaisesti lapsen perusosaamisen vahvistamista, jolloin huomio kiinnitetään varhaiskasvatusryhmän työtapojen ja oppimisympäristöjen kehittämiseen. Yleisen tuen tulee olla tasavertaista, oikea-aikaista ja riittävää. Lähtökohtana on kasvattajatiimin mahdollisuus säännöllisesti arvioida ja kehittää työtapojaan. Lapsen ja lapsiryhmän tarpeista käsin tarkastelun ja kehittämisen kohteena ovat esimerkiksi oppimisympäristö, kasvatus- ja oppimismenetelmät sekä kuvien käyttö. Tärkeää on tietoisesti kehittää varhaiskasvatuksen työtapoja ja ympäristöä.

Yleisen tuen toteutumisen arvioinnissa ja kehittämisessä painottuu varhaiskasvatuksen sisäinen yhteistyö kasvattajatiimien, toimintayksikön johtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Käytännön esimerkkejä yleisestä tuesta:

Jokapäiväisten, usein toistuvien tilanteiden hyödyntäminen ja arvostaminen opetuksessa:

- turvallinen oppimisympäristö: omat naulakko-, istuma-, ruokailu- ja lepopaikat, sovitut leikkipisteet, pienryhmätoiminta, ristiriita- ja kiusaamistilanteisiin välitön puuttuminen, yhteiset sopimukset toimintaympäristössä toimimiseen, lasten toiveiden kuuleminen
- pedagogiset järjestelyt: lapsen varhaiskasvatussuunnitelma pohjana pedagogiselle työskentelylle, lapsen havainnointi, dokumentointi ja arviointi, lapsen vahvuuksien huomioiminen, kiinnostuksen kohteiden hyödyntäminen, selkeä päivästrukturi, kasvattajan mallinnus eri toiminnoissa
- myönteinen vuorovaikutus: myönteinen ilmapiiri, lämmin vastaanottaminen, lapsen yksilöllisyyden arvostaminen, lapsen itsetunnon tukeminen, tunteiden ja leikin sanoittaminen, lapsen osallisuuden tukeminen, positiivinen palaute, kaveritaitojen opettelu, tunnetaitojen opettelu
- toimiva kasvattajayhteistyö: joustava asennoituminen muutoksin, tiimisopimus, tiimipalaverit, sitoutuminen, toimiva tiedonkulku, hyvän huomaaminen, toisen arvostaminen ja kunnioittaminen

- pukemistilanteet, ruokailu, ulkoilu, päivälepo, siirtymätilanteet, leikki
- motoristen, sosiaalisten ja kielellisten taitojen harjoittaminen arjen tilanteissa - suomi toisena kielenä -opetus (S2)
- oman toiminnan ohjaamisen ja itsesäätelyn tukeminen: kuvat, toiminnan sanoittaminen, yhteiset pelisäännöt)
- kasvattajien sensitiivisyys, läsnäolo aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa
- kasvattajien johdonmukainen toiminta, turvallisuuden vahvistaminen
- yhdessä sovitut lapsiryhmän pelisäännöt
- turvataitojen opettaminen
- tunnetaitojen tukeminen: tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen
- ennakointi: struktuurit, rutiinit, päiväjärjestykset, viikko-ohjelmat, tiedottaminen
- kiusaamisen ennaltaehkäiseminen, myönteinen kasvun tukeminen
- kehuminen, kiittäminen, kannustaminen, juhlistaminen
- yhteisen onnistumisen huomaaminen
- henkilökohtainen palkitseminen: helmipurkki, tarrataulu
- käyttäytymisen säätelyn menetelmiä: liikennevalot, kuvat, sarjakuvitus, kiva kaveri -kuvat
- lapselle sopivien opetusmenetelmien ja toimintatapojen valitseminen
- lapsen iän, kehityksen ja kiinnostuksen kohteiden huomioiminen
- strukturoitu ja kuvitettu päiväjärjestys
- pienryhmätoiminta: kiinteät tai vaihtelevat ryhmät
- fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö: leikinvalintataulu, kuvilla merkityt tilat, tilojen jäsentäminen kalusteilla, matoilla ja leikkipistein, vastuukasvattaja-järjestelyt, toiminnan porrastaminen
- opetuksen strukturointi: havainnollistaminen, konkreettisuus esineillä ja kuvilla, monikanavaisuus liikkuen, leikkien eri aistien avulla)
- opetusmenetelmät: mallioppiminen, mallintaminen, riittävän toiston turvaaminen, monikanavaisuus, havainnollisuus, toiminnallisuus, leikki, vuorovaikutusleikki, KiLi- kerho

Kasvattajien yhteistyö

- yhteistyö huoltajien kanssa
- kasvattajien ammatillinen yhteistyö
- yhteistyö varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa
- yhteistyö neuvolan ja koulun kanssa
- yhteistyö muiden asiantuntijoiden kanssa

Päivittäistoiminnot

- ruokailu: monipuolinen ja terveellinen ravinto, lyhyen aikajakson ravintopäiväkirja
- hygienia: kuivaksi oppiminen, wc-käynnit, käsienpesu
- ulkoilu: riittävä ja turvallinen ulkoilu
- lepo/uni: yksilölliset tarpeet, kuulokkeilla musiikin kuuntelu, painopeitto

Yksilöllinen hoidon tarve

- pitkäaikaissairauksien rutiinihoito: säännöllinen lääkkeen antaminen, kuivan ihon rasvaaminen, eri allergioiden huomioiminen, tasapainossa olevan esim. diabeteksen ja epilepsian hoito

5.3.2. Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹¹⁹. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²⁰.

Pyhäjärvi, Tehostettu tuki

Tehostetussa tuessa lapselle tarjotaan kaikki samat tukimuodot kuin yleisessäkin tuessa. Tehostetun tuen tukitoimet ovat suunnitellumpia, yksilöllisempiä, säännöllisempiä ja samaan aikaan käytössä on useampia tukimuotoja kuin yleisessä tuessa. Lisäksi tehostetussa tuessa korostuvat varhaiskasvatuksen erityisopettajan lapselle tarjoamat osa-aikaiset tukimuodot ja palvelut. Tehostettu tuki on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Tehostetun tuen toimintamenetelmien kuuluu olla tiedossa kaikilla lapsen kanssa toimivilla henkilöillä, jotta tehostettu tuki toimii arjessa mahdollisimman hyvin. Hoijakan päiväkodin johtaja valmistelelee päätöksen yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa ja hyvinvointijohtaja tekee tehostetusta tuesta yksilöllisen, kirjallisen ja pedagogisesti perustellun hallintopäätöksen. Ennen tehostetun tuen päätöstä kuullaan huoltajia ja mahdollisuuksien mukaan lasta. Kuuleminen tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelun yhteydessä. Hallintopäätös tehdään varhaiskasvatuksen opettajan laatiman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta.

5.3.3. Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²¹.

¹¹⁹ HE 148/2021 vp, s. 32

¹²⁰ Varhaiskasvatustilaki 15 e §

¹²¹ Varhaiskasvatustilaki 15 e §

Pyhäjärvi, Erityinen tuki

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen varhaiskasvatusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Erityinen tuki sisältää yleisen ja tehostetun tuen aikana käytössä olleet menetelmät ja toimintatavat. Lisäksi erityisessä tuessa hyödynnetään erityispedagogista osaamista sekä rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Erityinen tuki on suunnitelmallista, intensiivistä ja yksilöllistä lapsen tukemista, missä korostuu tiivis yhteistyö huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa. Edellisiin tuen tasoihin verrattuna erityisessä tuessa on vahvempi erityisopettajan tuki.

Ennen erityisen tuen päätöstä kuullaan huoltajia ja mahdollisuuksien mukaan lasta. Kuuleminen tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma keskustelun yhteydessä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan aina yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa. Hoijakan päiväkodin johtaja valmistelee päätöksen yhdessä erityisopettajan kanssa ja hyvinvointijohtaja tekee yksilöllisen, kirjallisen ja pedagogisesti perustellun hallintopäätöksen. Hallintopäätös tehdään varhaiskasvatuksen opettajan laatiman lapsen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta.

5.3.4. Tuen muodot

*Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²². Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.*

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen

muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²³. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

¹²³ Varhaiskasvatustilanteesta, ja 38 § 2 momentti
124

Pyhäjärvi, Tuen muodot

Pedagogiset tuen muodot	
Selkeä päivästrukturi	<ul style="list-style-type: none"> • toistuvat rutiinit • kuvitettu päiväjärjestys eri vaiheessa päivää • vuorolasten iltahoito ja viikonloppu kuvina • ennakointi kuvien avulla siirtymissä
Päivittäisten toimintojen rytmittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan porrastus • pienryhmätoiminta • tauotus • ruokailu- ja lepoaika • suunnitellut ja porrastetut siirtymätilanteet • ryhmien joustava muuntelu • oppimisympäristöjen muokkaaminen ja monipuolinen käyttö koko päivän ajan
Pienryhmätoiminta	<ul style="list-style-type: none"> • leikkiryhmä toiminta • ohjattu toiminta • ulkoilut • S2-toiminta • Kili-kerho • satuhieronta
Lapsikohtainen ohjaaminen	<ul style="list-style-type: none"> • lapsikohtaiset kuvat • lapsi mukana yleisessä toiminnassa • lapsen huomion kiinnittäminen koskettamalla tai mainitsemalla lapsen nimi • sensitiivinen ja saavutettava vuorovaikutus • ajan antaminen lapselle ja lapsen tehtäville • ennakointi • rentoutusharjoitukset
Toiminnan eriyttäminen	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan soveltaminen lapsen taitojen mukaisesti • tehtävien sopeuttaminen lapsen taitojen mukaisesti • joustavat pienryhmät • tilojen muokkaaminen tarpeen mukaiseksi • välineet oppimisen tukena • luonto oppimisympäristönä
Materiaalit ja välineet	<ul style="list-style-type: none"> • aikaa ilmaisevat välineet (esim. time timer, munakello, tiimalasi, ajastin) • keskittymistä tukevat materiaalit (esim. istuintyyny, jumppapallot, sermit, kuulosuojaimet, kuminauhat tuolin jaloissa, keskittymis- ja hypistelylelut) • rauhoittumista tukevat välineet (esim. painotyyny ja -peitot, lelut, tunto- ja aistilelut) • omatoimisuutta tukevat välineet (esim. wc-istuimen pienennin, nousukorokkeet, paikkamerkit)

	<ul style="list-style-type: none"> • liikkumista helpottavat välineet ja materiaalit (esim. luistelutuki, tarranauhamerkinnot, matot) • hienomotoriikkaa tukevat välineet (esim. kynätuet) • Papunetin kuvat • erilaiset pallot (isot jumppapallot, nystyräpallot) • tunnekuvat ja muut tunnekasvatusmateriaalit
Viittomien ja kuvien käyttö	<ul style="list-style-type: none"> • ilmaisun tuki ja mahdollistaja • päivärytmi • ruoka-aineet • lorut • laulut • sadut
Muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • esinekommunikaatio • pikapiirtäminen • eleet ja ilmeet • katsekontakti • koskettaminen • satuhieronta
Tieto- ja viestintäteknologian käyttö	<ul style="list-style-type: none"> • opetuspelit • etäpalaverit (esim. teams-yhteys) • lapsen omat ohjelmat (esim. etäpuheterapia) • kommunikaattori • kuvaaminen lapsen arjen tilanteista/ kuvalla kommunikaatio • havainnointi, dokumentointi, arviointi erilaisten laitteiden ja ohjelmien avulla
Pedagoginen toiminta	<ul style="list-style-type: none"> • laadukas toiminnan suunnittelu (myös erilliset tuen suunnitelmat) • havainnointi • dokumentointi eri keinoin • arviointi • sovitut ryhmän käytännöt, lapsi pääsee osalliseksi ryhmän toimintaan • henkilöstön yhteisesti sovitut ja johdonmukaiset pedagogiset ja erityispedagogiset työtavat ja menetelmät • koulutukset
Varhaiskasvatuksen konsultaatio erityisopettajan	<ul style="list-style-type: none"> • varhaiskasvatustoiminnan konsultoiva tuki arjen tilanteissa • materiaalivinkit • palaverit • yhteyshenkilö monialaisessa yhteistyössä • havainnointi • kartoitukset ja arviot (Kettu-testit) • pienryhmätoiminnan suunnittelun tuki

Rakenteellisen tuen muodot	
Oppimisympäristön järjestäminen ja muokkaaminen, esteettömyys	<ul style="list-style-type: none"> tunnustelupinnat matot tai muut materiaalit merkitsemässä toimintaa liiat ärsykkeet pois, rauhallinen ja selkeä ympäristö (esim. seinillä kuvat, ohjeet) melua vaimentavat apuvälineet tilan jakaminen sermeillä inva-wc, leveät ovet, ei kynnyksiä tai portaita toiminnan suunnittelu esteettömiin ympäristöihin paikkajärjestelyt, jotka tukevat lapsen osallistumista, omatoimisuutta, keskittymistä ja oppimista esteettömät ja selkeät paikat mm. eteisessä, ruokailussa.
Ryhmän lapsimäärän pienentäminen	<ul style="list-style-type: none"> lisäkerroin
Henkilöstön mitoitukseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut	<ul style="list-style-type: none"> henkilöstömitoituksen muuttaminen tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan jaksottainen tuki ja opetus
Tulkitsemis- ja avustamispalvelut	<ul style="list-style-type: none"> tulkkipalvelu vieraskielisten lasten perheille esim. vasukeskustelussa tukiviittomat ryhmäavustaja henkilökohtainen avustaja
Apuvälineet	<ul style="list-style-type: none"> kuuloa tukevat apuvälineet motoriikkaa tukevat apuvälineet (esim. erilaiset tuolit ja vaunut) näkövammaisen oppimista tukevat apuvälineet (esim. pistekirjoituskone) omatoimisuutta tukevat apuvälineet vuorovaikutusta tukevat apuvälineet (esim. kommunikaattori tai esinekommunikointi)

Hoidolliset tuen muodot	
Terveystuennollinen osaaminen ja sen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> • diabetes- tai epilepsiahoitajan koulutus lapsiryhmän kasvattajille ennen hoitosuhteen alkua ja tarvittaessa lääkehoidon toteuttamista varten • ensiapukoulutukset • ajantasainen lääkehoitosuunnitelma; lääkehoitoon perehtyminen ja sen toteuttaminen • ruokavaliot; koulutus • muu tarvittava täydennyskoulutus
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio	<ul style="list-style-type: none"> • terapiapalvelut • vammaispalvelu • lapsiperhepalvelut • lastensuojelu ja perhetyö
Apuvälineet	<ul style="list-style-type: none"> • lääkitykseen, ruokavaliioon, perushoittoon liittyvät apuvälineet • henkilöstön koulutus apuvälineiden käyttöön

Pyhäjärven varhaiskasvatuksen oman täydennyskoulutuksen lisäksi on mahdollista hakeutua omaehtoiseen täydennyskoulutukseen. Koulutustiedot tallentuvat henkilöstöohjelma Populukseen ja koulutustarpeista ja -toiveista keskustellaan päiväkodin johtajan kanssa pidettävissä kehityskeskusteluissa.

5.4. Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁴. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁵.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

¹²⁴ Varhaiskasvatustilanne 15 a ja d §

¹²⁵ Varhaiskasvatustilanne 15 d § ja 20 §

Pyhäjärvi, Lapsen tuen arviointi

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa tuen tarpeen arviointi perustuu huolelliseen havainnointiin ja arviointiin varhaiskasvatuksen arjen eri tilanteissa sekä hyvään yhteistyöhön henkilöstön, huoltajien ja monialaisten asiantuntijoiden kanssa. Arjen havaintoja ja niiden arviointia tekevät kaikki ryhmän henkilöstöön kuuluvat työntekijät. Tarvittaessa erityisopettaja osallistuu havaintojen tekemiseen sekä arviointiin. Lapsen saamaa tukea ja sen vaikuttavuutta arvioidaan säännöllisesti sekä ryhmän henkilöstön että erityisopettajan toimesta. Tarvittaessa tukea kehitetään vastaamaan lapsen tarpeita paremmin. Tukea arvioidaan vasu-keskustelujen yhteydessä sekä aina tarpeen mukaan. Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätöksiä varten tulee arvioida ja kuvata lapsen vasuun lapsen mahdollisesti aiemmin saama tuki sekä sen vaikuttavuus ja riittävyys.

Lapsen tukeen liittyvää arviointia tehdään myös varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä. Tuen arvioinnissa huoltajilla on aktiivinen rooli ja lapsi osallistuu ikä- ja kehitystaso huomioiden. Tukeen liittyvää arviointia tehdään tarpeen mukaan monialaisesti lapsen/ perheen kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa arjessa kohdatessa sekä kutsumalla heitä mukaan yhteisiin keskusteluihin. Tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti myös varhaiskasvatuksen arjessa keräten havaintoja ja keskustellen huoltajien ja lapsen sekä henkilökunnan kanssa. Tarvittaessa käytetään erilaisia arvioinnin välineitä. Arvioinnin tavoitteena on kehittää tukea vastaamaan lapsen tarpeeseen parhaalla mahdollisella tavalla.

5.5. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁶. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §
130

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹²⁷. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittava esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua¹²⁸.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoittamiseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoittoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹²⁸ HE 148/2021 vp, s. 34

- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointijankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystalvet, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹²⁹.

Pyhäjärvi, Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet, tuen tarpeet ja tavoitteet kirjataan lapsen vasuun. Kirjaamisen keskiössä ovat pedagogiset toimintatavat, joilla vastataan lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Vanhemmilla ja henkilökunnalla on yhteinen vastuu saada lapsen mielipide ja toiveet kuuluviin sekä huomioida ne suunnitelmassa. Kullekin lapselle valitaan sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tehostettua tai erityistä tukea, kuvataan vasussa lapsen vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden lisäksi lasta tukevat toimintatavat ja tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukea kuvatessa avataan lapsen toimintaan vaikuttavat ulkoiset ja sisäiset tekijät sekä millaiset pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut auttavat lasta ja miten.

Ulkoisia tekijöitä ovat lapsen sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön liittyvät seikat kuten kasvattajan tieto ja tietoisuus, tilojen rakentaminen, välineet ja niiden saatavuus. Sisäisiin tekijöihin kuuluvat lapsen ominaispiirteet, kehitystaso sekä kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet. Tavoitteena on kuvata missä olosuhteissa ja millaisella pedagogisella tuella lapsi onnistuu itselleen haastavassa asiassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan vuosittain. Toimintatapojen toimivuutta arvioidaan huoltajien ja henkilöstön keskustelussa vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatussuunnitelma pitää sisällään johdonmukaisesti etenevän pedagogisen prosessin ja sitä tarkistetaan aina, kun lapsen edistyminen ja tarpeet sitä edellyttävät. Arviointi kohdistuu erityisesti siihen, miten pedagogiset toimintatavat ovat tukeneet lapsen kehitystä ja oppimista. Myös toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan uusia tarpeita vastaavaksi. Tukitoimien tarpeen arviointi ja seuranta perustuu lapsen havainnointiin, mahdollisesti käytössä oleviin arviointimenetelmiin ja vasukeskusteluihin huoltajan kanssa. Vasuun kirjataan merkintä saadusta tehostetusta ja erityisestä tuesta. Vasuun merkitään kokoontumisten päivämäärät ja ketä on ollut paikalla: nimet ja ammattinimikkeet. Tuen muodot voivat muuttua, kun lapsi kehittyy ja

¹²⁹ HE 148/2021 vp, s. 35
132

oppii uusia taitoja varhaiskasvatuksen aikana, tämäkin tulee ilmetä vasusta. Tukea tarjotaan niin kauan kuin se on lapselle tarpeellista.

5.6. Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³⁰. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³¹. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³². Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³³. Päätös on aina perusteltava¹³⁴. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁵.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹³⁶.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut¹³⁷.

Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämävastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen¹³⁸.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalveluista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispaalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

130 Varhaiskasvatustalvi 15 e §

131 Varhaiskasvatustalvi 15 e §

132 HE 148/2021 vp, s. 35

133 Varhaiskasvatustalvi 62 §

134 Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatustalvi 15 a §

135 HE 148/2021 vp, s. 36

136 HE 148/2021 vp, s. 34

137 Varhaiskasvatustalvi 15 c ja e §

138 HE 148/2021 vp, s. 30

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Pyhäjärvi, Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Pyhäjärven varhaiskasvatuksessa noudatetaan hallintolakia päätöksenteossa. Varhaiskasvatuslain mukaiset hallintopäätökset tekee hyvinvointijohtaja ja ne valmistelee päiväkodinjohtaja ja varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja.

Tukipalvelut ja yleinen tuki

Tukipalveluilla tarkoitetaan sellaisia palveluita, joita lapsi tarvitsee voidakseen osallistua varhaiskasvatukseen ja ovat varhaiskasvatuksen kustantamia. Näitä voivat olla tulkitsemis- ja avustamispalvelut, erilaiset apuvälineet sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllinen opetus. Päätöksellä ei kuitenkaan päätetä lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista. Lapsi saa kaikissa arjen ympäristöissä tarvitsemansa apuvälineet, tukipalvelut ja kuntoutuksen sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Hallintopäätös tehdään viipymättä, kun tuen tarve havaitaan. Myös huoltaja tai laillinen edustaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Tukea aletaan antaa eli päätös pannaan täytäntöön lainvoimaa vailla olevana heti, kun tuen tarve on tunnistettu. Toisin sanoen tuen antamisen aloittamiseksi ei odoteta hallintopäätöksen saapumista. Huoltajilla on oikeus hakea päätökseen muutosta aluehallintovirastosta, joten päätökseen liitetään ohjeet muutoksenhausta. Hallintopäätös haetaan aina uudelleen, jos varhaiskasvatuksen järjestämispaikka vaihtuu, esim. lapsen vaihtaessa päiväkotia tai perhepäivähoidosta päiväkotiin tai perheen muuttaessa toiselle paikkakunnalle. Päätös haetaan uudestaan myös silloin, kun tukipalveluissa tai tukimuodoissa tai tasossa tapahtuu muutoksia. Toisin sanoen silloin, kun lapsen tarpeet tai olosuhteet muuttuvat. Kuulemistilaisuudella tarkoitetaan huoltajien suullista tai kirjallista kuulemistä lapsen tukeen liittyvässä asiassa. Huoltajien tulee tietää, mistä asiasta heitä kuullaan. Kirjallisessa kutsussa suulliseen kuulemiseen tai kirjallisessa kuulemisessa tulee käydä selkeästi ilmi, että lapselle harkitaan tehostetun tuen, erityisen tuen tai varhaiskasvatuslain 15 c § mukaisten tukipalveluiden päätöksen tekemistä tai päivittämistä. Suullisessa kuulemisessa lapsen ja huoltajan esille tuomat näkemykset on kirjattava hallintolain 42 §:n mukaisesti.

Lapselle ei tarvitse laatia pedagogista arvioita tehostetun tai pedagogista selvitystä erityisen tuen päätöksenteko varten. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tukeen liittyvät asiat, ja varhaiskasvatussuunnitelmaa voi hyödyntää hallinnollisen päätöksen tekemisessä. Tehostettu ja erityinen tuki perustuvat yleensä varhaiskasvatuksen henkilöstön, vanhempien, huoltajien ja muiden mahdollisten asiantuntijoiden arvioon lapsen tuen tarpeesta, psykologin tai lääkärin lausunnot eivät ole edellytys tuen saamiselle.

Tuen toteutuminen lapsella, joka on sekä esiopeuksessa että täydentävässä varhaiskasvatuksessa

Esiopetuksen täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehdään myös hallintopäätökset tukipalveluiden sekä tehostetun ja erityisen tuen osalta. Erityisen tuen tulisi olla esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa mahdollisimman samanlaista, lapsen tuen tarpeita vastaavaa. Lapsen siirtyä esiopetukseen tulee rakentaa mahdollisimman joustavaksi ja niin, että lapsen tarvitsema tuki jatkuu saumattomasti. Esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa tulee tehdä oman lainsäädäntönsä mukaiset suunnitelmat (varhaiskasvatuslaki 540/2018, perusopetuslaki 628/1998).

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

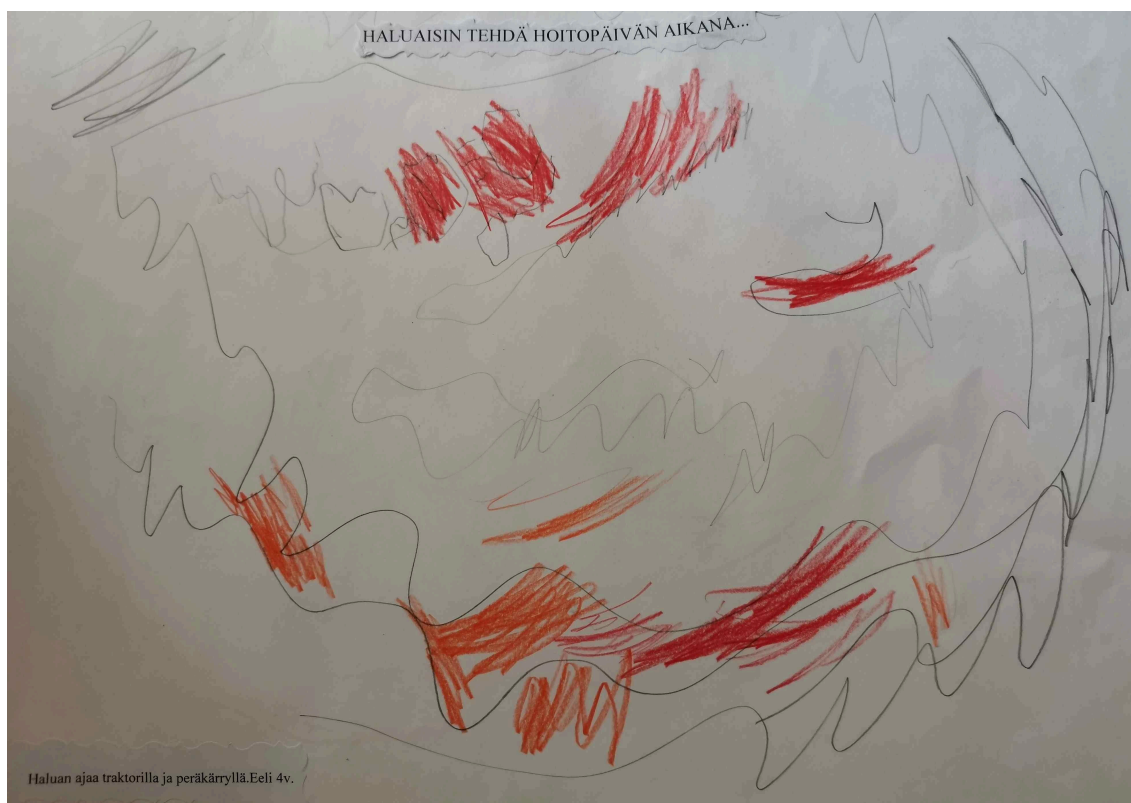
Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹³⁹. Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Pyhäjärvi, Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

**Luottamuksella keskustellen
lapset ja vanhemmat kohdataan.
Lomakkeita sinne tänne täytellen
palautetta saadaan.
Ideoiden, suunnitellen, opiskellen
kehitetään varhiksen tulevaisuutta.
Tuumailleen yksin ja yhdessä
arvioidaan hommien hoitumista.
Tiimeissä ja päättäjissä
puntaroidaan keinoja ja työn toteutusta,
jotta lapsen kehityksen, oppimisen
edellytykset paranee
ja henkilöstön jaksaminen kohenee.**

(Merja Kinnunen 2022)

7.1. Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁰. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴¹. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴². Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä

140 Varhaiskasvatuslaki 24 §

141 Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

142 Varhaiskasvatuslaki 24 §

paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴³.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Pyhäjärvi, Pedagogien toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pyhäjärvellä varhaiskasvatuksen arviointia ja kehittämistä toteutetaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) laadunarvioinnin perusteiden ja suositusten mukaisesti. Kehittävän arvioinnin periaatteisiin nojaten toiminnan eri tasoilla panostetaan arviointiprosessiin ja ylläpidetään avointa keskustelu- ja kehittämiskulttuuria varhaiskasvatuksen laadun parantamiseksi. Olennaista laatu- ja kehittämistyössä on, että johto ja henkilöstö ovat sitoutuneita työhön ja arviointi tukee yksikötasolla tehtävää päivittäistä työtä. Arviointi perustuu dokumentoituun tietoon, jota kerätään eri menetelmiä hyödyntäen. Varhaiskasvatuksen järjestäjänä Pyhäjärvi arvioi rakenteellisten tekijöiden lisäksi varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan laatua.

Asiakaspalautteiden ja asiakaskyselyjen kautta saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämisessä ja arvioimisessa. Tuloksia käsitellään perheiden kanssa ja niiden pohjalta nostetaan kehittämistarpeita. Myös henkilöstökyselyt, erilaiset tutkimukset ja toiminnan tunnusluvut ovat tärkeä osa paikallisen tason arviointia. Arviointien tuloksista viestitään sisäisesti ja ulkoisesti.

143 Varhaiskasvatuslaki 20 §

Pyhjärvellä henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Itsearvioinnissa kiinnitetään erityisesti huomiota henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen laadun sekä lasten sensitiivisen kohtaamisen arviointiin.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edellyttävät kuntia arvioimaan varhaiskasvatuksen toimintaa järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötasolla.

Pyhjärvellä nämä arvioinnin tasot toteutuvat seuraavasti:

- Yksilötasolla arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen toteutumista, lapsen osallisuutta omaan varhaiskasvatussuunnitelmapirosessiin ja toiminnalle asetettujen tavoitteiden vaikuttavuutta
- Yksikkötasolla arvioidaan ryhmän toimintasuunnitelman toteutumista.
- Järjestäjätaholla tehdään varhaiskasvatuksen asiakkaille asiakastyytyväisyys tutkimus joka toinen vuosi
- Henkilökunnalle tehdään laatu tutkimus vuosittain

Esimerkki lapsiryhmäkohtaisesta varhaiskasvatustoiminnan laatulupauksesta: Pyhjärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattu, että varhaiskasvatushenkilöstö osallistuu lasten leikkeihin, varmistaa lasten leikkeihin pääsyn, rikastuttaa lasten leikkiä ja tarjoaa sellaisia mahdollisuuksia, joihin lapsen käsitteistö ei vielä yllä. Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta luodaan ryhmävasuun kriteerit eli laatulupaus siitä, miten meillä toimitaan. Esimerkiksi: Jokainen kasvattaja sitoutuu ja osallistuu lasten leikkeihin päivittäin niin sisällä kuin ulkona. Tämä on laatulupaus ja sitä voidaan arvioida. Arviointi voi lähteä myös liikkeelle lapsiryhmän tarpeesta, jolloin se on tarvelähtöistä pedagogisen toiminnan arviointia. Tällöin lapsiryhmää havainnoidessa henkilöstä on huomannut jotain, jota tulee muuttaa tai kehittää. Esimerkiksi lapsiryhmässä esiintyy kiusaamista, joka tulee saada loppumaan. Kriteerit tavoitteelle luodaan sen pohjalta, millainen toimintakulttuuri edistäisi, pitäisi yllä ja kehittäisi lasten yhteenkuuluvuutta. Tämä tuottaa tavoitetilan, jota lähdetään tavoittelemaan toiminnan kehittämisen kautta.

Mitä arvioidaan ja arviointimenetelmät:

Mitä arvioidaan?	Arviointimenetelmä	Milloin arviointi toteutetaan?	Osallistujat	Tulosten hyödyntäminen
Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, linjaukset, painopisteet, laatu	Kyselylomake Kärvin, Oph:n, OKM:n tekemät kansalliset kyselyt	Kerran kahdessa vuodessa	Henkilöstö, huoltajat, kuntapäätäjät	Varhaiskasvatuksen laadun kehittäminen kansallisella tasolla. Kuntavasun päivittäminen vastaamaan senhetkistä tilannetta.
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	Havainnointi, kirjaaminen sähköiseen vasuun, vasukeskustelut	Huoltajien kanssa käytävät keskustelut 2xvuodessa	Huoltajat, henkilöstö	lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen tukeminen
Ryhmävasu ja tiimisopimus arvot, yleiset periaatteet, vastuut ja odotukset	tiimipalaverit, tiimikehityskeskustelut	jatkuvaa keskustelut	henkilöstö, päiväkodin johtajat	tiimikohtaisen työskentelyn parantaminen, omien vahvuuksien esille tuominen, pienryhmätoiminnan kehittäminen
Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Vuorovaikutus, mielekäs ja kehittävä toiminta	Lasten tähtihetket, helmipurkki mielipide kyselyt, hymynaamat, osallisuuden puu, lasten kokoukset, vasukeskustelut, oven suu kuulumiset, vanhempainillat, ja muut tapahtumat	jatkuvaa	lapset ja huoltajat	lapsilähtöinen ja osallistuva toiminta inklusiivisten periaatteiden mukaan
Toiminta suunnitelma: Pedagogisen toiminnan arviointi, työtavat, oppimis-ympäristöt, kokopäivä-pedagogiikka, oppimisen osa-alueet ja laaja-alainen osaaminen	Havainnot, toiminnan kuvaukset pienryhmissä, tiimikansiot, pedagogiset iltapäivät, toimintakertomus	Jatkuvaa Toimintakertomus valmiiksi kesällä ennen uuden toimintavuoden alkua	Tiimi	Pedagoginen yhtenäistäminen, kehittämistoimenpiteet seuraavalle toimintavuodelle
Oman työn arviointi ja oman	kehityskeskustelut, oman työn arviointilomake	Jatkuva	Varhaiskasvatuksen henkilöstö	Varhaiskasvatuksen toiminnan, toimintakulttuurin,

ammatillisuuden vahvistaminen	(My Job), työyhteisöillat		oppisympäristön, osallisuuden, inklusiivisuuden ja tiimin pedagogisen toiminnan kehittäminen
-------------------------------	---------------------------	--	--

Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelma; linjaukset, painopistealueet ja laatu

Yksikön toimintasuunnitelma

Varhaiskasvatussyksiköt laativat vuosittain Pyhjärven varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvan toimintasuunnitelman, jossa kuvataan toiminnan järjestämisen pedagogiset periaatteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Yksiköt asettavat toiminnalleen tavoitteita arvioinnin, varhaiskasvatussuunnitelman ja ajankohtaisen tutkimustiedon perusteella. Pyhjärvellä yhteisiä tavoitteita nousee vuosittain myös kaupungin strategiasta. Toimintasuunnitelmaa ja siihen kirjattujen tavoitteiden ja kriteereiden toteutumista arvioidaan yksikkö- ja ryhmätasolla.

Ryhmän pedagoginen suunnitelma (ryhmävasu)

Varhaiskasvatusryhmien suunnitelmallinen pedagoginen toiminta perustuu tavoitteisiin ja toimenpiteisiin. Tavoitteiden pohjana ovat henkilöstön havainnot ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjatut lasten mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja tarpeet. Suunnittelu, arviointi ja kehittäminen kirjataan ryhmän pedagogiseen suunnitelmaan, ryhmävasuun. Toteutunutta toimintaa dokumentoidaan ja arvioidaan yhdessä lasten kanssa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa sitä, miten lapsen kasvun, oppimisen, kehityksen ja tuen tarpeisiin on vastattu ja kuinka lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet on otettu huomioon ryhmän toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arvioinnin tarkoituksena on selvittää, miten kirjatut toimenpiteet ja pedagogiset menetelmät ovat edistäneet lapsen oppimista ja hyvinvointia.